

56

GUNTHERI CHRISTOPHORI
SCHELHAMMERI,
ACADEMIÆ HUCUSQUE JENENSIS NUNC CIMBRICÆ
PROFESSORIS

ΟΓΚΟΛΟΓΙΑ PARVA
SEU DE
HUMANI CORPORIS TUMORIBUS
EORUMQUE LEGITIMA CURATIONE
LIBER
AD RECENTIA VERIORAQUE DOGMATA ACCOMMODATUS
NOVAQUE METHODO ADORNATUS.

JENÆ,
Apud JOHANNEM FELICEM BIELCKIUM.

ANNO MDCCXXVII.

REVERENDISSIMO, SERENISSIMOQUE
PRINCIPI AC DOMINO

DOMINO
FRIDERICO

HÆREDI NORWEGIÆ,
POSTULATO COADJUTORI
EPISCOPATUS LUBECENSIS,
DUCI SLESWICO-HOLSATIÆ,
STORMARIÆ ET DITMARSIÆ
COMITI IN OLDENBURG
ET DELMENHORST,
DOMINO MEO CLEMENTISSIMO.

GUNTHERUS CHRISTOPH. SCHELHAMMERUS
HOC QUICQUID EST OPUSCULI
SUB IPSA
FELICISSIMA REGIMINIS AUSPICIA
GRATULABUNDUS
HUMILLIME OFFERO.

SERENISSIME PRINCEPS

DOMINE CLEMEMTISSIME,

Ui peregrinas terras adeunt, novasque eligunt ſedes, eos hæc prima manet ante omnia cura, ut quovis pretio placatos inhabitandæ

dæ regionis, propitiosque habe-ant Deos.

Sic pius Æneas, optata ad
 littora vectus,
Ut primum ſenſit, feſſis jam
 dare quietam
Fata domum, Genium loci,
 primamque Deorum
Tellurem, Nymphasque, &
 adhuc ignota vocavit
Flumina.

Idem & mihi hodie in-cumbere, nemo non intelligit, dum à Magno Parente Tuo, nuper ad aſtra ſua maximo

bonorum omnium luctu relato, ex media Germania evocatus, recens incola in Cimbriam Tuam appuli: in eo felix, quod non diu mihi ambigendum, aut ignota Numina vocanda sint, sed in solio Paterno collocatum, Paternæ non minus gloriæ quam ditionis hæredem, serenissima circumfusum luce, suaque ipsa fulgentissima magis radiantem, suspicere licet illico ac venerari. Nempe Tu Genius loci benignissimus, Te Rivorum, Tellurisque

que & Fluminum præsidem unice omnes celebrant, lateque profitentur. Accipe ergo exiguum hoc munusculum, quod ad aram CELSITUDINIS TUÆ *supplex appono; & ad id illos converte, quibus mare Tuum ad litora impetuosius advolutum componis, pacatissimos vultus, quos placare muneribus nunquam opus est, nunquam corrugata fronte tremendos, nisi in legum violatores & transgressores improbos,*

inju-

injustitiam, scelus, & consimilia terrarum monstra intueantur. Quæ & causa est, quod in argumento ab illo, in quo positus es, humani generis fastigio longissime remoto occupatus, nullus tamen hæreo, sed temeritatis meæ judicium, dum ad Tuum tribunal causa dicenda est, intrepidus subeo. Ut enim Diis lacte rustici supplicabant olim, mola salsa alii litabant, nec ulli erat vitio, Deos colere quoquo modo possit, sic ego veniam impetra-

petraturum me confido, ea adferens, quæ in proprio fundo nascuntur, si non eximia, at mea tamen, & in quibus haut verear ut exteri obtrectatores compilatum & transcriptum ex aliis sine judicio opus cavillari audeant.

Non sum Alexander, quem Asiæ domitorem adremigantem hasta terram percussisse, veluti transfixurum, auctores memorant: ad ejus tamen exemplum in morbos imperium affectans palam, lan-

ceolam , Chirurgorum ferramentum, ſed incolis terrarum innoxium, figo; ad nutum me componens Divini Numinis & Tuum: forte majora etiam, ſi juberes, auſurus, & quæ ad rempublicam propius attinerent, Socerique immortalis umbram, memoriamque reducant.

Sed patere etiam hoc culpam meam diluere, DOMINE, *quod novi Principis novus ſubditus, eandem in hoc ſortem ſubmiſſa cogitatione volvens, liberiorem ad Te aditum mihi dari,*

ri, intercedentibus Fatis, existimaverim. Quid porro sub hæc felicissimi Regiminis Tui auspicia aliud moliri, quid animo agitare aliud, aut ore prologui possem, nisi quod omnium mentes Tuorum, pariter occupat? Id agentibus universis ac singulis, ut in vota & gratulationes hilares lætæque voces erumpant. Solem orientem tanquam summum juxta & jucundissimum numen adorare, Persarum solita erat superstitio: Quanto

causatius ego in eadem, sed citra injuriam Numinis æterni, hodie pietate versabor? Et vero quo verterem oculos meos advena, quam ad solis Tui fulgentissimum jubar, quem sub ipsum adventum meum ex Oceani undis pulcherrime exsurgentem, perque hunc totum tractum Borealem, & per Balticum sinum radios jucundissimos undiq; diffundentem conspicio, ut si maxime velim, nequeam evitare? Aspice ut ineunte vere, lætius omnia te-

pore

pore illo mitisſimi ignis Tui re-pullulent & evireſcant! Nec terræ tantum ſinus, ſed homi-num quoque recludi ingenia tam Auguſtæ lucis ambitu, expectandum eſt: Cujus ipſe quoque benignisſimis radiis il-luſtratus, & facile in novo ſo-lo radices agam, & ingenii fæ-cunditatem probare omnibus potero, neque erit metuendum mihi unquam, ne in frigido cli-mate, & ad verticem mundi poſito obtorpeſcam. Salve igi-tur CELSISSIME PRINCEPS,

 exopta-

exoptatiſſimum terrarum ſidus! diuque ac felix Germaniæ, in cœlo iſthoc Imperii reſplende! Nullæ valetudinis adverſæ maculæ orbis Tui nitorem vitient, non aura maligna unquam obnubilet ſerenitatem Tuam: quieſcat Auſtri nimboſi turbulentia, ſileant Aquilonis mugitus ac murmura, & placidum ventis, pacatumque utrumque mare, perpetuam Tibi tuisq; ſervet tranquillitatem!

* * *

Lectori benevolo salutem!

Morborum ut non unum genus, sic multum etiam diversa est curandi ratio: alii enim Diæta potissimum, alii manu, alii medicamentis tolluntur; estque præterea proprium aliquid & loci & temporis, aliorumve, quæ nisi cuncta in numerato habeat Medicus, & reputet probe, multum infeliciter in re sua versetur, necessum est. Primo tamen loco nominatorum præcipua est consideratio, tantaque dignitas, ut tantum non singula integris morbis sufficere, olim fuerint visa. Quod ex Celso patet, qui etiam ipse hanc rationem secutus, prioribus libris quos de Re Medica composuit, quartoque potissimum, illos tradit, in quibus victitandi ratio plus valet, quinto & sexto, qui medicamentorum plurimum exigunt, septimo demum ad eos, in quibus plus manus proficit, progreditur.

Quam contemplationem, cum utilissima sit, neglexit tamen fere posterior, nostraque ætas, & ubique medicamentis pugnans, non chi-

rurgica

rurgica tantum auxilia minus excolit, ſed illa etiam quæ ex victu petuntur, fere contemnit, nec juſto habet in pretio. Quantumvis enim ubique Diætæ fiat mentio, ut nulla prodeat tam exigua diſſertatio, quæ non hujus quoque titulum oſtendat, nec illa tamen præſcribitur, quæ morbum magnopere levet, aut in quo aliquid ſit præſidii, & poſtremo demum comparet in loco, cum in primo ordine, primaque acie ſæpe foret collocanda. Sunt enim non pauci magni morbi, & qui opprobria noſtra audiunt palam, quos potius illa, quam comparatis multo labore remediis vincas atque extermines.

Tales ſunt Hydropis, Podagra, Scorbutus, aliique bene multi, qui vel in humorum perverſa indole, vel abundantia, vel quorundam innatantium, vel etiam ſubtilisſimi quod per nervos vagatur fluidi vitio radicantur. Hinc cura lactis Phthiſicis permultis profuit; Hydropicis tolerata æquo animo ſitis; Hyſtericis moderatio animi; quibus menſes ſegnius procedunt, largior potatio; qua una plures a me mulieres, quam ab aliis forte medicamentorum ope reſtitutæ ſunt; In permultis etiam morbis non parva utilitas eſt potus Thee, ut is non ſine cauſa magni

quibus.

quibusdam fieri ſoleat, ad Diætam itidem pertinent.

Quibus vel paucis exemplis, ſed luculentis diſcitur, quanti Diæta in magnis ac diuturnis ſit facienda, & quam procul abſit a vera Medendi ſcientia, qui omnia hodie paucis guttulis eunt ſublatum. Non is ſum ego, qui veterem morem reductum velim, quo in diverſa ſuccedentes Medici, alii victu tantum, alii Medicamentis, alii ferro manuque opem tuliſſe memorantur; quin tam arcte innexas ſibi has partes agnoſco, ut ex toto ſeparari ſe non patiantur. Veruntamen, Medicamentariæ præcipuam ubique dignitatem eſſe, ut hodie eſt perſuaſum, id vero nolim quemvis exiſtimare. Ut enim non ſunt infrequentes affectus, quibus Chirurgia pene ſola medetur, ſic etiam Diætæ ſuum honos laudemque manere, & nonnunquam etiam primas deferri æquum eſt. Quemadmodum ſcilicet in bello, quieſcentibus vel leviter turbantibus inimicis, turmatim miles, iſque modo eques, modo pedes, prout res poſtulat ſolus exit, (ubi vero hunc vel illum educere expediat, Imperatorem oportet ſcire) at ſi conſerere manum plena acie cogimur, totus exercitus, omniſque generis, omnis

Vide Celſi L.II proœm.

 arma-

armaturæ cohortes coeunt: ſic etiam in oppugnandis hoſtibus, qui vitæ hominis perniciem ſtruunt, nunc medicamentis, nunc victu, nunc ferro præcipue pugnandum, aliis collocatis poſt principia: in pertinaciter vero reſiſtentibus, demum ex omni remediorum angulo arceſſendæ ſunt auxiliares copiæ.

Quæ ut in aperto ſunt, facileque ab omnibus agnoſcuntur, ſic evenit tamen, ut ſicut olim per victum curandi ratio, auctore Asclepiade, a Medicamentaria; ſic mira temporum revolutione hodie ab eadem Manualis opera ſecesſum fecerit. De illa notabilis eſt locus, nec vulgo notus Aurelii Cornelii Celſi; *Horum* (medicamentorum) *uſum ex magna parte Asclepiades non ſine cauſa ſuſtulit: & cum omnia fere medicamenta ſtomachum lædant, malique ſucci ſint, ad ipſius victus rationem potius omnem ſuam curam tranſtulit.* Eſt autem is ipſe Asclepiades, de quo in procœmio libri primi dixerat, *eum medendi rationem ex magna parte mutaſſe.* Chirurgiam vera corpore ſuo avulſam nobisque fere ereptam penitus, nemo ignorat; qua de re Johannis van Horne extat querimonia. Nec alii tacent: quamvis ſi ex ipſis poſtea ſciſciteris, ubinam locorum qui in omnibus

Lib. V. Introit.

Microtechn. Part. I. ſect. 1.

mnibus æq; excellant, reperias, tam paucos nominare posſint, ut Chirurgiæ titulus jure medicinæ ademptus videri posſit. Aequisſimum interim eſt, unam artem putari, quam triplici præſidio inſtructam auguſtiorem incedere velim, ita tamen, ne nomen Diætæ aut Chirurgiæ falſo præferat, ſed utramque ſuo loco educat in aciem, & ubi exigit morborum cauſarumque ſeries, pugnare faciat idoneis armis, ſitque Medicus Imperator pariter horum omnium callens, nec in unis Chemicis præparationibus, iisque paucis, quod hodie a multis fit, acquieſcat: Sic enim perſuaſum nunc fere eſt, ſi modo quis ſcrinia remediis ejusmodi, nudius tertius natis referta habeat, quæ ſymptomatis ſingulis ex templo posſit objicere, totam ſe medendi artem exhauſtam posſidere.

Sed de his, & forte etiam morbis victu emendandis, alias vel ab aliis perſcribetur. Mihi nunc DE TUMORIBUS acturo, alia difficultas objicitur, quam priusquam ad ipſam eorum naturam exponendam accedam, e medio par eſt tolli. Dubitari videlicet non ſine cauſa poteſt, ad quemnam tumorum, ulcerum, vulnerum ſanandorum doctrina omnis pertineat, Medicumne pharma-

ceuticum, an vero Chirurgum. Tametsi enim ad hunc eam omnis retulerit antiquitas, neque nunc quidem facile vel Medici ea curanda suscipiant, vel ægri super illa ipsorum opem implorent, nihilominus quicquid medicamentorum hic opus est, (sine quibus tamen vix levissimum vulnusculum potest sanari,) id omne protenus ad Chirurgos nihil attinere, adeoque ex horum libris penitus proscribendum, eorum longe doctissimus Johannes van Horne, decus seculi, non contemnendis argumentis haut ita pridem contendit, & quibus hoc observatum haut fuit, Guidonem, Vigonem, Tagaultium, Vidium, Fallopium, ceterosque seculi proxime elapsi scriptores, eo nomine severe increpuit. Quæ si nostris chirurgis eripias, miserrimi barbitonsores balneatoresque, qui nunc artis excultoribus peritissimis vix parere amplius volunt, peribunt fame, aut brevi saltem ad incitas redigentur. Id interim perspicuum est, nusquam recte isthæc inter se confundi, neque olim id a quoquam veterum & elegantiorum Chirurgiæ scriptorum Hippocrate puta, Cornelio, Galeno, vel quoquam ex illis antiquis, quotquot eorum temporum naufragium evasere, factum deprehenditur. Nec

de

de Philoxeno, Gorgia, Sostrato, Apollonio, Ammonio Alexandrino, Tryphone, Euelpide, ceterisque qui media inter Hippocratem Celsumque Aetate floruerunt, nunc vero periere, magis credibile est. Quin Aetius & Aegineta diu post istos viventes, de affectibus in quibus genus utrumque juvare possit, binis diversisque locis agere maluerunt, quam committere, ut plenariam omnemque curandi rationem uno impetu absolventes, methodi doctrinæ minus observantes viderentur.

Quid ergo? numne omnem medicamentorum vim, ac parandi rationem Chirurgum convenit ignorare, an potius Clarissimum Hornium ipsum se decepisse fatebimur, omnemque simûl antiquitatem sibi in hoc defuisse? Neutrum dixerim bene isthæc, recteque accipienti esse admittendum. Primum enim planissimum id est, Chirurgo, qua talis est, præter applicationem emplastrorum, unguentorum, linimentorum, aliorumque forte ejusmodi nihil cum his esse negotii oportere: dicitur enim a manuali opera; componere vero, coquere, præparare medicamina, non interna solum, sed externa etiam, solida, fluida, mollia, artis pharmaceuticæ esse opus;

Unde & in Pharmacopoliis omnis generis præsidia chirurgica asservantur, & prostant venalia. Ex quo satis apparet, distinctas esse has partes, recteque Cl. Hornium monuisse, non esse isthæc inter se temere confundenda, sed quæ manuum opera peraguntur, in scholis seorsim tradenda, alibi medicandi materiam exponendam esse, ne animi discentium varia longeque invicem dissita doctrina turbentur: quod consilium veteres secuti, optime sane & arti & *ἰατρῶν παισὶ* consuluere. Ut autem hæc ita se habeant, longe tamen certissimum est & hoc: Non licere ullo modo Chirurgum vires & efficaciam medicaminum ignorare. Ipsius enim utique esse partium, Tumores, Ulcera, Vulnera & reliqua ejus generis sanare, eorumque unice habere curam. Ecquis enim non videt, tumores ad partem illam, quæ *Διαίρεσις* audit, omnes pertinere? tametsi enim non omnes aperire statim par est, sed prius discussioni dissipationiq; materiæ studendum, non tamen nisi in paucis & quasi per accidens, quod dicitur, locum ea habere, nec ubique constat: deinde & in iis ubi tentatur, non semper succedere, quod si fit etiam, apponi tamen aliquid, res postulat, quod omnino Chirurgi est

offici-

officium. Scire autem ipsum oportet, quid apponendum sit, si voto suo damnari optet. Ut vero de tumoribus id patet, sic vulnera & ulcera ad σύνθεσιν referenda esse, unionemque partium, est longe clarissimum; quæ tamen citra medicamina obtineri nequit. Id porro extra dubitationem ponunt omnes doctrina præstantes viri, ut ad finem ultimum in disciplinis earumq; ordine perpetuo respiciendum est, sic quorsum unumquodq; pertineat, illum unice docere ac terminare.

Videlicet, ut in aliis rebus non illico ad hunc licet properare, sed intercedere varia multaque sæpe oportet, antequam optatum exitum attingas, sic etiam in his sese res habet: Tumor antequam aperiri queat, emolliendà primum est cutis coquendaque materia; vulnus, ulcus, mundandum; inflammatio arcenda, & reliqua ἐπιγίνεσθαι solita superanda sunt, antequam de consolidatione cogitare queat. Quisquis proinde hanc se curaturum profitetur, reliqua etiam præstare sciat necessum est, neque propterea Chirurgus non est, quia pharmacorum peritus, quo pacto & ex quibus isthæc fieri soleant, callet.

Ut ergo illa seorsim addiscenda sint, quod methodus disciplinarum id omnino postulet,

quando

quando tamen ad ipſam rem ventum eſt, ut profliganda ſint mala, aut illa ſingulis medendi ars plenius docenda veniat, fruſtra hæc invicem ſepares: quin imo, ſi ex ſchola protrudas foras, qui Microtechnen Hornianam, vel ſimile quodcunque ſyntagma chirurgicum ad unguem ſciat, vix tamen ulcus ſanandum vel exiguum tumorem ipſi diſcutiendum tuto committas: Nimirum in ſcholis ac libris fingere talem Chirurgum licet, imo ſic fingi diſcipulos par eſt, reſque exigit: Aſt inde egreſſus in publicum, & ipſam Palæſtram, vix talem, niſi in republica forte Platonica, invenias hominem. Unde nec ceteri, quos laudat Hornius, Medicaminum formulas prorſus neglexere, nec ipſe a commemoratione præcipuorum penitus abſtinere potuit, ſed circa finem opuſculi prope totus in eo occupatur.

Ut ergo tandem hæc concludamus, ſic ad ſpeciem pugnantes illas ſententias conciliaveris: Aliter tyronem, aliter ad artis opera jam animum applicantem chirurgiæ auditorem eſſe inſtruendum. In principio nempe & manuum operationes ordine ac veluti in compendio tradendæ, & medicamentorum conficiendorum ratio eorumque vires proponenda ſunt, ut in u-

troque

troque jam ſatis verſatus, neque inexercitatus plane ad nobilem illam & arcanam, qua curandi ratio acuratius traditur, partem accedat. Quæ dein quomodo in unoquoque affectu a principio ad finem ſe gerere debeat, quid horum quando uſurpare conveniat, uberius pleniusque explicet: ſic enim demum fiet, ut ad artem feliciter exercendam posſit cum fructu ac ſpe plenus accedere. Neque enim alia eſt Chirurgicorum externorumve quam reliquorum affectuum ratio, ut in illis magis quam his ex inſtitutionum libris ut vocamus, ad praxin protenus tranſilire ſe poſſe quisquam præſumat.

Adeoque jam non amplius in obſcuro eſt, quid commoverit Clarisſimos illos ſeculi prioris auctores, ut medicamentorum quoque mentionem facerent, neq; ex toto eos in hoc aberraſſe a ſcopo; quin plus etiam, quam ſi pharmaceutica omiſiſſent, utilitatis attuliſſe exiſtimandi ſunt: formant enim perfectum, non miniſtrum Chirurgum, id agentes plane, quod illi, qui Praxin Medicam amplisſimis operibus tradidere, quam integram ſine his deſcribi non posſe, ſole Meridiano eſt clarius: vendicarunt autem

 ſibi

ſibi illam præcipue partem, quæ manuum ope-
ra utitur, & ceu alii de capitis, ventriculi, uteri
morbis ſeorſim diſſerunt, ſic ipſi de externis, ma-
gisque obviis malis; in eo forte uno accuſandi
vel culpandi, quod quæ ſupponere debebant re-
media, ipſi deſcripſere: Etſi nec in hoc ſine exem-
plo peccaverint, id per omnes Practicorum
libros obtinente: nec injuria, ſi ſingularis effica-
ciæ, nec alias cognita medicamenta forte excogi-
taverint.

Sed jam porro etiam, quid de Chirurgis no-
ſtris ſit ſentiendum, patet. Sunt nimirum iſti
non ſimplici modo Chirurgi, ſed medicinæ uni-
verſæ partem profitentur atque exercent: pari e-
nim modo, quo Medici olim in Aegypto exti-
tere, quorum alii oculis, alii capiti, alii aliis par-
tibus male habentibus medelam facerent, ſic iſti
ulceribus, vulneribus, tumoribus, luxatis, fractiſ-
que oſſibus ſuam operam addixere: Veris inte-
rim Medicis neutiquam accenſendi, ſiquidem o-
ptimos libros, in quibus medendi ars vera tradi-
tur, plerumque negligunt, experimentis potius
& uſu nitentes. Partem enim quam exercent,
noſtrates quidem, plane mechanicam fecere: quip-
pe quam nemo eorum ex methodo callet, aut

per certas addiſcit regulas, ſed ex ſolo uſu. Neque enim anatomes, nec diſciplinæ de virtutibus ſimplicium juſtum pretium ponunt, quod a veris Medicis doctisque fieri omnino neceſſum eſt: Verum non aliter quam ſutores, ſartores, aliique artifices mechanici, pueros ſuos nullis præceptis imbutos ad operam admittunt, cœcoque dirigunt ductu. Et quamvis in Gallia paulo magis ſtudeant iſti, ſunt tamen noſtratibus nihilo, vel parum meliores, unde in ſcribendis libris Chirurgicis mirifice etiam ineptiunt, ne de Italis nunc quicquam dicam.

Vnde etiam quales hodie extant, priſtinam dignitatem recuperaturos, & nobili loco habendos aliquando eſſe, ut optavit Nobilisſimus Hornius, ſperari non poteſt: maxime, cum & vili barbitonſorum vel balneatorum munere ſimul fungantur, quod ad manuales quidem operationes pertinere, ſed infimæ notæ, nemo eſt qui neſciat. Fieri vero id tum demum poterit, ubi utrumque hoc correxerint, ſtudiis Latinæ Græcæque linguæ ſe dederint amplius, & ex lege artium nobiliorum profecerint, puerisque poſtremum ſuis reliquerint quidem viliora iſta opera,

ſed ea lege, ut artificum primæ claſſi adſcripti, illico eadem penitus omittant.

Quod, quo minus ſperandum eſt, (quis enim credat facile futurum, ut viliores animæ, quales plerorumque eorum ſunt, ad altiora iſta, nullo invitati præmio, adſpirent, & qui nunc in deſidia ſua poſſunt nulla opera pingueſcere, ab otio & lubidine convertantur ad labores?) tanto magis optandum foret, ut cum Arte reliqua tandem Chirurgice rediret in gratiam, ſeque ſororibus ſuis Germanis denuo adjungeret. Verum hoc longe etiam eſt a ſpe omni, ſi quid judico, remotius: Niſi enim de integro veteres Medicinæ mores, & eam perdiſcendi ratio reducatur, vix fieri unquam, quod optamus, poteſt. Neceſſaria ſcilicet forent ſequentia: Inſtitutio a puero, qualem Aſclepiadei ſuis adhibebant, qua a levioribus incipientes, ad majora & difficiliora ſucceſſive opera perveniant, neque ſtatim ad quævis admittantur, neque viliora miniſteria primis annis refugiant, quibus tum in medicamentis, tum inſtrumentis ceteris Medicinæ pernoſcendis, eorumq; utendi modo exerceantur: dein adoleſcentes facti, componendis medicamentis, partibus

cogno-

cognoſcendis, & ſectionibus corporum, ligaturis item Chirurgicis (quod hodieque fit in Gallia) dent operam, nec pigeat illos emplaſtra, unguenta aliaque percoquere quæ nunc Pharmacopæorum pueri præparant: Addamus & Chemicas deſtillationes varias, quibus noſtrum ſeculum præprioribus ſibi gratulatur. Poſthæc etiam ipſi manuum operationibus ſe exerceant, luxationes, vulnera, facturas, ulcera curanda ſuſcipiant, & medicamenta ægris adplicare exhibereque nihil vereantur. Noviſſime ad Baccalaureatum ac ſacra illa admiſſi, quæ βεβήλοισι communicare nefas eſt, & ſub Magiſtro in reliquis etiam artis operibus aliquandiu exercitati, ſupremo utriusque Medicinæ titulo inſignes, univerſam artem cum laude & emolumento mortalium profiteantur.

Hæc inquam niſi reducantur ad priſtinum morem, non eſt quod ſperemus optatum Clariſſimi itidem Hornii, aliorumque votorum ſucceſſum. Quæ non eo a me animo proponuntur, ut ita fieri poſtulem, aut velim: Quam enim ab hac ratione alienus ſit genius ſeculi, haut equidem ignoro. Longe ſane alius eſt animus illorum, qui Reipublicæ negotiis præſunt, (abs-

que quorum tamen ope talia fieri non possunt, imo forte nec cum hac quidem,)quam ut huc se demittant:longe aliæ eos cogitationes exercent, quam quibus pacis artes ac studia, & medendi in his ratio queat promoveri: alias in facili foret, alio quoque modo, & forte minori negotio Chirurgorum nostrorum collegia in ordinem redigere, ipsorum ignorantiæ afferre medelam, & arti istam denique partem temere avulsam restituere. Quid enim impedit lege cavere, ne quis deinceps puer, nisi linguarum, Latinæ Græcæque mediocriter gnarus, ut legere bonos auctores atque intelligere queat,ab iis instruendus recipiatur, non quisquam, nisi rigoroso Medicorum examine probatus, & Doctoris Chirurgi dignitate ab ipsis publice ornatus, in eorum recipiatur collegium: vicissim & Medicis interdicatur, ne ad examina altiora, & universæ Medicinæ ambitum admittant, nisi qui minimum per annum, vel aliud præstitutum tempus sub tali Doctore Chirurgo profecerit? Sic sane & illi præstantes Chirurgi, & Medici minus ignari forent,quam nunc passim sunt, in operationibus Chirurgicis dirigendis: ut alia emolumenta reipublicæ & mortalium hinc expectanda silentio involvam. Ve-

Verum enim, hæc latius prosequi, tam est ab instituti, quam temporum quæ vivimus conditione alienum: prorsus tamen intacta ea transmittere nolui, in gratiam eorum, quæ in Microtechne de his Cl. Hornius differuit, cujus apud me & memoria, & desideria in pretio sunt. Quin ergo nunc potius, quid me ad conscribendum hoc de tumoribus compendium impulerit, aperiam.

Annus est & quod excurrit, cum Chirurgiæ primordia ut concreditæ mihi juventuti traderem, muneris publici quo defungor, ratio a me exigeret. Cumque jam in eo essem, Vir longe celeberrimus, amicus meus, & cujus apud me magna solet esse auctoritas, suadere cepit, ut Synopsin Chirurgicam, quæ M. A. Severini, summi viri præ se fert nomen, in id eligerem. Respondi, me, ne quidem esse Severini hunc fœtum legitimum, existimare, nec satis esse ad hodiernam studiorum rationem aptatum, etsi non indoctum istud opusculum: periculum tamen me facturum. Verum enim vero, cum stare promissis, & ipsam synopsin in manus sumere aggrederer, facile pervidi, majorem in refellendis

dis aut in meliorem partem vertendis deterioribus ac falſis ſententiis, quam in tradendis veris, operam ponendam fore. Et cum nemo alius eſſet, qui e dignitate, & ad praxin accommodate hæc tradidiſſet, ipſe aliquid in uſum juventutis componere, & eliminatis Galenicis iſtis quatuor principiis, quæ non ſine cauſa ſeculum repudiat, verioribus & ex ipſis artis operibus repetitis eadem ſuperſtruere.

Qua in re quid præſtiterim, & num quid in his quoque excoluerim artem, alii judices ſint; id tamen reputantes ſecum, me non opus perfectum, ſed breve compendium affectaſſe, quod in prælectionibus meis tuto & ſine tædio ſequi liceret: poſthæc emendandum etiam, ubi quid erratum eſſe, vel prætermiſſum deprehenderim. Neque in his ſubſiſtere animus erat, ſed vulnerum, ulcerumque etiam doctrinam ad recentis medicinæ leges refictam, adnexam dare: quæ tamen, cum alia inciderent, omittere coactus ſum, una cum appendice de Excreſcentiis, quam forte in altera editione adjiciam.

Methodum autem ingreſſus ſum novam qui-

quidem, ſed fortasſis non incongruam tamen. Scilicet in morborum hiſtoria tradenda iisdemque deſcribendis id cumprimis danda eſt opera, ut eam ſeligamus viam, quæ & arti faciendæ utilis ſit, & ſine tædio ac confuſione ad eam ducat volentes. Duplex autem talis extat potisſimum, quarum altera communem multorum rationem ſequitur, altera ſingulos presſius perſequitur. Ut enim in terrarum partibus deſcribendis præmittere non pauca, quæ omnibus vel plerisque regionibus pernoſcendis inſerviunt, deinde certa ſerie ſingula iſtis propria exponere opus eſt, ſic in his quoque poſt illas, quæ in inſtitutionibus tradi fas eſt, notiones nominum (debebant enim eſſe iſthæc loco definitionum mathematicarum, ex quibus demonſtratur,) bifaria ratione verſari licet: Una eſt, quæ ad ipſam eorum naturam, cauſasque intendit oculos, quam ſecuti ſunt illi, qui ſub quædam ſumma genera eos referre conati ſunt: quæ quidem ad leges analytices efficta, primum locum meretur, ſed propter multiplicem morborum varietatem difficilis & ſalebroſa eſt:

Alia vero, quæ ſtrictius inſiſtit ſingulis affectibus per partes corporis ordine ſe diffundens: Præmitti vero altera ſemper debet, ſubſequi iſthæc, ſiquidem bene ſuccedere doctrinam, & per indicationes omnes, quas Medicus unice in oculis habeat neceſſum eſt, recto tramite ducere velimus ad praxin candidatos. Nam duplices ſunt & illæ: Principales ac primariæ, ab ipſo morbo, ejusq; natura, cauſis, & ſymptomatibus petendæ; & ſecundariæ, minusque præſtantes, illa oſtendentes quæ alias coindicantia in ſcholis dicuntur: a parte quæ laborat, temporum conditione, temperamento ægri, conſuetudine, idioſyncraſia ejus, aliisque, quæ extra morbum quidem ſunt, ſed intra cauſarum, ſymptomatumque circulum comprehenſa, medendi rationem performant vel varie immutant. Ex his autem poſtremis omnium præclarisſimæ ſunt, quæ locus ſuggerit affectus. Cum enim talis ſit effectus quilibet cauſarum, qualem materia, in qua editur, permittit; cum talis porro ſit in partibus humor, qualis vel ibi fit, vel utcunque colligitur, tales item morbos ſe ge-

rere

rere oportet, quales ſunt partium ſtructuræ & proprietates. Et hinc ſpecifica hodiernorum, & illa cephalicorum, ſtomachicorum, & reliquorum nomina unice ſunt nata, cum ſpecifica minime ſint, ſed remedia huic ſecundariæ indicationi reſpondentia: quæ ratio, niſi ex proprietate partium oſtendatur, vere ſunt, quales a Galeno nuncupantur, Empirica, ceu in opere de Demonſtratione Medica olim perſpicue ſum oſtenſurus.

Hanc ergo præcipuam ex ſecundariis indicationem ſecutus, per partes corporis eundo, tumores ſingulos expoſui, eosque primum ſimilarium, tum diſſimilarium, & qui pluribus ſunt communes: qua in re & Inſtitutionum ſcriptores, ubi de morborum diviſione peragunt, auctores habeo, & rationem ipſam conſentientem: credibile enim, ſimilares cum ſimplicem habeant naturam, ſimplicem etiam curandi methodum admittere, & eſſe compoſitis illis notiora, magisqne univerſales propoſitiones ſuggerere docentibus. Sed etiam rectius ſic conſuli diſcentium memoriæ arbitratus fuerim, quam ſi obtorto collo ad qua-

tuor humores invitâ natura omnia rapere, & ineptis explicationibus gratiam Musis ingratiis ipsis conciliare allaborassem. Præterea ex ipsis earum natura remedia promtius invenientur, adeoque ad medicinam felicius faciendam quoque hæc methodus conferet.

His fruere, Benevole Lector: si quid humani passus sum, in novis conatibus, nec aliis trita via, boni id consule, & si non displicent ista, ut annos, vires, animum, ceteris pertexendis hujus doctrinæ partibus largitur, Deum exora. Nos autem horum desinamus, & quod nunc instat agamus.

De

GVNTH. CHRISTOPH. SCHELHAMMERI

De

HVMANI CORPORIS TVMORIBVS.

SECTIO PRIOR

De Iisdem in universum.

I.

Tumor quid sit, sensibus facilius quam quavis descriptione cognoscitur: totus enim oculis patet. *Hippocrati* & antiquioribus Græcis οἴδημα, alias etiam φῦμα, ut *Fallopius* docet, *Arabibus* Bothor, id est, Apostema, teste eodem vocatum est: cum tamen & φῦμα & Ἀπόστημα certo cuidam tumorum generi denotando alias inserviant, imo & Bothor, si Tagaultium audias. Marcus Aurelius Severinus, summus vir, & Chirurgorum nostri seculi Aquila Abscessus vocabulo usus est, dum eruditissimo suo libro titulum

TVMOR Quid sit?

IV. Aph. 34.

L. de tum. p. n. init.

tulum fecit: *De recondita abscessuum natura:* cum in illo de omnis generis tumoribus agat. Etsi vero hujus, ut omnium illorum, quæ incurrunt in sensus, definitiones tradere, & difficile, & vix sit operæ pretium, tamen, ne a recepta consuetudine recedere videar, aut aliorum diligentiam silentio meo tacite damnare, explorata prius illorum natura, eandem idoneis limitibus circumscribere, postea tentabimus: Interim rudius describi tumor potest, quod sit, *quando pars aliqua corporis, vel etiam totum, in molem præter naturæ consuetudinem attollitur.*

II.

Non enim omnis illico tumor in corpore morbus est, aut medicam postulat manum, sed is demum, qui præter naturæ accidit leges, adeoque vel molestiam nobis creat, vel prorsus impedit operationes partium. Quapropter nonnulli *triplex* recensent *genus: Naturalium*, ut humeri, capitis, mammarum, ventris, articulorum prominentias; *Præternaturalium*, de quibus hic agetur; & inter hos *mediorum*, quales sunt venter mulieris gravidæ, mamillæ ob generationem lactis, vel etiam aliàs magis quam pro natura turgidulæ. Qui tametsi ultra consuetum terminum exsurgentes, protuberent, nemo tamen eos præternaturales dixerit, cum maxime secundum naturæ ordinem contingant. Consuli hic meretur Galenus. *Lib. de tum. cap. 1.*

III.

Nec omnia, quæcunque in corpore altius exsurgunt, aut prominent, ad tumores referenda, sed ea demum, quæ non excedunt partis circumscriptionem. Nam quæ extra eam porriguntur, rectius excrescentias

tias appellaveris: ut Exostoses, sarcomata, polypos, fungos, cornua. Hæc adeo a multis morbis in numero adscribuntur: perperam vero. Cujus enim nihil est simile in corpore secundum naturam constituto, illius non potest in numero excessus esse, sed totum abundat, ipsaque substantia peccatum est: neque ad partes respicere licet, talia enim partes vocari vel haberi nullo jure queunt. Verum hæc ad nos nihil nunc attinent: id tantum volebam, non esse excrescentias tales cum tumoribus confundendas: neque enim ex iisdem causis oriuntur, neque, ut istorum multi, discuti ac dissipari volunt, sed exscindi, atque exedi, & hinc peculiarem sibi locum merito postulant.

IV.

De his autem qui vere & ἀκριβῶς tumores dicuntur, quædam in universum notanda sunt, quædam in singulis eorum generibus spectanda. Et in universum quidem, quibus contingat, & qua parte, & quotuplici modo, & ex quibus causis, & quid sit quod cutim extollat, quæve materia subsit; quid denique de iis sperandum, & quomodo vel inhiberi eorum incrementum possit, vel extirpari, aut disjici quod intus est, quo ad pristinam reducatur figuram, modumque, determinandum est. Itaque de his singulis primo loco dicemus.

V.

Sunt itaque tumoribus præ primis obnoxia impura corpora, utpote quæ omnis generis materia prava abundant. Hinc *Marcus Aurelius Severinus*, modo laudatus, *Una est cachexia*, inquit, *quæ veluti fons* *Lib. de Recond. absc. nat. II. c. 5.*

A 2 *uber*,

uber, solet plerumque materiam subministrare crebrorum abscessuum. Deinde illi, qui violenti quid patiuntur, aut aliquando passi sunt: Ut quidem omnis contusio, ictus, vulnus, luxatio, fractura; quin & pressio fortis, illico tumorem habet pedisequum: quoniam his vel conquassantur, vel distorquentur, vel corrumpuntur plane, ac subsident tubuli, per quos latex vitalis transitum habet, ut cogatur subsistere. Quæ causa est etiam, cur veteres quoque, & olim factæ læsiones quotannis memoriam sui iteratis doloribus ac molestiis renovant, vel etiam defluxiones ac tumores criticos aut sponte ortos, haut infrequentes in se recipiunt ac sustinent. An & addendus his est ex *Severino* tradux a parentibus Character? Ni forte ad pravitatem humorum in universum hoc referas, non assentior, sed si quid tale observetur, casu potius quam a tali charactere provenire arbitror. Vti quidem ne unum exemplum, quibus alias non destituitur, gravissimus autor adducit. Sufficit itaque quod ante expositum est: nunc quibus partibus competant tumores, considerandum.

c. 1. cap. 5.

VI.

Alii eorum universales reputantur, totum corpus occupantes, quales fere sunt, qui a nimium turgente crassoque & extra vasa sua aberrante sero eveniunt, *Leucophlegmatiâ, cachexia*, & ex parte etiam *hydrops*; alii particulares: Qui rursum vel integram partem organicam affligunt, ut *caput, ventrem, pedes, manus*; vel non compositis, verum simplicibus partibus singulis, quas similares vocant Philosophi, familiares

res ſunt: vel denique non partes ipſas obſident, verum his medii ſub cute, vel inter muſculos ſeorſim latent.

VII.

De modis quibus tumores fiant, dici non poteſt prius, quam de cauſis eorum certius conſtet. Vt autem in tumorem aſſurgat corporis quæcunque pars, materia opus eſt, quæ eam extollit, & proximæ cauſæ meretur nomen. Hanc plerique vulgo quadruplicem, ad quatuor humores corporis reſpicientes, conſtituunt. Verum hæc doctrina ad Galenicas potius hypotheſes quam naturæ normam vel uſum videtur efficta, quod mox clarius exponemus: Nunc verius ita ſtatui poſſe arbitramur. Subeſſe nonnunquam tumoribus flatum, ut in tympanitide, Bronchoceles aliquo genere, & Hernia ventoſa, hauſto etiam veneno, ubi totum corpus intumeſcit: Quales tumores, ſi occupent exiguum ſpatium, ἐμφυσήματα appellantur. Exemplum notabile Severinus recenſet loco citato. Alias, & quidem frequentiſſime, ex humore ſubtus fermentante, aut ſtagnante tumor eſt, ſive is ſanguis ſit, ut in Aneuriſmate, inflammatione, Apoſtemate, ſive ſerum, ut in glandularum quarundam intumeſcentia, & in œdematoſis; (Nam quia pituita eſt ſerum coagulatum, hoc autem coagulatum non eſt, pituitoſum dicere hunc non poſſum) ſeu denique ex hisce ac aliis combinatis varieve alteratis ac ſubactis novus & toto genere præter naturam tumor exſurgit, ut in meliceride, aliisque id genus plurimis. Poſtremo ex ſolido etiam tument partes, vel in corpus admiſſo, ut telo, globo plumbeo, & aliis infinitis; vel intus ſuccreto, ut in ſteatoma-

II. De Abſc. rec. Nat. cap. 3.

te & ſcirrho partium, aut fungoſa carne; quin etiam elapſis ex corpore ipſis partibus, ut in herniis accidit, formatur.

VIII.

Quibus cognitis accuratiorem forte tumorum, ſi quis eam deſideret, definitionem hanc licebit dare: *Morbus in conformatione, quo totum corpus, aut aliqua ejus pars, aut pars partis a contento ſubtus humore, vel ſolido, vel ſpiritu, in majorem quam pro naturali habitu, molem attollitur.*

IX.

Nunc, quomodo hæc colligantur in partibus, & ſingula iſta tumorum genera producantur, porro dicendum eſt. Vt autem flatulenti tumores rari ſunt, ita & pauca de iis poſſunt vel debent commemorari. Flatum nempe fieri, ex verſa in tenuem halitum ſeroſi laticis particula, peritiores hodie non amplius fugit, quæ dum incluſa eſt in anguſto loco, & inter membranas (uti plerumque fit) hæret, expandit eas, haut aliter ac aër inflatus veſicam facit intumeſcere. Quod autem pertinaces ſint tales & diu ſubſiſtant, mirum videri non debet, nihil enim impedit, quo minus per annos perſtent, ſi nullum per quem elabantur, inveniant exitum; cumprimis ſi recentem amplectamur ſententiam, flatus ex tenaci & viſcida pituita generari, quæ meo tempore a Franciſco de Le B. Sylvio primum Lugduni publicata, nunc ubique applauſum invenit: etſi non videam, quæ ſit hujus dogmatis neceſſitas, cum tenacitas, ſi in libero aëre flatus expandendus ſit, neceſſaria quidem videri poſſet, at in corpore, ubi alienis terminis includitur, nul-

la

la prorſus ſit opus, & vel ſolus aer calore attenuatus ita elaſtica vi propria panditur, ut etiam metalla diffringat. Sed videmus id quoque ad oculum, ſolam aquam in Aeolipila ignis ope in flatum converti: Itaque etiam in corpore ſerum ſola aquæ naturali, & conſimili proprietate, nulla peregrina viſciditate admiſta, expandi poſſe, nihil repugnat, etſi an ita etiam ſit, & num humor omni tenacitate carens in corpore detur, quæri posſit, ac forte non ſine ratione negari. Ceterum novam rationem flatus tumorem efficientis vide apud Severinum. *III. de Rec. Ab nat. 3.*

X.

At de illo, qui humorum ſoboles eſt tumore, difficilius eſt expedire omnia, quamvis ſollicitos admodum ea res poſt veteres medii ævi ſcriptores habuerit. Illi Cauſas horum vel in parte ſenſim coacervari ſtatuebant, quod vocabant συναθροισμὸν, *congeſtum*, *congeſtionem*, vel per ῥευματισμὸν, *affluxum*, *fluxionem*, eo confeſtim tendere: & per congeſtionem quidem frigidos, quod Guido addit, per fluxionem calidos tumores fieri: In hoc genere deſcribendo per totum librum ſuum II. *de Recondita abſceſſuum natura Chiron ille Neapolitanus* occupatus eſt. Eſt autem illis συναθροισμὸς, quando propter imbecillitatem partis ſucceſſive aliquid in eo colligitur, ſalvis alias humoribus corporis. Quod putabant fieri, quoniam illa alimento coquendo impar multas cruditates cumulet, tanquam excrementa tertiæ coctionis. In *affluxu* vero, ſeu ῥευματισμῷ partem mandantem & recipientem æſtimabant, perſuaſi providam & nobiliores conſervandi cupidam naturam facultatem illis dediſſe, quâ quod

ipſis

ipsis molestiam facessit,& nominatim humores peccantes, ad ignobiliores partes deponerent: quæ ipsa etiam nunc Helmontianorum, substituto saltim in naturæ locum Rectore quodam ignoto, sententia est. A mittente igitur fieri ὦσιν, a recipiente ἕλξιν tradebant. Trahere autem ad se cum dolorem tum calorem, natura parti afflictæ spirituum & sanguinis copiam tanquam in auxilium submittente, quo possit adversus hostem peregrinum tanto felicius depugnare.

Vide succinctè hæc exposita Galen. Meth. M. XIII, 3. & *Rolf. Med. Comment.*

XI.

Hæc ab illis ita sunt prodita, & passim hodienum quoque docentur. De quibus forte, quod Academicus *Tullius* de omnibus assertionibus asserit; idem optimo jure licet dicere: esse in iis multum veri, cui falsa adjuncta sint, tanta similitudine, ut difficilis sit judicandi & assentiendi labor. Tametsi enim negari nequit, aliquando paulatim & tractu temporis materiam tumorum colligi, aliquando confertim, (ἀθρόως καὶ βιαίως) in partem irruere, illamque haud aliter ac hostilis exercitus oppidum per tumultum oppressum insidet, occupare: concoctrix tamen illa facultas debilis, vel expultrix ferri non possunt, cum ne nutriantur quidem per appositionem partes, ut ego alibi sum planissime demonstraturus, nec expellant excrementa, si quid igitur in illis imbecillitatis est, id omne in pororum & fibrarum laxitate quærendum erit. Multo minus illud credi potest, attrahi a parte quod influit, aut a mandante aliqua alia submitti, cum perpetuæ circulationis legibus hoc manifesto adversetur. Nam omne, quod

Lib. I. de Nat. Deor.

pretium fortasſis faciemus, ſi originem collectionum iſtarum paulo altius repetemus: ſic enim apertius de his conſtabit. Itaque remotas etiam, ex quibus fiant tumores, cauſas exponam.

XII.

Sunt autem illæ fere, quotquot vel materiam, pravosque ſuccos in corpore augere, vel collectioni eorum & ſubſiſtentiæ corrumpendo fibrarum tubulos, quovis modo occaſionem præbere poſſunt. Augent materiam vel ſuppeditant affectus alii graves, qui non ſatis exhauſto malo aliquid pravitatis in corpore relinquunt, & hinc ſæpe abſceſſus vel critici vel maligni incommodant convaleſcentes, quod in morbillis per eſt frequens. Laudatus toties auctor in phthiſicis quoque obſervavit, multos tuberculis circa pectus erumpentibus infeſtatos, idemque etiam ex vitiis internorum osſium ſeu brachiorum ſeu crurium accidisſe refert, latente intus materiæ copia ad exteras horum partes extenſa: ne dicamus de febribus, lueque Venerea atque peſtifera, quæ quales ſoleant producere fructus ex maligna radice, ſat eſt notum. Addere tamen his licet a parentibus traductum non characterem quidem, ſed ſimplicem humorum pravitatem, qua de re jam antea monuimus.

XIII.

Subſiſtendi vero occaſionem præbent & transeuntem ſiſtunt, de quibus egimus numero V. læſiones externæ, omniaque illa, quæ in partibus arctius inhærent. Ex quibus eſt, quicquid in corpus advenit penetratque, ut vel ſpinæ exemplo patet: nec multum

absimili ratione ipsamet humorum crassamenta, dum cum sanguine advolvuntur, subsistunt in minimis poris, & reliquum morantur: quod in apostematibus de sanguine manifestum est, de lympha in glandulis: quam sæpe existimo in iis, exhalantibus partibus subtilibus, concretam indurari, unde lactearum est scirrhus, pueris familiaris. Quemadmodum contra aliquando solo humore turgent, ubi serum vehunt, ut salivales, aliæque pancreaticæ, quamvis in scirrhum & has verti, animadversum sit. In visceribus eadem manifesta est ratio, quoties in iis vel sanguis, vel crudus cum eo appellens chylus, ut in liene, vel biliosa pars, ut in hepate, vel aliud crassamentum, ut in renibus, alibique subsistit.

XIV.

At maxime omnium externæ læsiones, contusiones, presiones, teneriorum cumprimis & delicatarum partium, ut mammarum, aliarumque glandulosarum, primum humores calore expulsis vel per angustias pororum sensim transmisis tenuioribus particulis sistunt, deinde subsistentes & incrassatos retinent. Iuvare porro & promovere coagulationem aliquando solet frigus, quod serum coagulat, ut in salivalium intumescentia patet: dein & potus intempestive asumtus, si circa fauces fiat, item excretionis & adsuetæ sanguinis evacuationis intermisio.

XV.

Verum illi, qui solidi quid continent, ut solida sunt maxime diversa, sic a variis causis originem trahunt. Si partes corporis subsint, ut in herniis, ruptura

&

& laxatio membranearum partium accidit, aut luxatio forte osſium, vel excreſcentia eorum in cauſa eſt: ſin vero omnino præter naturam quid hæreat, nonnunquam ex humoribus corporis alteratis ac varie digeſtis conflatum eſt. Non raro & plus quam humana vi in corpus per incantamenta immittitur. Nam præſtigias eſſe artificis Satanæ, & oculis captos adſtantes eludi, ubique cauſari ineptum eſt, cum dolor ægri, ipſeque non viſus modo, ſed tactus adſtantium aliud ſuadeat, ſenſuum autem teſtimonium, plurium certe, & ſi a multis adſtantibus, in objecto & organo bene habente, & congruo, & in diſtantia idonea fiat, repudiare, ſtolidi eſt, & præ nimia ſapientia inſipidi hominis. Multo vero inſolentius eſt dicere, hæc in corpore naſci poſſe, cum ſæpe non metallica tantum ſint, verum & in figuram certam artificialem, naturæ nunquam præſtandam efformata, ut acuum, clavi, glomi filorum, & inſtrumenta artificum certis uſibus deſtinata: Niſi quis cum delirante Paracelſo, omnia quæ ſunt in macrocoſmo, etiam in microcoſmo exiſtere, & poſſe fieri ab Archeo principe, ſtatuere velit: is vero non refutationem ſed riſum omnibus mereri haut dubie, & quidem merito videbitur.

XVI.

Cognitis tumorum cauſis, de ſignis dicendum eſt, cum curationis initium ex naturæ morbi cognitione petatur. Tametſi vero plerique tumores oculis pateant, tamen aliquando difficilius cognoſcuntur: ut ſi valde prolixus ſit, majoremque partem membri locive occupet. Tum vero, ſi dubitatur, collatione partis

tumentis, cum suo compari, vicinisque locis deprehenditur. Si internus tumor est, indiciis opus est, quibus ille se prodat: Admovenda itaque manus est, si forte palpari possit. quod si negatur, dubia sæpe & incerta est conjectatio, sentiet tamen æger proxima viscera vel uri, vel premi gravarique, vel in angustias redigi, motumque si quo gaudent, inhiberi: sed & ex dolore, illoque tensivo, pungitivo, continuo, vel remittente, item actionibus læsis, & consideratione situs partium causarumque, & ab ægro facta relatione, certius de eo constare non difficulter poterit. Ex quo facile patet quam sit necessarium, anatomico studio strenue operam Medicum dedisse, nisi in his tam abstrusis & intra corpus abditis hallucinari velit.

XVIII.

Quid autem tumori subsit, ex partis extuberantis mollitie duritieve, renisu, colore, atque dolore cognoscitur. Mollis enim tumor, tactuique cedens humorem indicat, durus & renitens, si cum impetu talis, flatum, nisi tensus ab aquis vel fœtu incluso venter fiet. Vbi vero ne digitis quidem cedit, neque resilit, materia quædam solidior in eo latitare intelligitur. Porro si mollis tumor, rubicundus & floridus est, sanguinem; si albus, lympharum copiam, complectitur, præsertim si digitorum impressa vestigia insuper servat. Flavus, nisi in percussis contusisque post dies aliquot, vix occurrit. Si vero ingruat, sanguis corruptus vel acri sale coagulatus substitit, ad putredinem brevi, nisi eximatur, perventurus; & illud quidem maxime, si livor permixtus aspectum fœdet,

det, & latius ſe diffuderit color: tum enim omnimoda etiam partis ac ſphaceloſa putredo metuenda. Dolor quoque materiam indicat, qui ſi tenſivus, pituitoſam vel ſolidam; ſi pungitivus, ſerum acre; ſi maximo cum ardore affligat, idem acerrimum, & partis affectæ aduſtionem pernicioſam; ſi nullus, ejusdem morticinam & internecionem, pro ratione tumoris oſtendit: Pro ratione inquam tumoris: quam alia ſigna oſtendunt, quæ ſi abſunt, bene eſt: Sic exoſtoſin obſervavi ex lapſu prope genu perpetuo extuberantem, citra ullum etiam dolorem, quia extenſum ſemel os quieſcebat, neque vel compresſione vel acutie lædebat partes adjacentes.

XVIII.

Quid futurum ſit de tumoribus, & quem exitum ſint habituri, etiam cognoſcendum eſt: Omnis tumor præter naturam (excipias eum, qui ſolidi quid continet, quod nec digeri nec conſumi poteſt,) vel ſponte evaneſcit, ut bubo, vel per inſenſilem transſpirationem dispellitur, reſorpta in vaſa humore, vel ſuppuratur, vel in putredinem vergit, membrumque corrumpit, vel in ſcirrhum induratur, vel permanet etiam, dum vivitur. Quodnam autem horum eventurum ſit, ex materia quæ ſubeſt, ejusque natura, crasſitie vel tenuitate, benignitate vel malitia deprehendimus. Molles & ſanguinei præ aliis facile obediunt; ſeroſi magis ſunt rebelles; qui vero ex materia nova aut ex naturali plane mutata compoſiti ſunt, difficillime disſipantur, duri & ſcirrhoſi inveterati potisſimum, raro vel nunquam; cancroſi etiam interimunt, ut & maligni & peſtilentes, ſi introrſum tendunt. Venereus bubo quoque venenum ſu-

um in humores defert, totum mox habitum inquinaturum. Ad hoc & locus, ipsiusque partis affectæ natura & conditio, ætas, robur vel imbecillitas, & constitutio totius corporis, seu, ut planius dicam, sanguinis, est spectanda, in magnis potissimum, & qui a majori causa pendent, ut Venerei. Hernia in pueris facile sanatur, in adultis ægre, magisque id, si inveterata est. Tumores in capite, vel ad oculum, vel labia, non sine præcautione sunt tangendi, cancrosi neutiquam.

XIX.

De curandi ratione tumorum in universum pauca doceri queunt, cum pro existente in iis materia plurimum variet: quod paucis observatum video, plerumque enim, dum de omnibus aliquid expectas, eos tantum enumerant, qui a quatuor vulgo sic dictis humoribus, proveniunt, de ceteris nihil monent. Est autem fortassis hæc tumoris omnis una & communis indicatio; Quod intus latet, quocunque tandem modo exturbandum esse: sed qua id fieri vel debeat vel possit, non una ratio est. Plerisque manuum opera salutaris est, sed non sine medicamentis, non sine exacta ratione obtinetur sanatio, quoties in humoribus simul est vitium: Hinc videmus apud auctores toties legi, Præmissis universalibus, operationes instituendas: Quod non modo in id necessarium est, ut aliô derivata scaturigine, mali fontes exarescant, sed etiam ut vulnus, quod plerumque faciendum, a pravis symptomatis tutum præstetur, & sine mora & impedimento, sine affluxu rursum consolidari queat. Licet tamen aliquando ea omittere, sed non sæpe.

XX. Sunt

XX.

Sunt & variæ tumorum naturæ ex caufis, quibus ortum debent, cognofcendæ. Si enim in morbo contagiofo & peftilente erumpunt bubones, aliter longe funt curandi, quam fi ex ætatis ratione, vel alia leviori de caufa eveniant. Si a fcorpionum ictu, aut morfu ferpentis, vel alterius venenati animalis, pars intumefcit, periculum conjunctum habere, nemo non videt. Scilicet non aliunde quam ea caufa benignus vel malignus humor dijudicari poteft: Sive ea nata in corpore & eo mandata, five ab alio externo transfufa & injecta fuerit.

XXI.

Quæ ut diftinctius percipiantur, illud cumprimis notandum venit, in aliis tumorem, tanquam morbum, unice effe fpectandum, in aliis caufam præ ceteris, prout hæc vel influens adhuc eft, vel jam ftabilis aut fixa hæret. Si tumor folus tollendus, id quod intus latet, vel disfipandum, vel educendum venit. Sic in flatulentis, difcuti flatum fufficit, fi id fieri non poteft, perforatis tunicis educitur. Eadem eft ratio in folidis, ut Ganglio, Natta, & quotquot folliculis includuntur. Nam quavis via eduxiffe, fat eft, eo enim peracto, tumor concidit: At ubi cum tota cruoris maffa adhuc communicat tumor, & exinde recipit quibus fovetur, non hæc tantum, fed alia quoque in auxilium adhibenda funt, quæ indicare tum tempeftivum erit, ubi ad fingula accedemus: Nunc fufficit monuiffe, univerfalia ejusmodi non una effe: Præcipua funt, quæ alvum movent, vel leniter, qualia in fluxili & tenui humore adhiben-

hibentur, & ubi vires proſtratæ jacent, vel potenter, quæ in rebellibus & pertinaci tenacitate locum inveniunt. At quia non una humoris natura eſt, aut corporis conditio, etiam alia adhibentur cum fructu. Sudor movetur commode in malignis & contagioſis humoribus, aut ſeri copia; diuretica in acribus, ſaleque fixiore ſcatentibus; incidentia, in tenacioribus: Neque iis tantum pugnandum, quæ eliminant, ſed & derivatione aut revulſione aliquando opus, tum ſanguinis, tum ſeri. Ille per ſectam, ut dictum modo, venam, & cucurbitulas revocari poteſt; hoc per fonticulos cumprimis, dein ſetacea, veſicantia, & ἀποφλεγματίζοντα, quæ ſingula ſuo loco, dextre & cum ſelectu uſurpanda ſunt. Sed & alterari poſſet ſanguis: At quia hoc potisſimum ad vulnera & ulcera pertinet, tum illa referam cum aliquando his addere iſta licebit, nunc autem quod propoſitum eſt, id unum proſequar.

XXII.

Prima itaque cura ſit, cum fiente adhuc tumore, an facto, tibi res ſit ſcias: In illo divertendus a parte eſt, vel uno ex dictis modis revocandus influens humor. In facto, ſi qua cum humoribus conſpiratio & commercium; adhuc intercedit, non minus id neceſrium, ſi nihil prorſus, ipſe ſolus adoriendus. Tum itaque expendendum eſt, qua potisſimum ratione id queat fieri; Quarum prima eſt, diſcuti ſi posſit: quod aliter fit in flatulentis, aliter in humoralibus, & ex his aliter in ſanguineis & calidis, aliter in frigidis, & ex ſero coagulatis humoribus. In flatulentis carminativa interna & externa officium faciunt. In ſanguineis

neis statim spectandum est, num liceat repellere: ad hoc vero septem conditiones Galenus requisivit, quas enumerat *Hieron. Fabritius Aquapendens*; quamvis hæc in compendium redigi queant & facile ad pauciores restringi. Ubi vero hoc non licet, vel nihil profuit, discutientibus proprie dictis utendum est, mitioribus tamen, quippe cum fortia non modo nihil promoveant, sed etiam insigniter possint nocere. His quoq; nihil proficientibus, ad suppurantia veniendum. Sed de his quidem omnibus qualia sint, agemus suo loco, ubi de inflammatione, qui præcipuus est sanguineus tumor, instituemus sermonem, id unum nunc addentes: in frigidis & crudis calida, in calidis frigida maturantia adhibenda esse. Hic v.g. Ol. rosaceum cum vitello ovi sufficiet, illic crocus & styrax, & mel accedere possunt, aliaque: quod latius disputat *Severinus Lib. I, III, 16.*

L. de tumor. cap. 2. Vide Gal. M.M. XIII. cap. 11.

XXIII.

Verum in frigidis, id est serosis tumoribus, ubi destitutum tenuibus particulis, inter fibras subsistit, crassescit & coagulatur lymphaticus humor, paulo fortioribus utendum, & si forte duriores & inveterati sint, aut solidiorem substantiam includant, solidissimis, vi quadam insigni pollentibus, & valde resolventibus acribus, salinis, resinosis medicamentis opus est. Exemplum est in salivali humore subsistente, ubi solum emplastrum diachylon, de meliloto, &c. sufficit, in œdematosis balinea discutientibus herbis, & sale lixivo imbuta præstant; In extremis vero thermæ, & confictæ ad earum imitationem balneationes, ex sulphure, nitro, alumine, muria, halecum

potisſimum , acetum , vitriolum, urina, herbæque ac radices acriores unice conducunt.

XXIV.

Non autem ad ſolos humores, vel id quod includitur, reſpexiſſe ſufficit, ſed & Partis conditio conſideranda venit,quæ itidem eſt varia:Primum eſt imbecillitas,quam tonum corruptum hodierni quidam vocant,eo nomine laxitatem fibrarum denotantes, quibus robur conciliandum eſt: Hoc potisſimum fit terreis ac leniter adſtringentibus, & in viſcerum tumoribus dispellendis maxime habet locum, unde in Hepatis inflammatione tam ſollicite commendantur: eadem vero ratio eſt Lienis,aliorumq; ſi forte morbus illa inſederit.Verum & aliis externis partibus conducunt, quamvis fortiora, & ſub alia forma adhibenda: ut in tumoribus laxis pedum ſcorbuticis, vel aliis quoque thermæ Aluminoſæ. Secundum locum meretur natura partis & temperamentum, cui ſemper velificare oportet, ita ut humidioribus partibus minus, ſiccioribus magis ſicca & exſiccantia applicentur, prout *Galenus* docuit, in *Meth. Med.* Quin & ex eo eſſe, quod actu frigida repellentia iis admoventur, quæ non multum caloris habent, ut oculis, faucibusque, cum in aliis, quæ valde ſanguinea ſunt, & hinc calida, ſphacelum inferant, extincto ſubito calore, exiſtimandum eſt: hæc enim innituntur axiomate methodi Medicinæ, Similia ſimilibus conſervanda: Si enim ſimilia ſimilia conſervant, contraria deſtruunt. Neque minus hic ſenſus partium curationi leges ſcribit. Cum enim aliæ eum exquiſitum habeant, neque ferant acria & irritantia, alia vero obtuſiorem,

Meth. Med. L. II, cap. 3.

ſiorem, ab illis abſtinendum in prioribus. Hujus vero rei iterum oculus eſſe exemplo poteſt, cui acria maxime inimica ſunt: Verum & nervis, tendonibus, ligamentis, & reliquis nervoſis vulgo dictis: quamvis cum hæc interna ſint, potius ulceribus hæc cautio, quam tumoribus debeatur.

XXV.

Hæc medicamentis peragere licet, quæ ubi nihil proficiunt, quæ illa non ſanant, ferrum ſanare, meminiſſe oportet. Itaque, ſi humor ad maturitatem his perveniat quæ ſuppurantia appellantur, cutisq; crasſior ſit, quam ut eam perrumpere pus queat, aperiendus tumor eſt ſcalpello myrtiformi, quem Lancettam dicunt, vel alio commodo. Si vero nec discuti, nec ſuppurari posſit, ſi item extet atque promineat nimium, ut Natta, reſecandus novacula. Si nec discuti posſit, nec colligi in purulentum & prominentem abſceſſum, nec exſcindi, ut ubi latius ſe per partes diffundit, ſcarificatio profundior prodeſt: ut levior & ſuperficiaria alio caſu, pro re nata nonnunquam ſufficit. Igne etiam ſævire tum licet, cumprimis ſi corruptus humor partis corruptionem videatur minari; vel cathæreticis, huic ſuccedaneis, avertere discrimen. Quæ omnia dextre eſſe adhibenda, & cum judicio, quilibet videt: Nam exæreſis & aphæreſis medicinæ ſunt generoſæ, quæ non niſi omnibus prius tentatis, & expenſis cunctis, in auxilium venire debent.

XXVI.

His ita de tumoribus in univerſum expoſitis, de ſingulis agendum fuerit. Quod fiet, poſtquam prius

de ordine cum hactenus usitato, tum a me servando, dixero paucis. Quotquot in hunc diem de tumoribus aliquid commenti sunt, ad quatuor humores supra nominatos tanquam ad quatuor classes, illos retulerunt, *Galenum* in hoc secuti; qui in *Methodo medendi* potissimum, tum & alibi, eos vel flatuosos fecit, vel humorales: hos rursum in sanguineos, pituitosos, biliosos, & melancholicos dispescuit, prout solebat cuncta ad quatuor qualitates primas, & humores totidem referre. Et quamvis aliqui etiam alia addiderint, hos tamen tanquam basin, nunquam non retinuerunt. At vero hæc Galenica tumorum divisio partim lubrico nimis fundamento innititur, partim ad ea genera quosdam refert, ad quæ commode referri non possunt; imo nonnulli locum in ea prorsus non inveniunt. Nam quod ad primum attinet, notum haut paulo accuratius nunc quam olim, naturam humorum corporis nostri innotuisse: ut hinc ab illa Galeni doctrina, (rigido præsertim sensu, quo nonnulli proximis post renatas literas seculis viventes eam tradidere, & in præsenti maxime negotio solent accipere,) in haut paucis liceat deflectere. Et quamvis neutiquam sit probandus recentissimorum quorundam conatus, qui successibus suis turgidi, & plus quam Vatiniano in veteres odio flagrantes, nullo discrimine eorum omnia ad orcum vellent detrusa; nullam adeo cavillandi occasionem prætermittentes, cum hæc talia commoda interpretatione facile mitescant: [Quid enim prohibet, tenuem, & ad φλέγωσιν promtas particulas foventem sanguinem biliosum vocare, melancholicum crassum & adustum, quomodo illum ipsimet antiqui

Lib. de tumor.

tiqui

tiqui non semel describunt,& per atram bilem,ipsis experimentis id jubentibus,acidissimo succo corruptam intelligere; in pituitæ vero censum serum,quod tenue illi vocari solent, admittere? quo pacto omnia fortassis erunt in vado, & posito omni metu ac trepidatione, licebit ad eorum lectionem accedere, quos omnino nihil in his vidisse, perpetua in praxi viventes, cum scripta eorum, præ quibus isti in suis, instar puerorum balbutiunt, summum in iis ingenium viguisse, abunde ostendant, absonum esset statuere] Præstiterit tamen, forte, meliora doctos suo jure uti,& scapham scapham dicere, sanguinem sanguinem, serum vero serum,quid enim attinet veritatem anhelantes per ambages ducere ad finem,& sententiis dimidia sui parte falsis medicinam difficilem quærere, cum maxime sanis uti citra periculum liceat.

XXVII.

Ex quibus jam alterum apparet: Nam tumores a bile cum enumerant, præter erysipelas & herpetem vix quenquam in exemplum audent nominare: quorum prius suo quidem sensu bene habet, etsi sine omni bile proprie dicta accidat: Ast Herpetis non tam ad inflammationem pronus sanguis causa est, quam acris potius, & salibus suis fœtus, quam constitutionem ad nullum ex quatuor istis licet referre: nam salsam vocare pituitam nimio forte illorum amori foret indulgere; cum serum acre a blenna differat. Sed quando jam scirrhum & carcinoma ad atram bilem,vel melancholicum humorem referunt, plane aberrant a janua: hoc enim a sero acri,& exedente,illum a stagnan-

te incrassato sanguine, vel lympha coagulata esse, & hinc partes indurari, quæ sæpe etiam substantiam instar lardi præ se ferunt, autopsia docet, ut in ipso opere monebitur: Verum & glandularum tumores a sero stagnante ad pituitam referre, durius forte fuerit, cum serum & pituita sint res diversissimæ, etsi una ex altero, mutata substantia fiat.

XXIII.

Sed & imperfecta est hæc enumeratio, nec omnia tumorum genera complectitur: Quorsum enim illos referas, quorum tamen & ipse Galenus meminit, quos anomalos appellat Severinus, & qui solida vel saltem duriuscula continent? Item illos, quibus vel partes aliæ corporis subsunt, ut Herniis, vel etiam talia, quæ in corpore inexistere per leges naturæ non possunt, ut glomi filamentorum, vermium, aliaque plura, varii omnino generis. Vnde etiam est factum, quod laudatus supra Severinus illos qui solidi quid continent *anomalos* appellaverit, alios vero *noviter observatos*. Verum & hoc incommodi est, si eam sequaris divisionis formam, quod eundem affectum in diversas classes reponere opus sit. Nam bronchocele modo carnosi & solidi quid offert, mrdo & flatum, quod idem in herniis & hydrope etiam alias observatur.

XXIX.

Quæ cum ita sint, nemo mihi vitio vertet, si relicta illa veteri, & recepta divisione a quatuor humoribus petita, novam tradere mihi indulgeam, cum res ipsa eam efflagitet. Quemadmodum vero triplex occurrit

currit morbos dispescendi & in suas classes digerendi ratio, una, quæ ipsam essentiam eorum spectat; altera, quæ causas, qua essentiam ingrediuntur, seu ut apertius dicam formam & materiam; tertia vero, quæ partes quibus inhærent sequitur, lubet jam postremam eligere, cum pars affecta alteram indicationum partem compleat, adeoque hæc futura in praxi maximæ sit utilitatis.

XXX.

Cum autem tumores fecerim Vniversales & particulares, & hos rursum, vel singulas partes similares, vel integram organicam obsidere dixerim, nunc quidem non esse nostrum arbitror de his pariter omnibus agere. Nam de universalibus tumoribus, cum a vitio humorum sint, eaque constitutio turgescentia potius corporis cacochymica, quam tumor appellari mereatur, de iis potius inter morbos universales practicis disceptandum est. Neque quascunque protuberantias partium ad nos arbitrabimur pertinere: aliæ enim ex his non habent primam rationem tumoris, sed alterius sunt naturæ, ut Herniæ, quarum prima ratio in prolapsu constituitur, tumor autem potius est symptoma: unde nec eandem quam reliqui tumores, curationem suscipiunt. Cujus rei ille imperitus apud *Marchettum* documentum dedit, qui testiculo in inguine delitescente, tentata diu suppuratione, incidere eum volebat: ubi manifestum, tumorem illum apparentem symptoma fuisse, qualia propriam considerationem non exigunt. Ejusdem generis sunt & illi sive flatulenti sive humorales, qui integros ventres implente materia

Obs. Chir. LXXII.

ria apparent. Nam & hic tumor est secundo loco, & inter symptomata, primario affectu ad cavitatum morbos pertinente. Sed etiam ecchymosis illud genus, quam dicit Sennertus in tumorem non attolli, inter affectus nostros haut apparebit: nec erysipelas, quod potius ad inflammationes, adeoque morbos intemperiei remittendum esset, satis commode huc refertur. Cui tamen ne quid omisisse videamur, nimiumque innovationi dedisse, nunc quidem locum inter illos relinquemus.

XXVIII.

His igitur remotis, quæ supersunt, in suas classes asserendi sunt. Existimamus autem, eos commode sic partiri: Tumores κυρίως sic dicti particulares, vel similares occupant partes, vel organicas seu dissimilares, integraque membra, atque ea varia, vitiant. Quæ similares, vel *cuti* insident, (cujus partem esse cuticulam, anatomia me docuit, & facile omnes docebit, qui recte attenderint), vel sub cute latentes, eam attollunt tantum, vel *carnes* occupant, vel *glandulis* infesti sunt, vel *arteriis*, vel *venis* accidunt, vel denique *ossibus* inhærent. *Cuti* verucæ & clavi familiares sunt, itemque ecchymoma, seu suffusio ab externa læsione. Eidem *subjacent* Ganglion, Atheroma, Steatoma, Meliceris: ad quos Natta pertinet, Talpa, Testudo, & si quæ alia ejus generis occurrunt, & quicquid denique folliculis includitur, item Glandulæ sponte subortæ, quæ tamen, præterquam in strumis, vix merentur a nobis attendi. *Carnibus* familiares sunt Furunculi, Paronychiæ, carbones, Oedemata, Sarcoma.

Quodsi

Quodsi Gingivas ad carnes referas, etiam his sui sunt. Verum ipsæ *Glandulæ* variis tumoribus opportunæ deprehenduntur: & CONGESTÆ quidem (inepte conglomeratas vocant) *salivales* tam superiores, in Parotidibus, nomen retinentes antiquum, quam inferiores in Defluxionibus: verum *tonsillæ* etiam, in isthmo oris sitæ, & uvula, etsi hæc potius spongiosa sit, quam glandulosa; & denique Faucium Buccarumque. Scrophulas ad salivales quoque retulerim, Bronchocelen ad thyroidem. Nam etsi hæc etiam alia fiat ratione, tamen hæc potissima est. SINGULARES vero & globosæ, Bubonales præ ceteris, tum illæ quæ sub alis sunt, solent intumescere. *Arteriæ* patiuntur Aneurisma, quod est vel tumor arteriæ, vel ex arteria, qua de re videbo deinceps. *Venas* habent tortuosi varices. An huc etiam hæmorrhoides cœcæ pertinent? *Ossa* spina ventosa infestat. *Quæ vero dissimilaribus, integrisque accidunt organis*, iisque plurimis, hæc sunt: Inflammatio, Abscessus, Scirrhus, Cancrosus tumor, Gangræna, quam tamen perinde ac inflammationem huc potius refero ex communi sententia, quam ut vere esse tumores existimem: Hæc enim ad intemperiem manifesto pertinet, illa vero cum sit corruptionis ac destructionis omnimodæ principium, intumescit quidem nonnihil pars: hunc vero tumorem symptomatis quoque rationem habere potius quam morbi, nequit dubitari. Sed quoniam difficile est, aliam inter morbos ipsi sedem invenire, & ita consuevit interim fieri, ad ultimum locum, admittendum existimavimus. Et his forte tota tumorum historia absolvitur.

 Qui-

Quibus in univerſum notatis, nunc ad ſingulos tranſibo, & eo ordine quo recenſiti ſunt, eorum naturam, quantum ad curationem notitia ejus eſt utilis, ſtrictim præmittam, tum iſtanc exequar. Incipiam vero ab iis qui ſimilaribus accidunt, utpote ſimplicisſimis, compoſitarum multisque communium conſiderationem ad calcem rejecturus.

SECTIO ALTERA, *DE* TUMORIBUS SPECIATIM,

PARS PRIOR

De iis quibus ſimilares partes intumeſcunt.

I.

Præcipiunt alias Philoſophi, ab iis ordiri diſciplinas, quæ nobis ſunt notiora, quoniam ab his ad ignota, & abſtruſa facilior via patet. Quod, tametſi de principiis rerum & univerſalioribus traditionibus potisſimum intelligi æquum ſit, tamen & in iis locum invenire poteſt, quæ particulatim de rebus ſingulis agunt: ubique enim & memoriam juvat, & intellectum ipſum ſecundat facilis ordo. Placet ergo oculorum ductum ſequi & ab extimis ad ea progredi quæ interius occluſa ſunt. Neque enim ſimilares nunc ſummo rigore dictas intelligo, ſed eo ſenſu, quo alias

alias in latitudine ſua accipimus nomen. Itaque primum locum nunc occupet ſtatim

II.

CUTIS & CUTICULA; quæ ut in anatome ſeorſim exhiberi par eſt, ſic ubi de eorum morbis agitur, cum unam, ut ſupra jam monui, partem organicam componant, earum tumores ſeparari non debent: præſertim cum cuticula nullo prorſus modo poſſit intumeſcere, quippe quæ tenerrima & exſucca ſit, etſi pingui exhalatione vel illinitione molleſcat. Maculæ enim quæ apparent, ſub illa ſunt, non minus ac tota Æthiopum nigrities, quod Medicorum noſtri ſeculi politisſimus, ad oculum demonſtravit. Tametſi enim negari non poſſit, aliquantillum plerumque his quæ ſubſunt, eam attolli & aſperiorem quoque fieri, neque tamen tubercula, neque tumores hæc merentur vocari, pertinetque ad Coſmeticen potius hoc omne, quam ad Chirurgicam. Itaque de his ſollicitos ad Laurembergii Paſicompſen, & alios amandamus.

Nic. Pechlin. Anat. Æthiop.

III.

Neque cutis tam tumores ſunt obvii quam tubercula potius & puſtulæ: quod ejus natura propter texturæ rationem, qua ſibi fibrillæ ex quibus conſtat, arctius innexæ ſunt, tumores intra ſe non admittat. Appellare vero licebit forte puſtulam melioris doctrinæ gratia, quando cuticula a ſubſtrata cute, abſcedens attollitur, humore ſubtus hærente: tuberculum vero, ſi ipſa cutis leviter intumeſcat & in acumen emineat. quamvis Cornelius aliter hæc tradat, qui in iis

minus quam pro more accuratus est. Ejusmodi pustulæ in scabie humida obviæ sunt, albicantes vel leviter flavescentes, ex quibus sectis, vel acu punctis, prosilit album pus, quo facto subsidit cuticula, & cuti sponte iterum agglutinatur. Tubercula vero majori numero obveniunt in sicca scabie, prurientia, rubentia, accuminata. Et ex horum numero ingenti quidem ipsa scabies sicca componitur, ut humida ex his & pustulis invicem subnascentibus.

IV.

SCABIES. quid

Provenit autem scabies ex acri, crasso & impuro sero cum sanguine calidiore, & infantibus, quoniam tali præ reliquis ætatibus abundant, familiarior est, dein juvenibus, raro in justa ætate constitutis infesta. Nonnunquam Sirones subsunt, minutissimum pediculorum genus, quod per mediam cutim procedens, veluti cuniculos agere consuevit. Vnde Germani Reitliefchen appellarunt. An etiam fermentum malignum statuamus? certe contagium id videtur ostendere, & præcipue maligna ac venerea scabies, & quod serpit, inficitque vicinas partes. Et hinc est, quod difficilius cedit externis ac vulgatis remediis.

V.

Curatio.

Curatur variis modis. Et sigillatim quidem pustulæ, ruptis iis, & expresso pure, ut dictum; tubercula vero pertinacius resistentia vix solis externis cedunt. Purgandum corpus, & diluendum acre serum, fermentum vero sudore excitato dispellendum est. Si Sirones lateant, eruendi, tum sanatur sine pure tuberculum quod habitaculo erat. Cedunt tamen & acribus,

ut Laurinis baccis, & similibus. Humida præterea scabies siccantibus indiget, unde sulphur laudatur, cui adduntur istæ, & quo dolor ex pruritu mulceatur, oleum. Hæc & similia ungventa in præsens aliquid possunt, sed non tollunt principium mali; itaque fermentum extinguentibus etiam pugnandum. Nonnunquam & universalibus prius memoratis opus est, & decoctis lignorum vel eorum essentia, ac si rebellior est, emollientibus, arcano & efficaci remedio. Fumaria, agrimonia, cichoreum, capillus veneris, buglossum, borrago, scabiosa, malva, althea, glycyrrhiza, polypodium, lapathum, & ex purgantibus Senna, Helleborus, Rhabarbarum commendanda. Balnea sulphurea, si in vicinia sunt, optima: cui medicata possunt substitui. Sal culinare, exsiccando excellens remedium se præbet. Plumbea quia edulcant & siccant potenter, non contemnenda: Lithargyrium præsertim, quod certò eam curat, sed nescio qua malignitate simul insidiatur, ut repulsa scabie, periculum inferat: caute itaque tractandum. Omnium potentissime dein juvat Hydrargyrum, certius quam Luna humoribus dominans, unde cingulum & unguentum Mercuriale in usu est, sed non sine circumspectione usurpandum.

VI.

PHLYCTÆNÆ nominantur pustulæ seu vesiculæ, quales a fervente aqua vel ab igne admoto exsiliunt, sero naturali & non mutato in pus, sed tenui & flavescente refertæ. Quo differunt a pustulis in scabie humida observandis: itemque illo, quod acrior inflammatio eas circumstet, unde moleste urens, rupta cuticula, super- PHLYCTÆNÆ.

 ve-

venit dolor: cruſtam etiam duriorem relinquunt, quam igneus, veluti pruna, margo circumſtat. Noctu potiſſimum aſſurgunt, & infantibus frequentius contingere ſolent, & quidem familiariter in cruribus. A fervido humore provenire neceſſum eſt, cum ab uno igne idem effectus conſpiciatur. Alia curatione opus non habent, quam refrigerante & demulcente dolorem medicamento: ad quod empl. de ſpermate Ranarum, vel unguentum aliquod infrigidans, lilior. alborum, albi cocti, de lithargyrio vel aliud ſimile, poteſt ſufficere. Parietariæ folia ſingulariter laudantur.

VII.

PAPULAE. Ut Phlyctænæ humidæ ſcabiei puſtulis, ſic ſiccæ tuberculis PAPULÆ videntur reſpondere, neque differre, niſi quod ſint ſingulares papulæ, cum alteræ, dum ſe ſcabies magis diffundit, univerſim corpus occupent. Cum autem pus non fundant hæc rubercula, intus tamen humorem habeant, non aperiri, ſed diſſipari amant, quod emplaſtro vel unguento ſimili, dum calor reprimitur, fit facile, quin omnia hic repellentia videntur convenire. Hic obmuteſcant jam methodi per contraria cavillatores, & vel in minimis agnoſcant ſtupiditatem erroris ſui. Quis enim his, atque illis ſimilibus, calida potentiâ audeat adhibere? aut per ſolam discusſionem ſpondere ſanationem?

VIII.

VARI. VARI, ἴονθοι Græcis, Finnen ſunt noſtratium, tubercula dura & parva, faciei & proximis partibus propria, aliquando cum levi dolore, quia calor circumſtat, aliquan-

quando hoc & dolore expertes, pruritu semper. Plerumque, ut facile oriuntur, sic sponte evanescunt, id quod fere intra triduum accidit: Hinc Celsus pæne ineptias esse, curare varos, & lenticulas, & ephelides, pronunciat: sed nonunquam pus continent, & assurgunt altius: illud igitur exprimendū est. Has non tam abigendi quam præcavendi ne fiant, causa, medicus consulitur: nam quibusdam molesti admodum sunt, & prope perpetui. His nihil utilius, quam diæta est, vitatis enim acribus, vinoque, non facile redeunt, nisi singularis iis sit dispositio: quo in casu nihil præstantius expertus sum quam lac virginis. *L. VI. c. 5.*

IX.

Cum similes pustulæ sunt perpetuæ, & rubedo nasum ac faciei integram partem occupat, vocatur GUTTA ROSACEA, quæ tam pertinax aliquando, ut nasus excrescat in majorem molem. Cujus exemplum Sennertus vidisse se ait, tam grande, ut in legendo hominem suum impediret, ita ut frustula illius excrescentiæ amputare, coactus sit. Hoc plerumque strenui potatores præmium reportant: raro enim sobrie viventibus, & sponte accidit: nec facile tollitur. Repellentia & frigida aliquid valere creduntur, sed perparum id est, nec adstringentia multum prosunt, vel camphorata, tota enim cutis jam plane mutata est. Vulgo ab hepatis temperamento calidiore esse, persuasum habent: quam vere, facile judicatur, cum ne bilis quidem, nisi perquam καταχρηστικῶς sic vocata, accusari possit. Si nondum plane confirmatum est malum, & juvenis sit æger, diæta potius refrigerante, quam medica-

GUTTA ROSACEA

In praxi.

men-

mentis corrigenda: at in adultis omnis labor frustra impenditur. Posthæc de epinyctidibus, sudaminibus, terminthis, non opus est agere, cum præsertim obscura sint, nec satis intellecta hæc veterum nomina. Essere vel sora, cum totum occupet corpus, ad particularia tubercula quoque non pertinet. His itaque relictis, sequatur nunc inflammatio cutis, seu

X.

ERYSIPELAS ERYSIPELAS. Tametsi enim, ut supra monui, commodius ad intemperiei morbos quam ad tumores referatur, tamen cum fieri nequeat, ut in inflammatione ubi subsistit sanguis, in tumorem pars non attollatur, levem licet, ad istos referre medici non dubitant, in eo aberrantes, quod Symptoma potius quam morbum spectant. Interim tritam nos insistemus viam, & quoniam hic alias recenseri solet, ne quid omisisse videamur, quid sit. de eo pariter agemus. Est igitur *inflammatio cutis potissimum* (etenim neglecta, vel admodum gravis, nonnihil *V. Galen. id docentem Meth. Med. XIV. cap. I.* etiam subjectæ carnis occupat.) *ex tenui & ad phlogosin disposito sanguine, subsistente & æstuante, intra ipsam producta.*

XI.

Causa. Hanc affectionem biliosæ fluxionis sobolem esse vulgo docent. Pro qua sententia, etsi Galeni auctoritas videatur militare potius quam ratio, adeoque ipso auctoris nomine hodiernis novatoribus eadem valde sit exosa, neque negandum sit, bilem potius ex nimia adustione & calore fieri, quam a bile calorem, tolerari tamen facile potest, si biliosas particulas eas intelligas, quæ potentia bilis sint, sive in eam, caloris excessu facile

cile vertantur, hoc est inflammabiles, vel, ut uno verbo dicam, pingues ac tenues, nulla viscedine involutas, quales in vini spiritu apparent: tales enim tenues sunt, mobiles valde, adeoque facile alicubi hæsitantes exardescunt. Ceterum ipsemet Galenus ex sanguine tenuissimo erysipelas fieri, Lib. ad Glauconem. fatetur, & *Hier. Fabricius* inquit: *Si Icterus & Erysipelas fiunt ab una & eadem bile, qui fit ut hi duo morbi tantum a se invicem differunt? Existimo igitur Erysipelas fieri semper a bile alimentaria.* Est autem illius ævi bilis alimentaria, vel prorsus vana, vel illarum particularum copia quam diximus.

XII.

Erysipelas aut fit, aut factum est: & præterea gradu differt, non autem causa. Nam quod erysipelas phlegmonodes, œdematosum, vel scirrhosum statuunt, inane est, & commentum ingenii Galenici, nimis accurate & ad normam a se excogitatorum humorum omnia expendentis. In solis externis partibus spectatur, nam in visceribus si sit, a phlegmone quid differt? Hic nescio cur Aquapendens utplurimum circa nates & in facie putet excitari, cum in aliis partibus æque observetur, licet hoc certum sit, semel ad locum aliquem impetu lato humore, eo frequenter reverti, & potius ibi quam in alia parte consistere. Itaque Aquapendens forte plures in facie laborantes quam alibi vidit: verum hoc casu potius, quam ex necessitate rei evenisse credendum est. Differentia

XIII.

Cognoscitur ex colore florido, qualis est arterio- Signa Diagn.

ſi ſanguinis, quem cum tetigeris, ſubterfugit, rurſusque illabitur, cum ſenſu caloris manifeſto, & dolore tenſivo, & pungitivo: qui & uſum partis tollit, illæſis licet motus inſtrumentis. Creſcit etiam ac ſerpit, & vicinas partes occupat. Aliquando & febris conjuncta eſt,
Porgn. ſed non magna. Vacat ergo periculo, ſi rite inſtituatur curatio, & in tempore accedas, dum adhuc fit: eſtque unius fere diei, aut bidui. At ſi neglectim habeatur, aut irritetur temere, in facie quidem exiſtens, in phrenitidem aut anginam poteſt abire, alibi vero in gangrænam & ſphacelum: cujus rei indicium eſt, ſi ingredo quædam, & puſtulæ appareant. Nec non aliquando ad ſuppurationem perducitur, de quibus Hippocratis Aphorismus eſt, VII, 20. Ἐπὶ ἐρυσυπέλαϊ σηπεδὼν ἢ ἐκπύησις, κακὸν.

XIV.

Si adhuc fit eryſipelas, fluxionem avertemus: quam in rem ſi magna metuatur, Venæſectio ex Celſi & Pauli præſcripto locum habere poterit, præſertim ſi circa caput aut collum eveniat, ſic enim non imminuetur duntaxat confluens ſanguis, ſed & revelletur eadem opera. Vacuationem autem totius corporis fieri, quæ Galeni eſt ratio, raro neceſſum eſt, niſi in confirmata, quamvis aliquando alvus cliſtere poſſit ſollicitari. Sed præſtat, omiſſis his quoque, diaphoreticum adhibere, qualia ſunt ex plantarum genere ſambucina, ex animalium C. C., ex metallicis ♁i calx, & ſudorem prolicere. Præcipua enim indicatio eſt, diſcutere. Adjuvanda vero plerumque eſt eadem intentio externe applicatis topicis, quæ temperata, vel primo gra-

da calida esse oportet. Caveamus vero a refrigerantibus & repellentibus, ex prima cautione Galeni, ne scilicet calor partis extinguatur. Quod & monet Hippocrates *Aph. XII, 25.* ἐρυσίπελας ἔξωθεν μὲν ἔσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν· ἔσω δὲ ἔξω, ἀγαθόν. Hinc nolim cuiquam esse autor, ut sempervivum, lenticulam palustrem, umbilicum Veneris applicet, aut humida alia, aut frigida: funesta enim exempla testantur, facile abire in sphacelum. Multo minus adstringentia admiscenda sunt, uti id ostendit perspicue Aquapendens: nec emollientia, ut decoctum malvæ, probantur, cavendum enim a suppuratione, quam damnat Hippocrates. Laudantur vero pulveres, temperatissima indole sua poros apertos tenentes, quo discutiantur, & ex illis evaporent particulæ igneæ, nimii caloris auctores. Talia sunt farina hordei, milii, fabarum, aut lupinorum, quæ cum melle miscebant veteres: sed quia oblinit poros, omitti potest, & ista sola applicari: addi potest & myrrha, cerussa, Camphora, Liquiritia, quod Ludovico in more est, item creta. Possunt quidem & humida, sed ex discutientibus aquis destilatis constantia adhiberi, & quidem calide, quæ Sydenhamii est methodus, apud quem reliqua extant. Verum & hic solus spiritus vini, & camphoratus & theriaca, maxime si ad gangrænam ne transeat, metus sit: Crocus etiam, sambuci cortex, & similia ex vegetabilibus alia commendantur.

XV.

Erysipelas omnium periculosissimum in facie est, unde non solum topicis, sed etiam victus ratione &

internis adversus illud pugnare jubet Hildanus, & enemate alvo subducta, sanguinem ex brachio lateris dolentis detrahi, & quidem copiose, ne inflammatio in Gangrænam transeat. Verum & alias diæta accedat commoda oportet, nam & cibus & potus, & aer, & animi corporisque motus nocere possunt. Si exulceratur erysipelas, ut ulcera reliqua curandum: si in gangrænam abit, ut posthæc dicetur. Sed etiam præcaveri desiderat: quod venæ sectione repetita fieri potissimum consuevit. Ceterum ut veteres erysipelas sanaverint, Celsus docet *V*, *26*. etsi potius ut inflammationem vulneri supervenientem in cute, quam affectum peculiarem ibi illud consideret.

XVI.

Herpes quod sit

Ut ex sanguine puro fit erysipelas, ita ex eodem acri sero perfuso HERPES: qui quoniam non in una permanet sede, sed vicinas partes sensim occupat, nomen a serpendo tulit. Avicenna eleganter Formicam dicit, etiam ad speciem reflectens animum, Paulus ignem sacrum cognominat, quod nomen Celsus etiam ei tribuere creditur, quod mihi vix sit verisimile. *Est* autem *cutis cum rubore* (quod cur omittunt vulgo?) *extuberantia*, non ut in erysipelate, æqualis, sed *aspera*, & in *tubercula elevata*. Quidam duas ejus faciunt species, Miliarem & *ἐσθιόμενον*, Galenum secuti: quidam tres, Miliarem, qui summam cutim exculcerat, & qui profundius serpens, totam. Hujus differentiæ Aetium auctorem habent. Miliaris ad tumores, alter (qui gradu solum differt) ad

ad ulcera ſolet referri. Sed ut eryſipelas exulceratum eodem loco ſolet expediri, ſic & herpes poteſt.

XVII.

Deſcribit eum Celſus demum, ſed exulceratum & exedentem tantum, atque ita, ut malignior fuiſſe videatur ſuo tempore: Ego qualem viderim, dicam. Primum genus rubra eſt macula, in ſuprema cute, aſpera, & minimis tuberculis conſtans, nullum tamen pus in ſe includentibus, ſed arida, ſerpendo progrediens, & niſi obſtiteris, tandem totam in qua ſunt, partem occupans: Germani Flechten appellitant, Galli *des Tartres*. Hoc non exulceratur, ſed prurit & mordet, tenditque cutim, atque in vulgus notum eſt. Alterum genus in puella obſervavi acri ſanguine prædita, itemque in viris conſiſtentis ætatis, in femoris parte interna maxime: in illa ſerum limpidum effluebat eroſa cuticula, & parte rubente; mox etiam maxima acris ſeri copia continuo effundebatur: quod ſi exſiccantia valideque ſtringentia applicantur, cruſtam ducit, ſed invalidam, & mox iterum copia humoris deſtruendam. Non quidem exedebat intimam cutis partem & ad carnes penetrabat, ſed latius tamen ſe diffundebat, & magnam femoris occupabat partem. Qualem autem deſcribit Celſus, rarior eſt, & nobis ignotus: hinc ego malui quod viderim narrare, quam, ut ceteri faciunt, ex aliis quidvis deſcribere.

XVIII.

Cauſam utriusque eſſe acre ſal, in priori ſiccius, in altero ſero permiſtum & fluitans, in propatulo eſt. Hinc veteres non bilem tantum ſolam, ſed pituitam etiam Cauſa

mistam accusabant. Videntur vero illic in cutis summo hærere particulæ, hic, erosæ & læsæ glandulæ intercutaneæ effundere serum, in postremo genere, ubi pus vel aliquid inter saniem & pus medium exit, malignius fermentum sanguinem quoque infecisse, vel in cute hærens, influentem inficere.

XIX.

Curatio. In herpete igitur indicatio præcipua est, acre corrigendum esse. Quod fit evacuatione, dilutione ac topicis, præsertim quia in loco etiam peculiaris causa hæret, sive fermentum sit, seu vitiosa quædam dispositio appellanda. Purgandum itaque corpus, ubi grave est malum & studendum dein edulcationi, nisi simul scarificationi & venæsectioni indulgendum videatur, quibus tamen vix opus est. Edulcatur vero diluentibus acrimonia: decoctis lignorum, herbarum insipidarum, aquearumve, & radicum fructuumque dulcedine pollentium, emollientium. Quo Celsi monitum pertinet, potionem magis liberalem esse quam cibum debere. Reliqua cura in externis posita est. Veteres repellentibus uti jubent, & adstrictivis, terram præsertim Lemniam, Cimoliam, Solani succum, malicorium: deinde medicamenta ex plumbo, & acetum & myrteum oleum; & thus, atque alumen commendantes, cornua quoque animalium. Sal fossile laudat Aetius, & Misy, quod atramenti sutorii genus est, æque ac Chalcitis. Nitrum porro, Sulphur, calcem, & alia multa: hinc aqua calcis vivæ nobis emergit. Ad miliarem sufficere aquam thermarum, quæ brevi tempore eam sanet, Hier. Fabritius testis est, cujus

defe-

defectum aqua marina vel salita alia, addito sulphure & alumine, compensat. Lanam succidam ustam præ ceteris laudat in Esthiomeno Taranta, sed hoc non ex suo est, didicit ex Aetio, & Aegineta. Nihil præstantius mihi compertum est Argento vivo, in varias formas transmisso: cui soli, si miliaris sit, herpes obsecundat. Vidi tamen rebellem alterum, sero manantem, neque huic cessisse, & non nisi salivatione instituta desiisse. Oleum Tartari plurimum etiam valet. Denique præparato corpore, & lota parte aqua malvæ, multos brevi temporis spatio se curasse, asserit Scultetus, superimposito præstantissimo Nicotianæ cerato, in Pentateuch. Chir. Aquapendentis descripto, Vide ejus observ. septuagesimam.

XX.

IMPETIGO Latinorum, Celso excepto, qui papulas vocat, Græcorum LICHEN ab Herpete miliari parum vel nihil forte differt: ad quam Mentagram Plinii quoque referunt: Nam ex salsis & acribus corporis succis itidem originem accipit. Eadem quoque apud auctores descriptio est, nisi quod hic pruritus, illic doloris meminerint, & quod Herpes a bile esse præsumatur, nullo rei indicio: Eadem igitur vel similis erit curatio. Præter superiora vero & oleum ovorum, & Camphora, atque hinc ungu. album camphoratum, Myrrha, borax, creta commemorantur, siccando, vel corrigendo humorem, vel acrimoniam, vel fermentum absorbendo & enecando agentia. Ubique vero diæta est præscribenda, ex qua omne salsum, atque acre exulet; Non enim idem valet sal cum cibis assumtum, & externe

IMPETIGO seu LICHEN.

terne illitum: illic adjuvat, hic destruit morbum, atque tollit e medio. Ad Lychenes etiam Marrhubii folia ex aceto illita laudantur.

XXI.

SVFFVSIO. Ad hanc classem etiam effusio sanguinis, qui in cute vel sub eadem sistitur, referenda venit. Ad eam vero non semper remedium petitur, sed si levis est ac simplex, hoc est intra ipsam cutim, sponte evanescit, vel remedio non magno vincitur, eoque repellente fere. Ut notum est tumori ex illisione capitis infantibus orto in albumine ovi conquassato cum aqua rosarum a matribus medelam quæri, vel etiam ipsam pelliculam ovi internam ab albumine adhuc madentem imponi, vel quodvis denique frigidum metallum. At graviores contusiones vinum juvat cumprimis, dein acetum quoque laudabile, cui radices & herbæ commodæ incoquuntur, Symphiti, Sigilli Salomonis, Rosmarinus, dein Flores Chamomillæ, præcipue Romanæ, Thymus, & præstantissimus Hyssopus. Testis de hoc Riolanus senior, Galenus, S. Pauli, & Boyle, qui vidit viri femur calceo equi gravissime contusum solis Hyssopi foliis butyro mistis intra paucas horas sanatum, ita ut non modo dolor cessaret, verum & livor dispareret in cute. Vini spiritus quoque camphoratus juvat, cui accedere potest Crocus, si fortius velis, & alia. At si maxima sit contusio, verendum, ne citius putrescat sanguis quam dissipari possit, aut inflammatio superveniat, quæ metum incutit Gangrænæ. Hoc autam præcaveri potest, si manum operi admoveas, & secto tumore, vel aperto, evoces copiam grumosi sanguinis. Inflamma-

mationi autem defensivis occurritur, quæ ex adstringentibus conflata sunt. Neque tamen calida humida sint, sed discutientibus mixta, illa enim sola, gangrænæ viam aperiunt. Dissecto tumore fit vulnus, quod ut reliqua, quibus contusio juncta, consolidandum est: unguento scilicet Ægyptiaco admisto digestivis, emplastro resolvente & a putredine defendente, conservando calorem partis nativum.

XXII.

Quæ supersunt cutis vitia: exanthemata, papulæ, phlyctenæ, epinyctides, vari, lenticulæ, sudamina & maculæ cujuscunque generis, ad cosmeticen, ipsius Celsi, Hippocratis Latini, consensu rejicimus. Itaque iis relictis nunc quæ cuti universæ ubique locorum contingere queunt, ad particulares ejus tumores, id est eos advertemus animum, qui in certis tantum locis reperiuntur, ut sunt verrucæ & clavi potissimum.

XXIII.

Sunt autem ejusdem fere ordinis, & sub nomine verrucarum ambo possent non inepte collocari. Hæ nomen habent a protuberantia, suntque nihil aliud quam parvi tumores in cute prominentes, veluti monticuli, ex ipsius cutis substantia, ascendentibus & elatis ejus partibus, vel in squamulas facessentibus, & materia crassa in poris subtus turgente indurata: In triplici sunt differentia: sessiles, quæ vulgares sunt, μυρμήκια, pensiles, ἀκροχορδόνες, & Thymi: qui rariores. VERRVCAE.

XXIV.

Verrucæ, in manibus frequentius quam ceteris parti- Quales & ubi.

partibus apparent, vulgares maxime: raro etiam in pedibus, facie, vel aliis corporis locis conspiciuntur, potissimum post primam infantiam, colore nigricantes, sæpe eminente pilo longiore ex summitate ejus fœdæ. Hæ profundius inhærent cuti, inde difficiliores se præbent, nec facile tolluntur. Acrochordones contra faciliores, nec renascuntur abscissæ, ut ceteræ. Thymi ab herbæ ejus nominis flore sic dicti, altius prominent, in summitate facile finduntur, & tactæ leniter, illico cruentantur: genus dolorificum valde, ut vulgare est indolens.

XXV.

Curatio. Tolluntur *verrucæ simplices*, vel plantarum acribus succis, ex radice dracunculi, ari, cyclaminis, chelidonii, lacte ficus, tithymali, allio, quod non semper succedit; vel rodentibus metallicis, auripigmento, calce viva cum sapone, &c. quod itidem fallit: Oleo denique vitrioli, aqua forti, & causticis aliis, quod certius, sed magis molestum quam pro morbi magnitudine remedium est. Extrahuntur quoque forcipibus, vel rasorio radicitus exscinduntur; neque hoc tamen sine molestia & dolore est. Expeditissimum remedium ego inveni, si acus immittatur per mediam verrucam, donec sensus eam ad fundum penetrasse testetur: hæc ad candelam incalescat quousque ferri potest, idque tertia vice. Sic radix exuritur, & verruca sponte excidit: Levis inflammatio solet accedere nonnunquam, sed cito iterum cessat, si emplastrum refrigerans adhibeas. Quæ ratio longe præferenda est Fallopianæ cum ♀e, quam Sennertus recenset. *Prax. L. V. 25.* Ruta inter duos

si-

ſilices contuſa, certe eas ſanari dicitur. Vide *de iis Gal. M. M. XIV, 17.* Exempla vero Obſ. a Mœnichen Cultr. An. ſubjecti XIX. Sed & ad fornacem calidum, per dies aliquot ſubinde attritæ, ſolent recedere. Hæc de vulgaribus ſufficiant: nolo enim nodos ad numerum verrucarum nexos, & gutturniis tectorum ſuperſtitioſa religione ſuppoſitos, aliaque anilia memorare. At *pendulæ* vel ſolo filo ſerico, ſucceſſive magis magisque adſtricto exſcinduntur ſine moleſtia, nec alio remedio eſt opus, niſi ex radicibus repullulent: quod ubi fit, cauterium actuale, vel potentiale dictum terminum ponit excreſcentiæ. *Thymion* vero magis rebelle eſt, quod ego moleſtisſimum, ſub unguibus prominens, oleo tartari infuſo feliciter ſoleo reprimere. Verrucas in facie potisſimum fert ægre delicatior ſexus. Hic nihil expeditius, quam oleo ⊕li eas tangere, verum per calamum impoſitum comprehendi ita vult verruca, ne ceteræ partes lædantur: uti quidem memini in fronte eminentem haut longe ab oculorum cantho a parente meo olim hac ratione ſublatam.

XXVI.

Alia ratio eſt clavorum, qui in pedibus prominent. Horum ortus eſt ex calceis anguſtioribus, quibus digiti comprimuntur: & quoniam oſſa ſubſunt, quæ cedere non poſſunt, compresſione illa excluditur nutritius ſuccus, areſcente cute quæ hinc ita incrementum capit, ut craſisſima reddatur. Quod ſi magna pars ejus ſuper pulpoſam carnem vim patitur, eadem pari modo craſſeſcit, ſed quia perioſtium non premit, nullum exquiſitum, niſi excedat, dolorem infert. Tum CLAVI.

late diffusum hoc malum callus audit, uti, si particula rotunda, clavus, a capite clavi quod refert. Hic exscindi postulat usque ad punctulum nigricans, quod in medio est, imo donec cutis rubra & mollis sese subtus ostendat: Sic tollitur, sed non omnino, facile enim renascitur. Nonnulli exustoriis medicamentis utuntur, quorum exemplum Aetius suppeditat notabile. *Tetrabib. IV. 2. 82.* Chirurgum felicissimum, Guernerum Rolfincium, memini mihi puero præcipere, ut lardum imponerem, sic enim sequacem fore, ut cultro excisorio promtius obediat. Hoc consilium secutus, citra excisionem liberatus sum, & clavus sponte evanuisse visus est. Vidi Anglum, linteo aceto imbuto, in quo prius cepa contusa macerata erat, verrucam fovisse, deinde exscidisse: post sectionem emplastrum emolliens imposuit per aliquot dies, quo ad annos aliquot æger liberatus est. Verum non opus est tot ambagibus ad exsectionem, vel enim extemplo institui potest. Quod si quis reformidet, etiam citra illam liberari datur, si pediluvio clavus mollescat, & sic cuticula una post alteram tollatur, quod fit nulla violentia, nam auferri sic sensim potest. Sed in eo difficultas est, ut ne redeat, efficiamus. Omnium primum est removere ea quæ comprimere arctius antea solebant. Celsi consilium etiam optimum: Clavum subinde deradere, nam sine ulla vi sic emollescit, ac si sanguinis quoque aliquid emissum est, sæpe emoritur.

XXVII.

SVBCVTANEI TUMORES.

Ex cutis tumoribus evasimus: Ad eos igitur qui carnibus sunt familiares, accedendum foret: nisi sese offe-

offerrent ſub ea proxime advoluti & inter has illamve vel etiam oſſa medii interjacentes quidam, qui tamen neque ad alterutram, neque ad alias attinent partes, minime vero omnium ad glandulas, cum in locis glandulis prorſus deſtitutis oriantur, ſed ſuo folliculo incluſi, eoque tanquam amiculo induti ſunt, quibus ipſa cutis ſupra naturalem terminum attollitur. Hi omnes fiunt per congeſtum, ſucceſſive, & quotidie magis ac magis apparent. Cyrtomata Hippocratem eos appellaſſe, exiſtimat Marcus Aurelius, quod ſublata a carnibus cute, gibboſin quandam varicibus ſimilem referant. Sunt autem illa potiſſimum quatuor numero: Ganglion, Atheroma, Steatoma, Meliceris: etſi enim vulgo Ganglion huc non referatur, tamen ejusdem naturæ eſſe cum ceteris patet, niſi quod in hoc uno differat, quod reliqua tubera venis gaudeant ſuis, & nutriri exiſtimentur, hoc iis careat. Hinc etiam Celſus videtur permotus, ut uno eodemque capite de iis agat, quem libenter ſequimur. Omnia autem iſta hæc habent communia, quod ex parvulo incipiunt, & diu paulatimque increſcunt, & tunica ſua includuntur, ut idem etiam docet: in eo interim reprehendendus, quod capitis tubercula vocet, fateatur vero mox, & in cervice, & alis, & in lateribus oriri: quod de tribus poſtremis capiendum, ganglion enim in articulatis potiſſimum manibus, & ubi oſſa proxime ſubſunt, quantum me obſervare memini, ſolet exſurgere. Quin & a ceteris nullum corporis locum immunem eſſe, modo laudatus Chirurgorum maximus interponit fidem.

Lib. VII, 6.

Marc. Aurel. Sever. III, 7.

XXVIII.

Communia eorum.

Cum itaque eadem ſpecie appareant, eadem opera de iis peragi etiam æquum eſt; antequam vero ad ſingula perveniam, quædam adhuc de univerſis notabo, & quibus differant, potisſimum exſequar, cum internis contentis, tum externis proprietatibus. Hic primum occurrit, quod nullo ſint colore alieno, ſed quia nec ſanguinem, nec alium coloratum liquorem continent, cuti ſuus etiam maneat: eſt autem ad tactum quædam eorum diverſitas. Quatuor nimirum duritiei gradus proponi poſſunt, quorum primus eſt Meliceridis, mellis tenuitatem habentis: proximus Atheromatis, pulticulæ ſimilis, ex farina coctæ, quæ Athera Græcis appellabatur: Tertius Steatomatis, adipem in ſe continentis. Ubi dubium movet Aetius, dum tactus mollitudine a prioribus dicit differre: qui enim cedens pulticula melleve eſt mollior? itaque ſic interpretor: quod digitorum apices facilius admittat, eorumque ſervet veſtigia, nec ut priora, iis renitatur, molliorem ab ipſo dici, hoc enim adipi eſt proprium, cum tenuiori materia tenſus folliculus & fortius reſiſtat, & reſiliat preſſus: ut videmus in veſica quolibet fluido impleta: Quartus vero & ſummus duritiæ gradus in ganglio deprehenditur. Eſt autem illa ipſa durities, quæ curationis rationem magna ex parte mutare jubet, quod in ſingulis nunc oſtendendum eſt.

XXIX.

ATHEROMA MELICERIS.

Atheromata & Melicerides in eo conveniunt, quod in folliculo fluctuet humor. Deſcripſit ea omnium optime Aetius, quare & eum potisſimum ſequar.

Athe-

Atheroma dicit, esse tumorem figura oblongum, & sublatum, qui ad compressionem digitorum ob humoris crassitudinem tarde cedat, tardeque iis ablatis revertatur, a quo meliceris differat, quod & rotundior sit, & humoris essentia tenuior & hinc ad digitorum compressionem celerius cedere, & celerius etiam reverti: cum quibus exacte Celsus aliique veteres consentiunt. Non autem hæc ita videntur posse discerni, ut certo omnia affirmare liceat: quin potius, quid intus habeant, ut conjectura præsagiri possit, sic ex toto cognosci, nisi cum ejecta sunt, non posse, Celsus monet, quod tamen non propter humorem, sed alia quædam simul ibi contenta ita fieri apparet: ait enim, in his quæ renituntur, aut lapillis quædam similia, aut concretos confertosque pilos reperiri. Quæ ad Atheromata refert Aetius, & in pultaceo humore existere dicit: addit etiam, alia tanquam sulphuris ramenta, & alia velut mansa Gallinarum ossicula offendi; quin Philoxenum animalia eruisse culicibus aut muscis parvis similia. Ossiculorum recentius exemplum est legere in Ephemeridibus. Nec minus notabile quod *Petrus Marchettus* in Meliceride se vidisse, ipse testis est: in ejus nempe folliculo alium ejusdem generis tumorem, sed minorem delituisse, sua & ipsum membrana inclusum. Vbi quis cum ranis Æsopi apud Phædrum exclamandum putaverit:

Lib. VII, 6.

Terrabibl. III, 7.

Ac. N. C. Leop. XII I. 134.

Quid futurum est si crearit liberos?

XXX.

Steatomatis non multum diversa est ratio. Quod, qua vel auctoritate vel experientia ad solas glandulas per-

STEATOMA.

pertinere vir quidam doctisſimus, hodie perhibeat, cum nemo usque adhuc idem affirmaverit, perinde ſcio atque illud, cur Celſus Capiti velit eſſe proprium. Hoc ut reliqua ſenſim exoritur, nec niſi duritie ejus quam includit materiæ, ab iis differt: ſed tactu lene eſt excedens. Plerumque ampliorem baſin habere conſuevit, imo latisſime patet, reſolvitque totam cutim ſu-
Lib. VII, 6. perpoſitam, ſic ut ea labet, inquit Celſus, cum in ceteris ſit adſtrictior. Nec minus a Struma, quam reliquis mollitudine differt, quæ durior utique, & nullam a digitis compresſionem admittit, ſed iis reſiſtit fortiter, niſi forte ipſum hic Steatoma pro ſtruma ſit: Nam etiam in collo oriri, cum reliquis, eidem Celſo fides habenda eſt.

XXXI.

Priusquam curationem tradam, de cauſis illud monendum habeo: plerumque citra manifeſtam cauſam ſua ſponte oriri, ſed aliquando tamen externæ deberi violentiæ. Nam & Moniales quæ genubus jugiter poſitis preces ſuas recenſent, meliccrides in his auferre; & ex equitatione incommoda ſteatoma militi in perineo enatum, meminit Etmullerus. Ex quibus hoc quidem rarius eſt, apparet tamen partium attritionem malo anſam dediſſe; illud autem ex laxata cute ortum eſt: cum enim ſub tendinibus in unum concurrentibus magna pinguedinis copia ſoleat adeſſe, hinc facile fieri potuit, ut illa pariter cute ac tendinibus læſis, excreverit. De dignoſcendis quoque his a ceteris Tagaultius nos inſtruit, indicio eſſe dicens, cyſti incluſum tumorem ſi mobilis ſit ſub cute; ſi vero fixus, carni-

bus.

busque & cuti adhærens, nullum esse ei integumentum: quod apprime notatu utile est.

XXXII.

Duplex hæc curandi modus est: discuti enim possunt, & exscindi. Quorum hic ultimus longe est potior; Nam & rectius multo, & promtius etiam opus succedit. Modus operandi hic est: Aeger ad commodam sectionem compositus, &, si ex re est, in sella collocatus, quiescit, cutis reprehensa manibus, ut in setaceo ponendo fieri solet, cultello acuto cujus dorsum obtusum sit, acie sursum spectante, inciditur, & folliculus hoc pacto ab omni læsione tutus, in circuitu scalpello, subtus vero digitis vel scalpelli manubriolo separatur, ubi id cavendum sedulo, ne vel intempestiva violentia rumpatur, & Atheromatis vel Meliceridis humor effluat, vel etiam, si vasa ad eum tendant, aut nervi adjacentes innectantur, læsionem accipiant, nam ex hoc sensus aliquis posset perire vel motus; ex istis vero ingens profusio sanguinis solet imminere: hinc & anatomes peritia, & industria non levis ad hæc requiritur. Peracta separatione, radices resecandæ, sique vasa sint, prius illa liganda sunt, sicque folliculus eximendus: cujus, si humorem continebat, isque effusus est, difficilior fit a subjectis partibus separatio: nisi vero totum exscindas, metus recrudescentiæ est, novo per easdem vias humore in inane spatium confluente. In Steatomate vero ex quorundam mente ipsa quoque folliculi tunica incidenda, quia non facile a subjecta carne separatur: *Celsus c. l.*

Veruntamen Severinus & hic totum exemit, & per plures annos conſervavit incorruptum.

XXXIII.

Hic vero duo adhuc notanda: primum, hæc tum habere locum ubi latior baſis eſt: ſi enim ex anguſta propendeat tumor, nulla opus eſt ſeparatione, ſed totum ſteatoma brevi manu a baſi reſcindendum, hic enim chirurgiæ modus expeditus eſt, & ſic ulcus parvum & planum fiet, & curatio compendio tranſigetur. Alterum, quod etiam ſupra tetigimus, quosdam folliculos exertos eſſe, & in ſuperficie, quosdam altius inſediſſe; in quibus caute agendum: ſolent enim nervi & vaſa eſſe proxima, niſi inſerantur plane, unde ſuperior cautio hic eſt obſervanda.

A tius.

XXXIV.

Exemto folliculo, committenda vulneris ora, & ſi plus æquo laxa cutis ex magnitudine tumoris eſt reddita, pars ejus reſcindenda eſt. Deinde ſuturis committitur, vel, quod ſalutare Aquapendentis Fabritii eſt præceptum, glutino, quod iſtum ſemper ſequatur inflammatio, hoc facile evitanda. Quodſi folliculus totus non extractus ſit, venam ſubjectam, unde incrementum alimentumque ad eum pervenit, transverſim incidamus, ſic enim areſcere & exire reliquias neceſſum eſt. Sed & digeſtivis licebit rem tentare, &, ſi crasſior forte membrana eſt, cathæreticis. Vide in hoc P. Marchetti obſ. XXXV. Dehinc ſuperponendum tamen defenſivum eſt, ad præcavendam externam inflammationem, & puris generationi ſtudendum, ut in aliis abſcesſibus fieri ſolet. Exempla meli-

Cap. de Broncboc.

meliceridis sectione curatæ vide quoque March. Obs. XXI. & XXXI. Atheromatis vero XXXIV. & Ioh. Sculteti Obs. LXXXVIII.

XXXV.

Atheroma, si in capite extiterit, exemto folliculo, pericranium secari jubet Sennertus, & calvariam radi, ne radix ulla mali relinquatur. Idem monet Fabritius: uterque ex Aetio habet. Exemplum exsecti Atheromatis vide iterum apud Sculterum, Obs. LXXXIV. Steatomatis feliciter resecti historiam reperies apud Hildanum, Cent. IV. Obs. XVI. & XVII. ex qua cautelam licebit petere: neque enim omnes ejusmodi tumores resecandi sunt, Vide tamen & II, 79.

XXXVI.

Et sic quidem chirurgica manu tolluntur hæc. At enim pauci sunt, qui sectionem non reformident. His discutientia & suppurantia commodare jubent, sed raro succedere posterius arbitror, prius etiam rarissime. Suppuratio enim, quæ solis abscessibus carnosis debetur, in tali humore, heterogeneo & crasso vix succedet, deest enim calor, qui pus concoquat: multo vero difficilius credi potest, discuti in folliculo membraneo, imo nerveo contentum humorem, eumque crassum, & ad solidam proxime accedentem materiam. Fortassis antequam folliculus perficiatur, disjici potest materia: Nam Tagaultius recentes & tractabiles discuti seu resolvi posse, duros vero & jam inveteratos nequaquam, optime videtur monere.

XXXVII.

Tamen nihil non tendandum, incertum licet, si

 certa

certa operandi ratio locum non invenit. Consultius interim esse arbitratus fuerim, caustico aliquo aperturam moliri, adeoque viam facere humori ut exeat: Quod idem placere video Aquapendenti, atque aliis, qui fatentur aperte, Atheroma non obtemperare discutientibus, quia materia solvi in halitus non potest: septicis igitur agendum esse. In quo, ut recte sentiat ille, non tamen audiendus, ubi Arsenicum & Auripigmentum miscet: Rectius acida & salina in usum veniunt, vel Barbette unguentum, mox describendum: Si quis tamen insistere velit blandioribus illis, Aetium adeat præprimis, qui magnam horum copiam conscripsit, ut quilibet habeat quæ possit eligere. Commendantur autem maxime etiam emplastra ex Gummi Ammoniaco, Galbano, Terebinthina, adipe anseris, resina, oleis Liliorum, Chamæmeli, succini, sulphure: Oxycroceum porro, & de ranis cum Mercurio. Barbette se aliquot curasse Balsamo Peruviano affirmat: commendat & unguentum Aegyptiacum cum Chalcantho & Ærugine. Balsamum sulphuris Ethmüllerus laudat, & laminam plumbeam argento vivo illitam, quod tamen ex alio didicit.

XXXVIII.

Ganglia. Ganglion supereſt, quod durissimum ex his diximus. Γάγγλια, Γάγγλαι, Græca sunt nomina, Latinum Lupia, quod instar parvi Lupini sint, si credimus Vidio, sui ævi scriptoribus dicuntur. Tubercula sunt Nuci avellanæ magnitudine plerumque paria, ubi cuti tendines, nudaque ossa substernuntur, conspicua, specie glandularum, doloris expertia; seu

brevius

brevius ex Philagrio, Paulo interprete, *Ganglion est nervi nodosa coactio & tumor, ex plaga seu labore subortus, raroque sponte proveniens, manuum junctu-ras & talos frequentius occupans, rarius cubitum & caput.* Quo tamen, locorum quibus fiat ampli-tudinem non plane exhaurit: nam & in medio me-tacarpi, alibique in extremis artuum, ubi nullæ sunt juncturæ, sæpe oboritur. Celsus, ut dixi, ad capiti propria refert, nescio quo errore, quem Aetius cor-rigit, & rarius cubitum & caput occupare, rectius per-hibet. Quo pacto oriatur, non liquet: Ex succo nutritio nervosarum partium fieri, Klopton Havers, nuperus scriptor conjectat. Videri posset lymphaticus humor, qui partes nervosas alluit, nescio quo spiritu Gorgonico afflatus, congelari, nisi sensim excresce-ret, & post labores ac vim factam oriretur, ut retuli modo. Itaque apparet, per appositionem novi li-quoris quotidie augeri, ubi sensim cepit, & subtilio-ribus evaporatis, indurari. An vasculum lymphati-cum supra modum expansum, membranam consti-tuat, ubi vel ictu, vel alia violentia illata urgetur hu-mor qui intus vehitur, non patet.

Quomodo fiat.

XXXIX.

Non est magni momenti hic tumor: hoc enim habet beneficium, quod rupta membrana evanescat. Ad hoc expedite Helvetius, inter Batavos celebris, utebatur malleo ligneo, corio obducto, quo percu-tiebat tumorem. Hinc etiam forti manus allisione ut oritur, sic & tollitur. Non opus igitur admove-re scalpellum, &, velut in ceteris, exscindere. Nec

Curatio.

emplaſtris tædioſo labore reſolvi poſtulat: Emolliri vero poteſt, dein vi disſipari externa, a chirurgo ſubito compreſſus, quam elegantem rationem apud Aetium videre licet. In eo reſolvendo quid Hydrargyrum valeat, *Iob. Losſius* mirabili eventu expertus eſt ut libro de podagra perhibet: ubi emplaſtrum addit a Zacuto Luſitano ſibi communicatum, quod

Art. II. ſubj.

NODI.

NODOS podagricos quoque diſſolvat. De quibus ſi quis ſit ſollicitus (conſtant autem ex iisdem, ex quibus Ganglia, & quaſi raſæ cartilagini ut cum Celſo loquar, ſimile quid contineant) is vel ſolus optime ſatisfecerit.

XXXX.

TALPA, TESTUDO, NATTA, BOCIUS, LUPIA.

Sed quid de illis dicendum, quos recentiores chirurgi, Barbaro-Latini Sennerto vocati, nobis memorarunt: Talpa, Teſtudine, Natta, Bocio, Lupia, & glandula? Bocium bronchocele eſt, Lupia & glandula ganglion, teſtudo & talpa idem ſunt, & quia ad ſaniem plerumque tendit, Vido ſi fides, forte incipiens eſt meliceris, aut quid ſimile: Mirum interim a noſtratibus non obſervari. Nattam vero, num ad ſteatomata vel alium folliculo contentum tumorem referemus cum vulgo? Ignoſcant mihi Sennerti aliorumque manes, cum non ſatis penſitaſſe rem, verum ab invicem exſcripſiſſe dixero ſuos actuores. Ille ſane ſe prodit liquido, cum ſeorſim conſiderari dicit, quia privatim capiti accidant; mox ſui oblitus, in dorſo, & humero quoque erumpere tradit, Celſum in utroque ſecutus. Dicit autem Guido Cauliacus, aliquando cyſti includi, nonnunquam in carne eſſe infiltratam,

hoc

hoc eſt altius radices agere. Ex quo patet, illam huc quidem pertinere, hanc vero eſſe corpus extra cutim propendens, carnoſum, vaſisque ac glandulis ſuis inſtructum, paucis, id, quod Carcinoma noſtratibus audit: non ergo ad tumores, ſed ad excreſcentias referendum, de quibus ſi tempus & otium id permittent, agemus in calce. Dicit hoc Guido aperte: In quacunque corporis parte provenire, & esſe *carnoſam excreſcentiam*, ſub forma cucurbitæ, aut melonis, aut naticæ; in quo reliqui, nominatim Tagaultius, & Vidus Vidius conſentiunt.

XLI.

CARNIS TVMORES.

Iis jam expeditis, quæ intra cutim carnemque apparent ad hujus ipſius tumores animus applicandus eſt. In his *Furunculus* primum locum occupabit: Quem Celſus tuberculum appellavit, ego tumorem optimo jure dici poſſe arbitror: Enimvero eſt tumor acutus cum inflammatione & dolore. Noſtro idiomate dicimus einen Blutſchwehren/ quia non ſincerum pus, ſed ſanguine permixtum ex aperto effunditur. Furunculus vero fortaſſis, quia dolor, dum in pus vertitur, & tendit cutem, acerrimus eſt, & quaſi cum furore pulſans. Noſtrates ajunt: Es qvurt/ und wühtet. In iis quibus impurior eſt ſanguis, & calidior tamen, erumpit: ſive coagmentetur ſerum crasſius & minus coctum, ſive relinquatur aliquid ex morbis gravioribus acutisve, ut poſt variolas frequenter accidit. Familiarisſimum infantibus eſt malum, deinde juvenibus, & ex his iis cumprimis, quibus crudior, & cocturæ diffi-

FURUNCULUS.

Subjectum.

difficilis cibus in victum cedit: his enim ubi aliquid indigestæ materiæ inter musculorem carnes hæret, Sistitur sanguis & calorem concipit. In eo nullum est periculum, etiamsi nulla curatio adhibeatur, præsertim si minor sit, & superficiem musculorum sub cute leviter occupet: si vero in adultis apparet, sitque major, dolor efficit ut medicina expetatur, quæ maturius liberet. Ea talis sit, ut quam citissime tumor suppuretur: Far triticeum vel panis cum butyro masticatus & impositus facile vulgi remedium est, his addi possunt radix Altheæ, ficus, & cetera emollientia & in pultis formam redigi, calideque imponi: sed commodius emplastro res peragitur: diachylo, vel tetrapharmaco Galeni, quod ad omnes abscessus commendat Chirurgus expertus Gualtherus Ryffius, vel simili: Proprium ejus medicamentum esse Galbanum, Celsus prodidit.

XLII.

Non autem semper Carbunculi abeunt in verum statim pus, neque expectandum est in adultis ut sponte rumpantur, nam plerisque in locis cutis obstat densitas: ergo cum mollior apparet tumor, & cacumen altius elevatur, digitoque admoto, in eo pus fluctuare percipitur, scalpello aperiendus est: tum sanguineus pure mixtus ichor prodit, sequitur mox verum pus, ad quod promovendum unguentum digestivum adhibendum est: Pure dein evacuato, sponte consuevit evanescere.

XLII.

Hæc de furunculo: Ecquid vero est Phyma & Phy-

Phygethlon? Hæc aliud ſunt apud Celſum, aliud apud Chirurgiæ ſcriptores reliquos: hi enim omnes, Galenum ſecuti, glandularum tumorem interpretati ſunt, Cornelio autem abſceſſus furunculo major & rotundior eſt: nam utrumque parum inter ſe, & a furunculo differt; ut Galenica illa cum bubone concidunt: niſi propter magnitudinem ad abſceſſus veros quis malit referre: Quicquid ſit, nulla hic tradi debet nova curatio, cum ſeorſim hodie illa non conſiderentur, & ſub iſtis nominibus ignota ſint.

XLIV.

Furunculo *Paronychia* a me ſubjicietur, cum nihil aliud videatur eſſe, quam furunculus circa extremitates digitorum enaſcens: haud ſane apparet in ceteris ab eo diverſus, cum & calor & dolor, & ſubſequens pus, & reliqua quæ in furunculo adſunt, omnia compareant, & tantus quidem dolor ſit, ut non ipſe modo veluti cum furore quodam ſæviat, ſed & illos quos affligit, pene faciat furere. Nec cauſa diverſa eſt: niſi quod acrius paulo ſerum; vermem enim ſubeſſe, vulgi eſt fabula: etſi ſemel deprehenſus unus Iohanni Agricolæ memoretur. Hinc ex aperto poſtea, perinde ac illinc, pus albicans cum ſanguine erumpit. Quod autem dolor fit ſævior & quaſi intolerabilis, ex loci eſt conditione, cum perioſtium ſit in propinquo, multo quam carnoſa fibra magis ſenſibile. Sed nec multum carnis hic loci apparet, verum ſubſtratas cuti, cumprimis articulum verſus, glandulas anatomicus oculus detegit, ſat magnas, globoſas, pellucidas; quas dum con-

PARONYCHIA.

ſpiciunt in ulcere imperiti, malignum eſſe & hoc aliquid præter naturam autumant: Et vero illud eſt quod vidit Guilielmus Fabritius, cum incipiente malo abraderet cutim. Hæ glandulæ pulpam digitorum componunt, & fibris nerveis arctisſime connectuntur: Eſt etiam in dorſo unguibus ſubſtratum ſubtegmen coccineum reticulatum, nondum ab Anatomicis deſcriptum, ex quo color per unguium cornu perlucet: quod ut in febrium acceſſu horrore ingruente, lividum fit, ſic forte itidem hic inflammatur, & dolores conduplicat. Obſervatur autem, eos maxime, qui manuum operam collocant aliis, & vulgum hoc malum infeſtare: quippe quibus facile hic aliquid contunditur, & extra vaſa erumpit. Huic ſi ſpatium ſubſiſtendi concedas, immanem ciet dolorem, & niſi exitus detur humori, os ipſum rodit & corrumpit, ut articulum reſecare haut raro neceſſum ſit, quoniam ſanari niſi oſſe correcto vel exempto, ulcus non poteſt. Quod partim acredini humoris adſcribendum, partim loci anguſtiæ, ſtatim enim ubi diffundit ſe, perioſtium tangit, & hinc cruciatus, quin & inflammatio augetur, & manum, totumque brachium occupat: Ex dictis liquet: Paræum falli, dum ab oſſe initium ducere hoc malum autumat. Nam & Fabritii obſervatio, & curatio ipſa, & omnis morbi hiſtoria contrarium evincunt. Quod ſi tamen unquam os corrumpitur prius, ut in Vigonis affectu, & doctisſimo Merklino annotata hiſtoria factum videtur, ad ſpinam ventoſam pertinere, non Paronychiam, non eſt ulla ratio ambigendi.

Obſ. I, 97.

Prognoſis

Chir. VII, c. 19.

Pract. Lib. II, t. Annot. ad Pandolfin. pag. 279.

XLV.

XLV.

Curatio itaque non tam magna, quam promta requirit auxilia, eaque talia, quæ cito adigere tumorem ad ſuppurationem poſſunt, qui deinde promte (quod palmarium) ſcalpello adacto, aperiendus eſt: Sæpe manſus cum butyro panis huic rei ſuffecit: & ſubit equidem Sennertum atque alios mirari, qui in levi, acuto licet, malo per venæſectionem, purgationem, repellentia, atque alia longius petita ad ſuppurationem procedunt: cum Chirurgus quilibet vel intra paucos dies uno emplaſtro & unguentulo cum eo tranſigat quod citra periculum factum vidi frequenter, nec unquam male ceſſiſſe memini. Eſt tamen & alia in principio illud curandi ratio; quando inciſa cute, prius nonnihil emollita, ſeri limpidi exigua portiuncula, quæ unam aut alteram guttam non excedit, evacuatur, eſſentia poſtmodum theriacali, vel vini ſpiritu cui theriacæ nonnihil admixtum eſt, cum linteo applicata: cujus methodi auctor eſt Hildanus. Verum hoc non ſine dolore efficitur: nec methodicum eſt, cruda evacuare, ſed cocta: Itaque potius emplaſtro diachylo vel alio pus movendum, quod intra biduum, vel promtius ſuccedit, vel etiam cataplasmate utendum iisdem facultatibus inſtructo, emolliente ſcilicet & digerente. Nulla deinde mora, ut dictum, cutis incidenda: facit enim abſceſſus exilitas, puris paucitas & cutis durities, ut inde erumpere ſponte non queat: effuſo pure, digeſtivo & mundificantibus ex terebinthina, melle roſato, Aloe, Myr-

Curatio.

Obſ. 1, 97.

rha, thure, aliisque paulo ſiccioribus, qualia ſerum quod peccat, & glandulæ ſupra memoratæ ſibi poſtulant, ulcus curandum & ſarcoticis occludendum eſt. Tertia ratio, eaque facillima eſt, ſi in principio ſtatim cum theriaca allium contundas, vel ejus miſceas cum illo ſuccum, & imponas: ſic discutitur, & redit in circulum lympha, ut nec opus apertione ſiet. Idem etiam aperto ulcere, ubi chirurgi imperitia ſordidum ac carne luxuriante ſpongioſaque plenum apparet, (ita ut fit) miraculi inſtar uno die morbum ſuſtuliſſe novimus.

XLVI.

CARBO. CARBUNCULUS etiam in carne apparet: qui ſphaceloſa ejus corruptio eſt, a maligno humore veteribus credita: Recentes, ut ſolet ævum eſſe oculatius, & quod illi per tranſennam, apertius videre atqve diſcernere, ab acido acerrimo ſanguinis purpuram everti, & non ſecus ac cauſtica faciunt, exuri carnes, experimentis evincunt. Dicitur & Carbo, quod illum colore refert: quippe cinerea, vel prorſus atra cruſta contectus eſt: ceu pix ac bitumen ſplendere ſolet: ſenſus omnis, ut in ſphacelatis accidit, extinctus eſt. Duplicem eſſe, ſimplicem ac peſtilentem, auctores volunt: quamvis vix alius quam peſtilens occurrat, altero pene nobis ignoto. Medicamenta a Galeno illi deſtinata vix ſatisfaciunt, multo minus miſſio ſanguinis usque ad animi deliquium invenit locum, ſed Alexipharmaca intus exhibenda, & ad uſtionem veniendum eſt, de qua Celſus: nihil melius eſſe ait, quam protinus adurere: neque id grave,

cum

cum non sentiat æger, quoniam ea caro est mortua: Tum crusta idoneis medicamentis adhibitis, levatur, & fit ulcus, curandum sicut reliqua ulcera, mundantibus, sarcoticis & epuloticis.

XLVII.

Hæc secundum illum: quod si ustionem ægrotus reformidet, ut sunt nostrates homines meticulosi, & minus efficacibus remediis adsveti, neque cucurbitæ, nec vesicatoria, nec bufones, (incerta) nec sapphirum, nec hyacinthum (vana) nec simpliciter acria attrahentia (nociva) laudaverim, sed attrahentia cum theriacalibus, spiritus confortantibus & gummatibus mista, vel tale, quod & Diemerbrock expertus, & Barbette laudat: ℞. Rad. consol. maj. sicc. Herb. Scord. a ʒij. Rad. Alth. farin. sem. lin. tritic. a ℥ß. M. F. pulv. subt. c. ▽ comm. coquendus ad pultis Crassitiem. Add. mel. tereb. Ung. Apost. a. ʒiij. Pic. liquid. Ung. Basil. a. ʒij Vitell. ovor. nō. j. Croci ℈j M. Vel Mindereri: ℞. But. Ung. ros. popul. anodyn. ol. Lil. alb. Cham. add. Ferment. vitel. ov. Vel Emplastrū quod in Barbette chirurgia legitur: quæ remedia sæpissime renovanda sunt, quia vehementer carbunculus exsiccat; vel Empl. Arsenicale magneticum ejusdem Barbetti. Sunt qui Cauterio potentiali utuntur, vel circumscribunt carbunculum Butyro Antimonii; quo potissimum illud obtinetur, ne serpat per vicina malum: quod si fit, sæpe in longum protrahitur curatio. Posthæc levanda crusta, atque, ut dictum, mundificandum ulcus & consolidandum est, ubi balſ. ♃is, Ungv. tetrapharm. vel empl. Apostol.

liquatum, vel Aegyptiacum, vel fuſcum Wurzii cum putredini reſiſtentibus adhibenda: tum ciccatrix ducenda qua fieri poteſt, minus deformis.

XLVIII.

OIDIMA. Hæc ex ſanguine originem ducunt: Nunc qui ſero debetur exponendus venit. Hic fit, illo in mediis carnibus ſubſiſtente, & proprio nomine Ὄιδημα hodie vocatur; Hippocrati vero, qui tumorem quemlibet præter naturam eo ſolitus eſt notare, cum adjuncto: *Molle*. Veteres, quibus nulla ſeri & pituitæ fuit diſtincta cognitio, Pituitoſum pronunciarunt & frigidum, ut contra ſanguineos omnes calidos non ſine cauſa habuerunt. A Celſo nullibi ejus mentionem fieri mirum eſt. Et videtur poſt demum a Galeno hoc nomen ipſi attributum, propriumque redditum, cum quatuor humorum imperium ſtabiliret, quem ceteri pro more e veſtigio ſunt ſecuti. Non eſt vero exiſtimandum, oedema tumorem eſſe quales reliqui conſueverunt, qui definito certoque gaudeat ambitu, Nam intra carnium fibras ſe continet quidem, ſed ita, ut modo majus, modo minus occupet ſpatium, ſeſeque varie diffundat, nec limites agnoſcat præſcriptos, quibus contineatur: Sed præſtat eum accuratius deſcriptum dare.

XLIX.

Quid Eſt ergo intumeſcentia manuum potisſimum vel pedum: raro alibi viſitur, & ſi totum corpus aliter aliterque occupet, Λευκοφλεγματία appellatur, quam ad Hydropem referunt nonnulli. Articulos tamen

men aliquando obsidet: uti quidem non in genubus modo, sed etiam in carpi regione illum observavimus, valde notabilem ac pertinacem admodum. Fieri fere solet, quoties vim patitur, ut per arterias influens in partes, remeare totus sanguis non possit, sive comprimantur, sive alia quacunque ratione per spatia intermedia advenientem tardidus ægriusque transmittant: Sic enim accidit, ut proprie sic dictus, solus per venas refluat, relicto post se glutinoso & crassiore sero. Quod ita fieri, cum ipsa laborans natura aliquando manifestat, tum vinculis constricta & coacta prodit. Non enim aliunde est derivandus pedum in prægnantibus tumor, (rarissimum, quod nuperus scriptor chirurgus memoriæ prodidit se vidisse, ut totum corpus occupet) quam quod rami Iliaci ab utero comprimuntur: quodsi, ut in modo allato exemplo, universum inundetur corpus, sine dubio ex ipsa cava idem passa id evenit. Imbecillibus quoque contingit hoc mali, ut qui ex febribus Chronicis convalescunt, & Phthisicis ad extrema reductis. Quodsi experimento etiam discere illius rei rationem cupias, venam quandam ex majoribus ligato, pauloque post, partem ex qua illa reducit sanguinem, incidito: videbis inde non sanguinem, sed aquam promanare. Est igitur *Oedema, seu potius oedematosus tumor frigidus*, (hoc est præternaturali calore carens) *mollis, a sero in interstitiis fibrarum, carnearum potissimum, stagnante proveniens.*

L.

Signum ejus est caloris ruborisque absentia, & quod Signa.

quod vestigia recipiat digitorum, quod in illo qui carnem spectat, pathognomonicum est. Nullus adest dolor, nisi tensivus: quod si est acre serum, fibras tendinosas pungere, doloresque excitare solet: & tum vocant nonnulli tumores scorbuticos. Laxum hunc tumorem omnes statuunt, & mollem, quia digitis cedat: frustra tamen, nisi fallor; ubi enim magna copia in maximam molem attollit membrum, non sane mollis est, sed durus, tenditur enim cutis vehementer, omne vero quod valde tensum est, renitet, adeoque est durum; & licet digitis cedat, non tamen id fit citra fortem compressionem: Interim hoc verum est, omnem digitorum vestigia aliquandiu servare, & ita laxum illud explicandum venit. Accidit nonnunquam & supervenit aliis affectibus, Phthisi, ut monui, hydropi, febribus quartanis diuturnis, & quibus menstrua rite non fluunt, cujus rei causa in aperto est.

LI.

Prognosis. Oedema diuturnus morbus est, periculo tamen vacat, sic omnes loquuntur medici & sentiunt: ego distinctim pronunciandum existimaverim: Nempe ex quacunque corporis dispositione præternaturali fit tumor oedematosus, eo sublato, & ipse cessat: ut prægnantium, & qui post febres demum advenit tibiis, nam is quoq; remediis non adeo difficulter cedit: Qui vero sponte, nulla ex manifesta causa, apparet, diuturnus esse & magis rebellis assolet. In senioribus sæpe incurabilis est, deficiente natura: in florente vero ætate obsecundat; & aliquoties a me, etiam ventre

jam

jam intumescente, adeoque hydropis ostendente se initio, feliciter sublatus est. Si simplex est, recedit, resorbent enim serum venæ & aliorsum abducunt: si vero depravatum illud sit & crudum ex indigesto chylo, sæpe diu affligit, & difficulter cessat, & in scirrhum quandoque degenerat, perraro etiam suppuratur. At scorbuticus dictus tumor, qui non insipido, sed salso sero solet scatere, correcto hoc ipso, & mali fonte exhausto, demum cessat: ut mos est symptomatum, vel eorum qui ex alio pendent morbo. Quod enim in foro suo solent ICti monere, id etiam in foro medico locum habet. Accessorium sequitur suum principale.

LII.

Hinc etiam in curatione ad causam, ut fere semper, alterum oculum intentum habeat medicus: Si sui juris sit morbus, & a seri copia, ejus per alvum studendum est eductioni, succesfivæ tamen potius quam simultaneæ, quæ potionibus commodissime instituitur. Diuretica quoque, & quæ incidunt salia fixa urinosa, & composita, uti & diaphoretica, egregia sunt, decocta lignorum potissimum, sed tardius auxilium ferunt. Si vero & viscera labem suscepisse suspicio sit, & hinc crassiorem lympham stagnare ex cruditate, accedant alia, quæ debilem calorem ventriculi ac sanguinis excitent, viscera roborent, & tonum ipsis restituant. Hoc præstant plantæ quamplurimæ, Agrimonia, Chamædrys, Fumaria, flores Genistæ, Rorismarini, Epithymum, & ejus generis alia: sed & metallica quædam, Chalybeata maxime, liquores martis mitiores, Curatio.

& ejus vitriolum; illud aromata, itemque plantæ floribus verticillatis odoratæ, & ex utroque genere parati cum sale Ammoniaco spiritus volatiles oleosi. denique omnia in cachexia usurpari solita, uti Absinthii summitates: si scorbutici quid subsit, strobuli pinastri (nam pinum natura negavit Germaniæ) semen urticæ, ipsiusque minoris succus, radix graminis, germinantis frumenti herba, & similia vulgata, sæpe reliquis nihil valentibus, præter spem ægrum levarunt. Externa vero etiam necessaria sunt. Galenus spongiam cum posca expertus commendat, cujus rei rationem explicare nititur Aquapendens: fasciis quoque usus. Quem imitatur Barbette, apud quem elegans quoque extat infusum. Mihi unguentum Aregon, de Arthanita, & ex emplastris Nervinum, de Baccis Lauri, admistis aliis pro re nata discutientibus, auxilio fuit. Thuri, myrrhæ, sulphuri, nitrosis etiam locus in balneis; Liquor volatilis ☉leosus externe adhibitus egregiam operam mihi nonnunquam præstitit. Aquam in qua calx restincta sit cum vini spiritu, alii commendant, spongia vel lintea imbuta eo imponi jubentes. Euporista pro pauperibus optanti stercora caprilla, vaccina, columbina ex usu esse possunt, quæ insigni discutiendi vi pollent. Lixivia quoque satisfaciunt, quibus herbæ incoqui possunt. Quod si in scirrhum degenerat oedema, plerumque desperatum est, membrumque ut inutile abscindendum: raro enim tunc sola externa afficiuntur, sed glandulæ omnes mesenterii, aperto cadavere induratæ deprehenduntur: quales & sæpe in non scirrhosis solent apparere. Sed de his postea agemus.

LIII.

LIII.

Sui generis carnem esse gingivarum substantiam, spongiosam scilicet, & mollem, (nam duriuscula videtur, quoniam ossibus substratis arcte inhæret) glandulis intertextam, recentium constat examine: Hanc quoque tumores suos pati, nemini credo, ignoratur. Etsi vero plerumque non magnum habeant periculum, non tamen semper ex omni parte expedit esse securos, sunt enim duplicis generis: Vnum est eorum, qui ex quocunque circularis sanguinis motus impedimento accidunt, & facile evanescunt sponte, quale quid nemini non aliquando accidit, nulla manifesta de causa. Nec magis metuendus est, qui ex dentium dolore, cavorum maxime, cieri solet, non gingivam modo proxime occupans, sed etiam genam, ejusque infernam vel supernam partem, pro situ dentis, ita implens, ut pendere videatur: est enim hic affluxus humorum, qui calide adhibitis remediis exsiccantibus & discutientibus cedit, gingivæ vero tumor, si modo ex dentis dolore est, adeoque ἐπιγένημα, facile eo recedente subsidit, nam & ab externo quodam intra dentem cavum hærente compressa idem patitur, & eo remoto, illico cessat. Est vero præter hoc aliud genus, quod ad ipsam proxime spectat, ubi accedit inflammatio, tumor, & abscessulus ab acri sero stagnante, & incluso in ventriculo quodam, ut Aetius loquitur alibi, quod cum non sit contemnendum, proprium sibi commeruit nomen, ut Græcis παρουλὶς nominetur, de qua & cognato malo epulide doctissimam legere li-

GINGIVARVM TVMORES.

 cet

cet inauguralem dissertationem elegantis ingenii, mihique amicissimi Georg. Frid. Franci a Frankenau, in illustri Leucorea nunc Professoris publici, ubi accurate omnia exposuit: Hæc cum magno & insolito dolore conjuncta est, eoque ab altero genere discernitur, tumet quoque & calet vehementius, & instar furunculi sævit: quam si sinas, ne maxillam erodat, & acrimonia sua fistulas excavet, valdopere est metuendum.

LIV.

Eorum curatio.

Huic igitur promta adhibenda sunt remedia: neque tamen a reliquis abscessibus, ad quos tandem accedit, degenerans, multum diversa requirit, nisi quod loci conditio non omnia medicamentorum genera, formulasque admittit. Repellentia hic, cum adhuc in fieri est, adhiberi quidem possunt, raro tamen prosunt. Discutientia præstantiora sunt, quæ simul attenuando, humorem disponunt ut resorberi possit. Fiant itaque gargarismata ex Salvia, Mentha, Calamintha, cum Plantagine; imo spirituosæ etiam addantur, ipsaque vinosa destillata adhiberi licebit. Quibus nihil juvantibus, emolliendus tumor venit, & si cesset perrumpere materia, ferro secandus. Emollientia tum gargarismatis forma possunt admoveri, tum vero ficus soli sufficient, per medium secti & impositi: evacuato pure unguentullis ex melle rosato, additis exsiccantibus, ulcus mundandum est, primum sanguine Draconis, Rosarum floribus, Balaustio, tum Tormentillæ radice, Sabinæ pulvere: nam partis humiditas fortissima postulat. Quodsi non cedat fœtor, & corruptus humor appareat, balsamus Peruvianus

vianus egregie juvabit, dein flos æris, alumen, Chalcitis, adſtringentibus admiſtis, interponi poſſunt. Sed forte omne abſolvit punctum Chalcanthi ſpiritus, qui in Venereis etiam, aliisque puſtulis ſolo attactu omnibus expectationibus ſatisfacit.

LV.

Hic jam forte expectari a me poſſet, ut etiam de Sarcomatis, ſeu excreſcentiis carneis agerem, utpote quas carnoſas eſſe, adeoque ad carnem quoque pertinere, ipſum indicat vocabulum. Sed in memoriam revocandum eſt, me in primordio ſtatim monuiſſe, tumores & excreſcentias diſtinctim eſſe conſiderandas. Cum autem tales propendeant extra cutim, merito his potius quam illis ac cenſenda ſunt, præſertim quum non vera conſtent carne: eſt enim caro congeries fibrarum tendinoſarum, molli & ſpongioſa ſubſtantia, a perfluente ſangvine rubente veſtita; cum hæc ſit maſſa quædam incondita plerumque, ex fibris membranaceis, nervoſis vulgo dictis, ſine ordine diſpoſitis conflata, ſubſtantia varia, & cum carne nihil habeat commune præter tomentum ſimile, ſed inordinatum, ſuis vaſis (unde etiam rubet) inſtructum, cujusmodi ſubſtantiæ, licet carnoſæ dici poſſint, tamen vera caro reputandæ non ſunt, cum compertum ſit, ex cute etiam excreſcere, quod prudenter advertit Clopton Havers, diſcurſu de accretione & nutritione. Agemus ergo de his ſuo loco forte in calce operis. Pergo jam ad Glandulas.

LVI.

GLANDULARUM TUMORES.

Hæ quidem non modo turgente proprio humore extuberant, ſed creſcunt etiam & incrementum capiunt, nec tantum ſubſtantia, verum & numero augentur; denique & inflammantur, ut herpetis inſtar, ſub cute rubentibus puſtulis, malum ſerpat. Et turgere quidem, cum ſingulæ, tum gregatim poſitæ, & collectæ in unum pancreas, quos veteres corpora glandoſa appellabant, conſuevere. Quod ſi internis in partibus accidit, & circa viſcera, ut plerumque ignoratur, ſic caret nomine hoc vitium noſtratibus, niſi quod meſenterii glandulæ ſcirrhoſæ poſt mortem, ubi aperto cadavere, patent, communi nomine appellentur. Sunt autem hæ veræ veterum, Galeni potiſſimum, ſtrumæ, ut deinceps patebit. Alibi num idem contingat, hactenus nos latet, cum profundius deliteſcant, & careant ſenſu exquiſito, adeoque dolore nequeant ſe prodere. In iis vero, quæ ſub cute proxime collocantur, ut ſunt potiſſimum ſalivales, & manifeſtior eſt turgiditas, & ſua gaudet appellatione tumor.

Gal. M. M. XIV, 11.

SALIVALIUM INTUMESCENTIA.

LVII.

EXTERNARUM INFERIORUM.

Sunt autem duplicis generis glandulæ ſalivales, externæ, quæ tangi ad collum ac pone aures posſunt, & internæ, in ore ac faucium iſthmo latentes. Illæ rurſum inferiores, Maxillares dictæ, & ſuperiores, Parotides. Supernæ, ſi turgent, ſervant quod inditum eſt nomen; infernæ, utpote antiquitati omni, excepto Galeno, tantum non prorſus ignoratæ, ne qui-

quidem affici, huc usque exiſtimatæ ſunt, licet nihil ſit nobis familiarius quam ſub maxillis tumor: quem ubi ſentiunt noſtrates, ad tonſillas referunt, & cum eas vulgus a ſimilitudine amygdalas vocet, dicere conſueverunt, amygdalas intumuiſſe: Die Mandeln ſind mir geſchwollen. Cum illæ non ſub cute, ſed intra oris hiatum ad pariſthmia collocentur. Qui error tolerari amplius non poteſt: Etſi enim haut negandum ſit, non raro & illas ſimul tumere, cum totum palatum atque univerſa membrana pituitaria in graviori malo humore ut ſpongia implere ſoleat, tamen neque perpetuum hoc eſt, & eo loco tonſillæ ſunt poſitæ, ut digitis palpari, quod illi fieri perſuaſi ſunt, non queant. Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ; ad affectum ipſum revertor: Qui levis eſt, ſed non ſemper patitur ſe contemni. Prognoſis

LVIII.

Igitur ſi non magna eſt affluxio, facile disſipatur, idque vel ſolo calore: Cum enim ab externo frigore coagulata ſit ſalivalis lympha, contraria qualitate in priſtinum fluorem reſtituitur. Fit ſcilicet coagulum, quoniam ſola cute veſtitæ ſunt, & raro veſte quantum ſat eſt, muniuntur: unde frigoris intenſioris vim præ ceteris ſentiunt, & ſtagnat in adſtrictis acinulis humor congelatus, novoque affluenti vias occludit: reſolvitur igitur calido quod frigido erat concretum: cui rei vel ipſum Sal culinare linteolis involutum & admotum nonnunquam ſufficit. Quod ſi vero pertinacius hæret, emplaſtrum emolliens & Curatio

discutiens applicadum est. Eo nomine lippis tonsoribusque notum De Meliloto pene solum in usum venit: quo tamen Diachylon simplex haut raro est utilius, præsertim si calor & inflammatio accesserit, vel magis induruerit materia: fortius enim resolvit, & minus est calidum. Possunt vero etiam unguentis oleisque discutientibus ungi, quæ mox nominabo. In applicatione emplastri illud observandum, ut parotides etiam complectatur: communicant enim inter se, neque prorsus istæ immunes esse solent, utpote & ipsæ frigori expositæ. Quod autem minus frequenter tumeant quam maxillares, capilli, & velamenta capitis in causa sunt, quæ maximam earum partem obtegunt, & a frigore eas defendunt.

LIX.

SUPERIORUM PAROTIDES.

Hoc pacto inferiores glandulæ intumescunt, curanturque. Parotides vero suppurantur, modo in secunda valetudine, modo post febres eo propulsa materia: quale exemplum vidimus post tertianam in honestissima fœmina, pravis succis repleta. Quod etiam in acutis, imo & pestilentibus aliquando accidit critice: verum quandoque & symptomatice. In sanis primum experimentum reprimentium est, ut loquitur Celsus: reliquis inimicum hoc, maturarique, & quamprimum aperiri commodius: quod Galenus etiam docuit. Sed difficulter obsecundant, quia serosus quem separant, humor obsistit. Hinc sæpe nolentibus Medicis, recedunt, & evanescunt. Conveniunt autem cumprimis, quæ emolliunt & laxant, quod

quod promtius locum apertum invenit materia: Oleum Chamæmelinum, Irinum, Anethi, quibus simul dolor mitescit. Tum suppurantia & maturantia admovenda: Radix Altheæ, Lil. alb. Melilotus, Chamæmelum, Malva, Cæpa, ficus: semina Lini, Fœnu Græci, Crocus, tandemque aperiendus abscessus ferro: non enim ut sponte rumpatur, expectare semper licet: periculosum autem si recedat. Vide Hildan. *I, Obs. 39.*

LX.

De Externis actum est: internæ nunc, ipsius oris glandulæ considerandæ: quæ vel in buccarum & palati regione latent, a Cl. Stenone detectæ, vel faucium angustiis propius admotæ sunt. Illæ non facile intumescunt, vel si id accidit, leviter, nec multum habent molesti, nisi quod inter mandendum buccæ tumidior portio dentium ordini inferiori superiorique intervenit. Negligitur itaque, & sponte iterum cessat, si internum est: ubi vero extrorsum vergit, non spernendum inde malum potest exsurgere. Vidi in verbi divini præcone primario apertum in bucca ex tali tumore ulcusculum, ad mortem usque summas molestias intulisse: sunt enim ejusmodi in his partibus abscessus ob lympham perpetuo affluentem difficillimæ sanationis, & facile degenerant in fistulam.

INTERIORUM.

Buccarum.

LXI.

In interiori ad fauces cavo non unum genus glandularum residet. Primum tonsillæ, omnibus veteribus notæ, Deinde Uvula, de qua persuasum est, glandulosum quoque corpus esse: quod aliter se ha-

Faucium.

 bere,

bere, ſecanti nuper apparuit in cervino capite, ubi non modo adeſt, cum in aliis quadrupedibus deficiat, verum & magnitudine ſua egregie incurrit in oculos. Vidimus itaque eam in medio muſculoſam, circumfuſam ſpongioſa ſubſtantia, qua tota involvitur: non dubitandum autem & glandulas adeſſe, ex quibus imbibat hæc ſpongia humorem, ut proinde ad earum affectiones turgentem uvulam referre, haut fuerit adeo ineptum: propendet enim ex membrana pituitaria, cujus appendicem eſſe & partem, docuit is qui nuper accuratisſime eam nobis deſcriptam dedit, ſtupendæ induſtriæ ac diligentiæ Anatomicus Raymundus de Senſu antiquo, cui ad latus utrinque glandulæ ſuæ adjacent, itidem in cervino capito ubertim obviæ. Sed & infinitas alias exiguas glandulas non modo hinc inde circa gulam diſpoſitas, verum & in linguæ radice, immediate ſub membrana ejus latere autopſia me docuit, etſi non in omnibus cadaveribus easdem obſervaverim, ſed in quibusdam copioſius, & inordinate poſitas, in aliis certo numero, in angulum acutum ad formam literæ V collocatas, eleganter rotundo foraminulo, tanquam ocello in medio earum hiante. Hoc igitur triplex earum genus vel in univerſum tumet, vel ſigillatim unumquodque: Utrumque ut accidat, commemorandum venit.

Vieuſſens Anat. cer.

LXII.

Itaque in univerſum quidem ſæpe ſalivalibus affectis, immunes ſunt faucium glandulæ, aliquando tamen ſimul cum iſtis non intumeſcunt modo, verum

rum & inflammantur: quod ex deglutitionis difficultate conjicitur. Singulatim vero non infrequenter vel tonsillæ præ ceteris, vel uvula laborant. Hæc omnium frequentissime, quod nemo, arbitror, non compertum habet: ita ut nomen quoque indicat, quod non nisi tumenti & pendenti competere, agnoscunt auctores: alias Gurgulio dicitur & Gargareon, vel Columella; ex alio vero affectu Lorum. Ubi intumuit, in longum protensa, descendit, pondere humoris tracta, copiaque turgens. Tunc deglutitionem impedit, & linguam attingens, eandem titillat, eoque tussim excitat: qua depressa, tota ejus longitudo se dat in conspectum. Huic peculiarem operam Chirurgia commodat. Et cum ab humoris serosi fusione & affluxu fiat, ubi opus, recte purgatio lenis admittitur, sed plerumque transigitur minori. Et vero a nimia repletione serosi humoris cum sit, placet Aetii consilium, repellentis facultatis pharmacis opus esse, quæ adstringentia sint, si moderatus sit affluxus, moderate; ubi vero fortius invaluerit, acerba etiam adjungenda esse. Hodie placent calida quoque adstringentibus mixta. Et olim quidem decoctis utebantur, nunc exiguo cochleari imposita, illique submissa inflari solent, quibus contrahit se, & in locum naturalem redit. Clarissimus Hornius manubrium ejus fistulosum desiderat, illique etiam exiguum follem vult alligatum: Verum tanto apparatu non est opus, sponte enim pulveres ipsi, dum tangitur, adhærescunt. Commendat is Piper, Alumen ustum, Rosarum & balaustiorum, & ligustri pulverem: Celsus vero Alumen

Uvula.

Aet. tetrab. II. 41-40.

K 2 scis-

ſciſſile; atramentum ſutorium, gallam, myrrham, & miſy ex Andronio commemorat: quæ cum fortiora ſint, vel melle excipi jubet, vel cum vino in mellaginem coqui. Chelidoniæ quoque ſuccum celebrat, multamque pituitam poſt illum effluere ait: quod ſi verum eſt, multo præſtantior hæc erit curandi ratio. Tum ex vino calido gargariſandum præcipit, vel aqua in qua rubus & lenticula cocta ſit. Huic noſtrum diamoron cum aquis deſtillatis, lippis & tonſoribus notiſſimis, reſpondet. Omnium prolixiſſimus eſt Aetius, uberrimum penu omnis generis remediorum offerens. Sed quid de hoc dicendum eſt, quod ſurſum tracto ex pulmonibus ſpiritu, prehenſis ſimul & attractis in vertice capillis eam attolli credunt? Non eſt negandum, ita fieri: muſculoſa enim ejus portio ſimul fortiter contrahit ſe, dum aer attrahitur ſurſum, ut in vivis quilibet inſpecto ore poterit deprehendere, verum hoc quia cauſam non tollit, ſine aliis remediis fruſtraneum eſt, uvula illico relabente; At cutis in vertice ſublatio prorſus ſupervacanea & futilis.

LXIII.

Tonſillæ. Si vero tonſillæ per inflammationem intumuere, etſi non ſine conſenſu vicinarum partium id fiat, tamen & tum illis proprium auxilium debetur. Prius repellendum: quod non ſemper ſuccedit, nam tanta nonnunquam inflammatio eſt, ut reſpirationem impediat. Hic alvus ducenda, gargariſandum decocto ex ficu, liquiritiæ radice, paſſulis, vel aquis Hyſſopi, Prunellæ, ſeminibusque calidis ac dulcibus, &, ſi graviter

viter urgeat, etiam externe cataplasmata emollientia ex radice Altheæ, Malvæ hortensis autumnalis, & papaveris erratici floribus, aliisque notissimis usurpanda, oleisque illinenda colli latera, quibus si discuti recusent, suppurentur. Dehinc melle Rosato, detergentibusque, ac vulnerariis constringentibus ruptarum solidationi studendum est.

LXIV.

Hic obiter monere, operæ pretium est, doctissimum Hornium mirari, quod Celsus jubeat induratas tonsillas scalpello excidere: sed non satis expendit, quod induratas dixerit, quo posito, cessat dubium, magnæ esse in corpore utilitatis, hæc enim, si qua est, quæ tamen qualis sit, etiamnum ignoratur, postquam induruere, nulla amplius esse potest. Huic dubio aliud ex Aetio addi posset, difficilius etiam solvendum, qui non tonsillas sed glandulas nescio quas tonsillis adjacentes, ab ipso Antiades dictas, (quum hoc nomen reliqui auctores tonsillis etiam tribuant) exsecare jubet, neque totas, sed id quod in iis supereminet, juxta medium, & præter naturam excrevit; eos qui totas exscindunt, periculosæ sanguinis eruptionis auctores fieri monens. Quod sane competit optime ipsis tonsillis: arteriis enim a carotidibus immediate oriundis alluuntur: & cum glandulæ præter tonsillas hic nullæ sint, easdem intelligere eum, necessum est. Itaque cum Celso collatus, dubium solvit: incertum licet sit, quid secuerint veteres. Nobis hæc prorsus hodie ignota affectio est, & proinde totum hoc non sine causa exolevit.

LXV.

Reliquæ glandulæ oris.

Tetr. II, 4, 42.

Quod reliquum eſt glandularum, in poſtica oris parte, non ſine inflammatione intumeſcit. Meminiſſe ejus rei videtur mihi Aetius, nomine oris inflammationum, talis enim vocari poteſt. Et hinc etiam remedium patet, quod in repellentium virtute quærendum eſt, ſuppurari enim & moleſtum & periculoſum foret, cum ſpiritum vehemens tumor intercludat. Veteres plerumq; hic affrixiſſe confectiones, ex eodem auctore colligere licet: recentes multo commodius diluunt easdem, & in gargarismata transformant. Abundarunt vero ejusmodi confectionibus pulcherrimis, non ex moro tantum, ſed nucum putaminibus, rubi fructu, granatorum ſucco, muſto & Rhoe coriariorum: quas apud eundem auctorem videre, & inde mutuari, etiam in Aphthis licebit. Nobis præter rob diamori, quod tamen ex rubi moris plerumque paratur, & nucum, quo raro utimur, vix quicquam eſt: ubi ergo opus, veterum illæ ex tempore imitandæ, & cum aquis Plantaginis, Prunellæ, aliisque combinandæ ſunt. Quod ſi vero his non cedat, vel conſultius videbitur diſcutere, uti quidem glandularum tumores, cum ex anguſtiis viarum humores difficulter elabantur, diſcuti fere magis amant, aqua Hyſſopi, Salviæ, & ſimiles in eorum locum ſuccenturientur, quibus tum confectiones illæ antiquæ, compoſitæ quippe cum croco & myrrha, loco noſtratium optime miſceri, vel Origanum, Calamintha, eadem Salvia, & ſimiles herbæ decoqui cum adſtringentibus, ut bellidis flore, malicorio,

licorio, rosar. fol. myrti, eoque decocto collui fauces commode queunt. Frustra vero etiam his adhibitis, emollientia jungenda sunt, quibus dum laxantur partes, solet humor obsecundare. Exempla apud Forestum occurrent: externe vero omnia ista usurpari queunt, quæ ad salivalium intumescentiam commendavimus. Inunctio quoque ex ol. Chamæmeli & Amygdalarum præstat.

LXVI.

GLANDULÆ MAIORES.

Sed ad alterum genus glandularum nunc pergamus, quas vulgo globosas, & conglobatas perperam nuncupare solent; cum non modo non conglobatæ sed ne globosæ quidem sint, verum plerumque oblongæ, & nonnihil depressæ. Ex quibus illæ potissimum attenduntur quæ ad inguina posuit natura, quia hæ turgent frequentissime: deinde subaxillares, quæ rarius afficiuntur. Sunt omnino illæ quinque, sex, septem glandulæ majores, congregatæ, quæ bubonales nuncupantur, earum vero tumores Bubones. Cujus ratio non patet: quin Galenus non has præ ceteris, sed omnes adenas, sive glandulas, ubi intumuere, bubones vocari asserit. Veteres eorum meminerunt parcius: & Galenus quidem inflammationem glandularum esse, & ut alias curari, brevissimis verbis docet, ubi & Phyma & Phygethlon ad easdam bubonales refert, nec a bubone differre vult, nisi quod ad suppurationem jam tendant: quem ceteri Græci, Aetius, & Aegineta iminantur, cum longe aliud Phyma & Phygethlon sit Celsi: nempe abscessus parvus quilibet incipiens, ut eum legenti patere

II. Ad Glauc. Meth. Med. XIII, 5.

Phygma Phygethlon.

Cels. V, 28.

tere poteſt. Habent autem Galenus & Aetius pro malo non magno bubonem, unde & recenſuiſſe, ipſis ſat eſſe viſum fuit, adeoque apparet, neque eum qui Venereus eſt, neq; peſtilentem ipſos agnoviſſe: meminit vero hujus Aegineta, & deterrimum eſſe pronunciat.

Lib. IV, 21. 22.

LXVII.

Ubi oriantur.

Intumeſcunt autem non modo bubonales dictæ glandulæ, verum & ſub alis deliteſcentes. An etiam alibi oritur bubo? ſic non modo nonnulli ex noſtratibus, qui etiam in brachio, variisque corporis partibus peſtilentem erupiſſe proponunt, verum Paulus etiam, *ſive femora, ſive alas, ſive cervicem invaſerint*, ait. Verum iſti quidem nulla auctoritate id faciunt, & quadam forte petulantia in verbis luxuriant: nulla enim ratio eſt, cur abſceſſus reliquos cum glandularum intumeſcentia confundamus, cum varia ſit eorum curandi ratio; Huic autem, ubi de glandulis ſermonem inſtituit, nunquam fere non, & quaſi per conſuetudinem femora inguinave in ore ſunt. Rectius ergo Galeni definitio ſervatur: nec tamen reliqua ejus, & veterum quos ſequitur, prolixitas admittenda eſt, qua triplicem faciunt affectum, Bubonem, Phyma & Phygethlon; cum uno nomine potuiſſent eſſe contenti: ſed tamen inter benignum & malignum bubonem diſtinguamus, curationis gratia. Prodit eum locus & dolor, non admodum exquiſitus, ſed ubi eas tangas, ſe exſerens; tenſio inde, & quod digitis reniteat, aliquando & pulſet. Quibus ſignis caveri poteſt, ne, quod imperito barbitonſori apud

Differentia.

Signa.

pud Marchettum accidit, qui bubonocelen pro bubone Venereo habuit, secuitque, prodeuntibus ex intestinis alvi fecibus. Venereus ex prægresso impuro coitu potissimum, ceterisq; ineuntis luis signis cognoscitur, ut pestilens ex epidemice grassante lue, febrisque vel aliorum signorum præsentia. Simplex, sive sponte ortus, sive post morbum criticus, nihil habet periculi, & non multum requirit curæ, attamen si diutius protrahitur curatio, nec justo tempore aperitur, facile in fistulam degenerat, de quibus Fabritii verbum scitum est, qui ait: *Animadvertendum esse, ut quando ex uno foramine plura incipiunt fieri, bubo festinanter curetur.*

Petr. March Obs. LV.

Diagnosis.

Prognosis.

LXVIII.

Curationem simplicis a Pestilentis Venereique diversam esse, quivis facile intelligit. Ibi, ut lenis purgatio locum habet, sic non admodum tamen necessaria est, sed solet plerumq; bubo sponte evanescere, aut modicis discutientibus & emollientibus superari. Aetius parotidas, aurium; & bubones, inguinum abscessus se solo butyro sæpe perfecte sanasse scribit, puerilibus corporibus ac muliebribus affectis. Galenus cum inflammationem habeat glandularum, quæ extra istos morbos, & in simplici nostris nunquam visa, forte & deinceps non videbitur, repellentibus utitur & adstringentibus: Hinc forte Aster Atticus, qui inde Bubonium vocatur, singulariter a veteribus commendatur, & non solum illitus, sed alligatus etiam, bubonibus auxiliari creditur. Scilicet sponte recedentibus iis, visus est

Curatio.

Aet. I, 1. p. m. 14. Aegin IV, 22.

Vide utrumque auctorem citatum. hic ejus rei extitisse causa: fallacia etiam nostratibus familiari. At in Venereis & pestilentibus longe efficacioribus opus est remediis. Tribus res absolvitur: Primum affluxus humorum promovendus, ideoque repellentibus nullus locus est: si enim retrocedit, in totum corpus vitium dispergitur. Itaque fortius attrahentia emollientibus commiscenda: Chamæmelo, Melilotho, Cucumis asininus, Aristolochia, Nasturtium, Flammula, Allium, Cepa, Cantharides, Sapo; & in pestilenti Theriaca, & Methridatium: Cucurbitulæ etiam, si rebellis sit, nec justam in mensuram attollatur, adhibendæ. Post hæc emplastrum diachylon cum gummatis, pinguedinibus temperatum imponendum est, donec rumpatur, aut, quia hoc sponte non fit facile, aperiendus est potius, idque etiam ante maturitatem. Ubi miror Oribasium & Paulum docere, non statim incidendum esse, sed primum evacuationem digerentibus tentandam: quod, si de his volunt intellectum, non assentior, cum mihi sine periculo fieri id non posse videatur. Fiat igitur sectio transversa & oblique descendens in tempore, ut puri exitus pateat. Reliquam curationem docet optime Fabritius Aquapendens, quem consulendum hic præ aliis esse arbitramur. Recedente Venereo, curatio luis ne differatur, & primo statim tempore instituatur purgatio: vide Barbettum. Monendum tamen & illud: in omni glandularum suppurantium ulcere multo fortiora siccantia quam in aliis requiri, quoniam ob perpetuum ex lympha madorem, difficillime consolidantur.

LXIX.

LXIX.

Ad glandulosos tumores videntur omnino Strumæ pertinere, de quibus in auctoribus non satis expedita res est, tantaque sententiarum diversitas, ut nulla major esse possit: cum neque veteribus cum recentioribus idem sit animus, neque utrisque conveniat inter se. *Galenus* enim esse *tumorem, veluti scirrhum in glandula*, id est scirrhum glandulæ alicujus, asserit: *Celsus, tumorem in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Aetius* sibi plane non constans, *carnes subcandidas* in membrana contentas, & in summa, *glandulas induratas, quæ in collo, sub alis & in inguinibus appareant.* Postremum etiam *Aegineta* statuit, & tamen volunt hi auctores *membrana includi, ut steatomata, & reliqua ejus generis.* Hoc veterum dissidium: Recentiores vero plerique tam confuse de hac re loquuntur, ut ipsi quid dicant, videantur nescire, & Bronchocelen cum Strophulis turpiter confundere. Et ex his quidem de Bronchocele alicubi recte sentiunt *Hieronymus Fabritius, Franciscus Peccetus*, & *Joh. Langius:* mox tamen, ubi de Strumis agunt, veteri indulgent errori, tanta licentia, ut postremus etiam non vereatur dicere, *cum præstet vivere moribus præteritis, ac uti verbis præsentibus, consuetudoque dicendi magistra ita inoleverit, Bronchocelen & Chæradas Strumas quoque appellari, parum referre:* Cum tamen non de verbis, sed morbis inter se diversissimis disquisitio incidat, & Bronchocelen ac Strumas veteres omnes sollicite distinxerint, deque iis e-

STRVMÆ & BRONCHOCELE.

XIV. Meth. M. c. 15. De tum. 18.

Chir. op. Chirurg. Ep. I, 43.

gerint diversissimis in locis. Accedit, quod ille steatomata quoq; impune strumas mox appellitet, adeoque mire turbet limpidos doctrinæ fontes. Sane nemo veterum strumas ad Glandulas non referebat, Aegineta & Aetio non negantibus, sed de suo saltem reliqua addentibus, quos iste solos auctores habet: nec plane hunc, sed alterum forte unice. Manifestum autem, sibi istos non constare, adeoque potius errorem eorum rejiciendum esse, quam committendum, ut hinc tanta evagemur licentia. Itaque sic putamus esse statuendum.

cit. ep. & III, 4.

LXX.

Strumæ & Scrophulæ idem sunt. Quod enim Latini strumas Græci χοιράδες appellarunt, ἀπὸ τῶν χοίρων, a scrophis, etsi ἀπὸ τῶν χοιράδων Petris ita dictis, derivatum velit Aegineta, vel, ut Manardus vult, a lapillis, qui in maris tranquilli fundo apparent, globosis & lenibus, magnitudine parva. Ex quo ipso vocis etymo manifeste patet, non unam glandulam, sed plurimas, illasque induratas, χοιράδες componere, quod Galenus manifeste dicit, quo cum pulcherrime convenit Cornelio: sed quia simul inflammatæ sunt & rubentes, quod Galenus indigitat, quando sequenti libro dicit esse *scirrhosarum glandularum phlegmonen*, credidit Celsus, non esse veras & naturales glandulas, ideoque dixit *Concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ*, quia scilicet glandulas ipsas inflammari, insolitum est. Et hinc porro fluxit Aetii dogma: *Aliquando ex carne fieri, quæ affinitate quadam ad strumarum naturam vertitur*. Ex quibus omni-

STRVMAE.

XIII. Meth. Med. cap. 5.

omnibus patet, nisi fallor, clarissime, χοιράδας vel strumas, esse morbum in Germania quidem incognitum, apud Hispanos vero notissimum, illique populo fere proprium cum vicinis Gallis, qui eum vocant *Des Ecrouelles*. Nempe tumorem in colli latere modo alterutro, modo utroque, non admodum magnum, sed diffusum, rubentem & inflammatum, ex plurimis glandulis talibus consertis conflatum. Quod licet etiam Hippocratis testimonio confirmare, postquam eum ingeniosissima interpretatione sibi vendicavit M. Aurelius, dicentem: *Has ipsas tangenti velut lanas esse positas*, ad quæ ille: *Comparatio enim non est ad mollitudinem, sed ad globos lanarum, qui oblongi sunt, coacti, pressiores, πιλήματα Græcis. Ita enim Hippocratem interpretor, ut nulla jam restet apud ipsum difficultas.* *De Noß. absc. cap. 5.* *Lib. de Gland.*

LXXI.

Quibus sic discussis, altera restat difficultas enodanda, de loco ubi strumæ oriantur. Nam strumas quales a me jam descriptæ sunt, tantum in collo Hispanorum & vicinorum ipsis populorum apparere, compertum est: cum Aetius & Aegineta etiam sub alis & in inguine eas oriri velint. Altius ergo, & ab ipso Galeno res repetenda est: De quo jam constat, strumas eum vocasse scirrhum glandularum: cum autem duplex genus earum agnosceret, congestas, & globosas, uti ex *Meth. Med. XIV, 11.* apertissimum est, quarum postremas putabat ad fulcimenta vasorum solum datas esse, etiam in his ortum scirrhum strumam vocandam putavit, Earum subjectum.

abiens ab Hippocratis, & forte aliorum quoque mente. Hunc isti, ut in more ipsis est, secuti, in alis & inguinibus strumas sunt commenti, quas quenquam vel ipsorum vel posterorum unquam vidisse, ex literarum monumentis, non constat: Neque tamen frustra plane id videntur prodidisse & citra rationem: mox enim ipse quid viderim, commemorabo. Interim *Celsus* quoque non id modo testatur, sed *in mammis etiam fœminarum strumas reperisse Chirurgum Megen*, auctor est: *Marcus* autem *Aurelius Severinus*, nondum his contentus, *omnes prope partes capaces esse strumarum, ubi cava sunt loca, vasisque conferta, & se observasse multas in fœminis & viris*, disertis verbis prodidit. Quæ perfecto assertio ita turbat omnia, ut nihil amplius salvi subesse videatur: cum nec ista cum tot seculorum experientia possint conciliari, nec in tantum virum falsi testimonii cadere possit suspicio.

De Nov. absc. cap. 5.

LXXII.

En itaque filum Ariadneum, quo uno possumus ex hoc labyrintho evadere. Strumas Galeni, quem omnes isti videntur in manibus oculisque habuisse, duplicis generis esse patet. Glandularum majorum singularium; & congestarum minorum, quæ glandulosa corpora vocare eum diximus. In illis scirrhum exortum strumam nominavit: in his vero insuper phlegmonem accedere, quæ in illis nunquam observata est, & ratio dictitat, vasis hic magna sat copia eas subeuntibus, & experientia testatur. Hoc est, quod

quod hodie vocare Gallos *Des Ecrouelles*, apertum eſt; illud vix unquam obſervatur. Quòd autem perhibet Severinus, rarisſimum quoque eſſe, (quicquid fiat de eo, *ſe illud ſæpisſime obſervaſſe*) vel ex hoc uno patet, quod in iſtis locis tales glandulas non eſſe, autopſia & culter apertum faciunt. Neceſſum itaque prius ibi novas oriri. Forſan indulſit aliquid ſibi vir doctisſimus: Nam glandulas oriri in partibus variis novas, novum non eſt, ſed in Achoribus capitis frequentisſimum, ubi ad nucham in magna copia ſubnaſcuntur, a noſtratibus Häuptdrüſen vocatæ, id eſt glandulæ capitis: quin Fernelius nonnunquam corpus univerſum iis ſcatens deprehendi, monuit dudum: *Path. VII, 3.* verum indurari has & in ſtrumam verti, non facile viſum eſt, ſed ſolent plerumque ſponte disparere: vidit itaque forte has, & pro ſtrumoſis habuit Severinus, cum eſſent ſimplices: Si tamen vere in ſtrumas unquam verſæ ſunt, ex altero genere ſtrumarum Galeni fuiſſe, non ex primo, in aperto eſt. Quod quidem ut rarum ſit, tamen aliquando ſeſe offert. An. M DC XXXVI. cum Harcica metalla inviſerem, & in pago quodam divertisſem, venit ad me virgo quædam ignota, oſtendit ſub ala dextra tuberculum, quod cancrum eſſe, & exſcindi oportere amici, voluerant perſuaſum: rogat ut quid ſubſit quidque mihi videatur, ipſi indicem: nihil invenio livoris, nihil doloris ſe ſentire aſſerebat, nulla itaque cancri ſigna: ergo de eo ſecuram huc usque quidem eſſe jubeo, & nihil potius admovere, quam ſe ignotis & imperitis credere hominibus. Erat ſcilicet ejusmodi ſtruma Galeni, alterius generis, glandulæ

dulæ majoris & ſingularis duritiæ: ex quo ſimul Celſi aſſertio ſalva nobis eſt, & in inguinibus oriri, & ſub alis, & etiam in mammis, erudidisſimum, ut alibi appellat, Chirurgum Megen eam vidiſſe: nihil enim impedit, hic quoque aliquam glandulam vel novam talem generari, vel veterem indureſcere. Quod vero Aetius dicit, *aliquando ex carne eorundem locorum fieri, quæ affinitate quadam ad ſtrumarum naturam vertatur*, id manifeſto error eſt, ex imperitia anatomica Aetii ortum habens, qui ad collum hic reſpexit, ubi exiſtere glandulas illas maxillares ignoravit, easque pro carnoſis habuit partibus.

LXXIII.

Differentiæ.

His expeditis, omnia jam, quæ in auctoribus confuſe ſatis traduntur, enodari ac ſolvi facile posſunt, & ſimul differentiæ ſtrumarum patent. Si enim folliculo incluſus humor ſit, prorſus huc non pertinet, ſed ad id quod bronchocelen nominare receptum eſt; factum enim contra veterum omnium auctoritatem, quod bini illi Græci poſteriores ſtrumas has nuncupare ſunt auſi. Si vero ſimplex glandula, eaque indurata ſolum, & ſcirrhoſa, eſt alterum ſtrumæ genus Galeni, quod in collo non facile apparet, etſi ejus quoque rei exemplum memini me vidiſſe in quodam ſtudioſo, cui ſub mento tres ejusmodi glandulæ oriebantur, cui etiam ex conſilio meo feliciter fuerunt exſciſæ: ſunt autem quas Aetius manſuetas nominat, ut deſcriptionem intuenti patet: ut contra maligna ejusdem ſunt cum inflammatione conjunctæ & exulceratæ

tæ maxillarium glandularum affectiones, strumæ Hispanicæ. Fœdum enim hoc genus, ex multis racematim dispositis glandulis, dolens, lividum, versicolor, ut quidem illud describunt Galli, etsi Fernelius quoque cum bronchocelis videatur confundere, prodit enim se, dum addit: *earum materiam acriorem tandem evadere, adenem ipsum, circumsitam carnem, cutemque exedere. His sæpe ortum esse in cervice, in qua plerumque longa serie disposita glandularum modo cernantur.* Quod de his tantum valet, nam quæ bronchocelen constituunt, nunquam exulcerantur acri ex succo, quem nullum continent, ni forte glandulæ thyroides talem aliquando colligant, quod nondum observatum est. Cum Gallorum descriptione & Angli consentiunt, ex quibus unus sit instar omnium Thomas Warton, qui eas perquam egregie describit doctissimo de Glandulis libello, extremo capite.

Fernel. Path. VII, 3.

LXXIV.

Patebit autem ex his porro, quo usque audiendus sit *Marcus A. Severinus*, dum asserit, omnes corporis partes ubi cavitas quædam est, strumis obnoxias esse, & tales in mammis apparentes sæpe pro occulto mammarum cancro imperitis haberi, & quando cum Celso etiam in lateribus obvias esse tales, sibique visas, contendit. Qui vir doctissimus, ut in his non fuit falsus, rem tamen expeditam, quod promiserat, minime dedit, etsi scribere non vereatur, sibi primo contigisse Dei favore, ut adverteret, variam esse strumarum naturam. Tametsi enim hoc verum sit, tam longe tamen abfuit a vera cognitio-

De nor. obs. Absc. c. 5.

ne, ut omnia potius involveret, quam expediret nodos, nobisque potiori jure ea laus debeatur, prout ejus cum his conferentibus facile judicabitur. Erit autem forte ex re, hæc bina, ut reapse distinctissima sunt, sic etiam verbis distinguere, & majorum singulariumque glandularum affectum scirrhosum strumas, congestarum vero, scrophulas appellare. quam distinctionem meliorem arbitror, quam Wartonianam, qui Bronchocelen cum his videtur etiamnum confundere.

LXXV.

Prognosis. Constare vero ex dictis potest, ut non eadem natura est, sic non eandem esse strumarum conditionem. Scirrhosæ enim glandulæ majores, ut plerumque præter naturæ ordinem nascuntur, sic vel tolerantur sine magna molestia, vel etiam sponte evanescunt, antequam abeant in scirrhum: quod an unquam faciant, nondum me docuit experientia, nec ex aliis satis certum est. Has glandulas absolute vocat Fernelius, & esse id quod Latino-Barbari eo nomine dignati sunt, a gangliis non nisi loci ratione diversum arbitratur: quod tamen ex sua non illorum sententia sic statuit Vir doctissimus. At naturales globosæ, quando indurescunt, & scirrhum admittunt, non modo molestæ sunt ipsæ, sed etiam periculum est, ne in cancrosum desinant tumorem: Scrophulæ vero præcipue fatigant medicos, nec unquam facile vel maturescunt, vel etiam ferrum admittunt. Si enim glandulæ salivales ipsæ sunt affectæ, quis eas auderet exscindere? Si vero harum superfluitas, & nova

Pathol. c. 6.

proge-

progenies est, resectæ etiam, tamen juxta cicatrices suas resurgent. Hinc quia vix medicæ manui obtemperant, Regiam succurrere creditur, tum Gallianum scilicet, tum magnæ Britanniæ Monarchæ. Unde etiam Anglis proprio nomine vocatur *The kings evill*, ut Bronchocele *Wens*: Etsi ad Regium solium quoque qui bronchocele laborant, insigni confidentia, successu tamen non æque felici, quotannis confluant.

LXXVI.

Nec minus quam prognosis, curatio strumarum & scrophularum diversa est. Si enim glandula major singularis molesta est, eaque recens nata, siquidem nondum induruit in scirrhum, ut alias sponte solent hæ disparere, sic danda est opera, ut discutiatur. Si vero in scirrhum abierit sive hæc talis, sive naturalis etiam, tutissimum est exscindere, cum scirrhosas emollire difficile sit. Quodsi tamen exscindi commode non possit, aut id renuat æger, tentanda est suppuratio. At scrophulæ quæ in salivalibus radicantur, ut sæpe sponte suppurant, & pus fundunt, sic difficillime sanescunt: neq; tamen exscindi consultum est, cum saliva sit salutaris humor. Optime hæc omnia animadvertit monuitque Galenus: postquam enim distinxisset singulares a congestis, & salivales suo nomine notasset, addit: *Atque hæc quidem cum in scirrhoso sunt affectu, non aliter quam cæteræ omnes partes sunt sanandæ. At qui in medio vasorum consistunt, in iis alia curationis indicatio præstatur, qua simul cum vitio etiam pars ipsa* (utpote non magnæ

Curatio. Lib. XIV. m. m. II.

magnæ secundum ipsum, utilitatis) *tollitur. Est vero duplex ea quoque; nempe vel totum quod vitiosum est, scalpello exscindentibus nobis, vel putrescere id medicamentis cogentibus.* Quæ sane ratio & longe alia est quam vulgo traditur, & multo exactior, nisi quod Galenus in illis esse simul phlegmonen, adeoque scirrhum inflammatum, non satis videatur expendisse: quod facit ut multo difficilior hujus quam simplicis scirrhi sit curatio, cum acrem propter, qui hic restat, & inflammationem constituit, tumorem, diluentia omnino non sint negligenda: adhibendaq; externa quidem plumbea, interna vero decocta mox laudanda.

LXXVII.

Strumarum. His de curatione in genere constitutis, quænam illa sint, quibus vel suppurari glandulæ possint, vel emolliri scirrhosæ, tradendum restat. Cum autem hoc in scirrhi curatione a nobis fiat, non omnia, sed ea tantum commemorabimus, quæ præ ceteris memorabile nomen adepta sunt: nam hoc fieri non nisi præstantissimis subsidiis potest. Purgantia igitur, & serum corrigentia præmittantur: Vbi præ ceteris pulverem ex partibus æqualibus sacchari, turpethi & Gingiberis Avicenna commendat, quo etiam ipso, & deinde eodem in electuarium redacto, usus cum fructu est *Scultetus*. Tum accerrimis quibusvis opus difficile aggrediendum est: Calcem, aqua nondum restinctam cerato Irino exceptam, sulphuris & Galbani æquales portiones, corticem Mandragoræ, Sandara-

cam,

cam, Nasturtium in cerato, pumicem cum aceto, Grossos Caprifici, ostreorum testas, *Aetius* laudat: *Aegineta* Bovillum stercus aceto incoctum, calcis nitrique] parem quantitatem, cum cardamomo & fœnugræco, Cucumeris silvestris radicem, Erucam, varias resinas; denique anguis combusti cineres. Quem ne putemus frustra laudari, facit Celsus, is enim quem struma male habet, si anguem edat, liberari, quorundam rusticorum experimento affirmat. Vide *Zacuti Lusitani Princ. Med. Hist.* Addunt his recentes Staphydem Agriam, Bryoniam, Scrophulariam, olea Myrtinum, Laurinum: unguenta Martiatum, Aregon: Emplastrum de ranis cum Mercurio Vigonis. Nucibus Cupressi se sæpe strumas incipientes coercuisse dicit Forestus. Paronychiam folio rutaceo, hoc est Alsinen tridactyliten Boyle solam in cerevisia strumam curasse perhibet: sed uno tantum exprimento non est fidendum. Quæ omnia tamen in strumis, seu glandularum singularium induratione, & Bronchoceles initio potius quam scrophulis congestarum convenire, in aperto est.

LXXVIII.

In quibus etiam interna calida, resolventia & exsiccantia alia possunt usurpari, quorum formulæ apud diligentissimum æque ac doctissimum nostrum Sennertum videndæ sunt, qui idem & suppurandi modum perspicuè proponit. His interim si non cedat malum, excisorius paratus culter est, cui succedere posset etiam exedens pulvis, vel liquor igneus. Scrophularum

Interim & illa quæ in ſcirrho alias utilia deprehenſa, negligenda non ſunt, ex chalybe potisſimum parata: uti quidem Tinctura Martis ſanguinea Gailfuſii pro ſpecifico haberi a nonnullis meruit. Obſervatum enim eſt, non in externis ſolis, ſed etiam internis partibus ſæpe glandulas induratas & ſcirrhoſas ſimul extitiſſe, maxime in Meſenterio: quod poſt alios nuper Caſpar Bartholinus nepos monuit, forte ex *Riolano* ſapiens, qui ſcrophulas in corpore nunquam erumpere aſſerit, niſi meſenterium ſtrumoſum fuerit: hic vero ex Guidone & Ingrasſia id poteſt didiciſſe, qui idem tradidere. Verum & Regemortius quidam vidit in alicujus a multis annis ſtruma laborantis cadavere hepar intus forisque glandulis piſi fabæque magnitudine refertisſimum; quod narrat Gliſſonius de Hepate, quem vide.

De novo ductu ſaliv. *Lib. II. Anthr. c. 18.*

L. II. c. 8.

LXXIX.

Aliter in Scrophulis Hispaniæ endemiis procedendum: Dum enim inflammatus hîc ſcirrhus eſt, & cancroſo proximus, præcipua ſeri acrimoniæ corrigendæ cura ſit. Quod fit decoctis ſarſæ, Chinæ, & lignorum, eorumque eſſentia, uti & variis vulnerariis diluentibus & leniter ſtringentibus potionibus, item ferratis, & potu Caffe aut Thee, quem Blancardus nuper laudavit. Interim & pulveres abſorbentes dentur, Antimonii diaphoretici calx, lapilli cancrorum, mumia, crocus Martis, ſanguis Draconis, Cinabaris. Mixtura quoque de tribus, Eſſentia fumariæ, ſcolopendriæ, aliarum vulnerariæ, cum ipſis liquoribus

volati-

volatilibus addi possunt. Lacertæ quid valeant, Scultetus te docebit observatione supra citata. Externe emplastra mitigantia & extinguentia calorem, acoremque corrigentia conveniunt. In his est emplastrum de cynoglosso, quod miris commendat modis *Rob. Sibbaldus prodromi Naturalis historiæ Scoticæ scriptor.* Idem unguentum ex floribus vel primis germinibus Digitalis, summæ efficaciæ esse testatur. Si efferatus est, plumbea commendatissima sunt: cumprimis Emplastrum diapompholygos correctum amicissimi hactenus Collegæ mihi Wedelii. Quod si ad cancrum declinet, proficuum præ ceteris Diasulphuris Rulandinum est, quod Magnus Rolfincius in Chimia descriptum dedit. Mirificam etiam unguenti, quod Hier. Fabritius Aquapendens describit, efficaciam expertus est non ipse modo, ut testatur, verum etiam Scultetus, in quadam monacha, & puella, quorum illa scrophulas habuit exulceratas in mammis, hæc vero in collo. *I. Pentateuch.* 21.

LXXX.

Hæc de strumis & scrophulis. A quibus differt plurimum Bronchocele, quæ illud est, quod nos idiomate nostro vocamus, Kropf / Itali Il Gosso, quem alium a Bronchocele, facit H. Fabritius, nescio quod vitium asperæ arteriæ commentus, ut Bronchocelen exponat, nemini mortalium unquam visam, cum res in aperto sit. Est enim ΚΗΛΗ Græcis quilibet tumor. Bronchocele vero non asperæ arteriæ tumor, sed ad illam, ut omphalocele, bubonocele, non dicitur a parte ipsa, Bronchocele quid.

ipsa, sed a loco ad quem apparet. Ergo etiam Celsus inter cutem & asperam arteriam eam ponit, & Aëtius simpliciter tumorem in gutture orientem: Addit is, frequentissime eum ex partu contingere, cum in vehementissimis doloribus puerpera spiritum violenter detinuerit. Ex quo constat qualis sit; & quamvis dilatationem vasorum ille putet, tamen ex imperitia hoc est anatomes. Quin potius ex ruptione est, unde sanguis effunditur. Exemplo id patet unico in viro annotato; *a M. A. Severino, L. de Rec. Abscess. IV. cap. 7. in fine p. m. 28.* Ut non liceat, quantum video, de morbi genere dubitare.

LXXXI.

Causæ ejus. Neque tamen ex hac una causa Bronchocele accidit, neque sola: Nam eadem ratione & reliquæ herniæ species obtingunt parturientibus; & hæc ex aquis etiam crudis, gipseam materiam clam ferentibus & a sole minime excoctis provenit. Quæ causa est, quod, ut Strumæ Hispanis, sic Bronchocele Allobrogibus, Stiriæ & Carinthiæ incolis familiaris sit. Idem malum grassari in quadam Bergamensis agri parte, Hier. Fabritius fatetur, sed non agnoscit esse Bronchocelen. Aegineta dicit, aliam adipe tumere, aliam dilatatione accidere. Esse itaque eam in universum Tumorem in collo magnum, mobilem, mollem, pendulum, qui non doleat, neque ullam offendat actionem, itaque chirurgia eos curare non esse opus. Cujus pace dixerim, nihilominus non modo molestum esse, & aspectu fœdum, sed etiam, si magnum, suffocatio-

catio-

cationis periculum inducere, quod Tulpii exemplo patet, in obſervatione, quam ſtrumarum anatomen vocat. Nec colli actiones nullas impedit aliquando: Vidi ego muſculos ſternothyroideos & ſternohyoideos plane ex tali emaciatos, & membranaceos: Eorum igitur ſaltem uſum impediunt, ne dicam de jugularibus, & aliis quæ comprimunt, partibus. Vide & Ephem. N. C. Ac Leop. XIII, 134. cum Scholio. Adeoque etiam curatione dignus eſt, etiamſi periculo careat. *obſ. cit.*

LXXXII.

Poſtquam conſtitit qualis ſit tumor Bronchocele, ex quibus componatur, etiam cognoſci par eſt. Quod non unum eſſe deprehenditur. Nam modo caro hebes, modo humor aliquis, mellis aquæve ſimilis tunicæ ſuæ includitur, ut loquitur Celſus: qui & porro addit, interdum minutis oſſibus pilos admiſtos deprehendi, quod inter raro obſervata in Atheromate ſupra quoque ex Aetio produximus. Vidi ego in cadavere fœmineo glandulas Thyroideas in ingentem molem, ſextuplo naturalibus majorem excreviſſe, & tumorem excitaſſe. Hæc forte eſt caro Celſi, nam valde rubent glandulæ iſtæ, ut carnem apud imperitos mentiri poſſint. Aetius omnis generis materiam in folliculo contineri aſſerit & modo eſſe ſpeciem meliceridis, modo atheromatis, modo ſteatomatis: cancroſam quoque deprehendi addit, quod nemo alius notavit; Itaque hic forte cum ſtrumis confundit perperam, etſi non repugnet in ſcirrhum abire, ſicque malignum fieri, & magnitudine ingentem, qualem aggredi chirurgo haut licet. Cl. Tulpius,

Materia peccans.

us,corpora glandulosa,quæ seminia appellat, in aliqua notavit, etsi strumam vocet hanc bronchocelen. Est autem digna observatio quæ legatur.

LXXXIII.

Curatio. Curatio subnectenda: Cum autem jam antea de tumoribus folliculo inclusis sit actum,non est opus hic multis eadem repetere. Jam dictum, non obedire scirrhosum, & maximum: qui etiam propter vasa magna & multiplicia aliquando formidabilis esse debet. Sed & illum qui ex fortissimo & inconsulto nisu, dum non deorsum sed inconsiderate antrorsum spiritum contentum propellunt,puerperis accidit, incurabilem esse putatur.Sed quid impedit quo minus secta vel puncta spiritum contentum dimittamus? Restat ergo triplex ille tunicatus, & carneus, sive, ut ego interpretor, thyroidis glandulæ. Quæ cum facile in scirrhum abeat & corrumpatur, ob spongiosam substantiam, exsecari omnino debet, si alio modo corrigere non liceat, etsi metuenda hinc sit quædam colli deformitas. Verum hic est potissimum, quod vasa, quæ suscipit ex carotidibus, negotium factura sunt: Nervi etiam recurrentis viæ in memoria habendæ sunt, ne accidat, quod narrat Galenus de imperito Chirurgo, qui cum eos una evelleret, mutum reddidit ægrum. Et hanc operationem omnium credo esse difficillimam: inde potius omnia prius tentanda, est enim spes in discutientibus & suppurantibus haut parva, nam laxa est pars, & mollis ac porosa, & resorbere aptas amplasque venas habet. Dia-

l. Loc. aff. 6.

Diachylo quidam amicus mihi addidit ☿ dulcem, & omnibus ab aliis frustra tentatis, suppuravit statim tumor, & sanitas reducta est. Profuit etiam nonnunquam Emplastrum de Galbano crocatum Mynsichti, aqua calcis ignem non expertæ Vini spiritu temperata in spongia admota, Cataplasma porro ex foliis & radice (quid ni & seminalibus capsulis) cucumeris asinini, cum stercore caprillo: Emplastrum de Caranna cum ☿ & terebinthina laudat Ethmüllerus. His simul etiam interna jungi possunt; & quidem ex ejusdem sententia pulvis ex Spongiis marinis, Ossibus sæpiæ, Mandibulis Lucii piscis, Lapidibus cancrorum, pipere, Zingibere, Pyretro, testis ovorum: & in potu exhiberi radix scrophulariæ, filipendulæ, &c. Quorum alia exsiccando, alia dissipando, quædam etiam specifica quadam virtute agere credi possunt. Ne quis tamen nunquam exsectam esse existimet, adeat M. A. Severinum toties laudatum, is enim, etsi eam non agnovit, cum huic morbo obnoxiam esse, ego primus ex oculari inspectione notaverim, tamen hanc glandulam omnino exsecuit. Verum alias etiam visum, sed non agnitum hunc tumorem fuisse, non est dubium, & alio ab eodem adnotato exemplo licet ostendere; Hominis cujusdam, ut loquitur, subalpini, qui bronchocelen prævastam multos annos cum angore passus, tandem ab ea strangulatus oppetiit. Quo dissecto, grumos ingentes sanguinis undique circumfusos, cum adnatis quibusdam carunculis offendit. Nam sine dubio hæ carcunculæ partes erant Thyroidis glandulæ, præ san-

De Abcess. rec. Nat. L. IV. cap. 6.

Extat hoc cit. loc. cap. 7.

guinis copia distentæ ac divulsæ in partes, aliis sensim & corruptis, & colliquatis in sanguinem. Et hoc ipsum quoque est, quod doctissimus Wartonus dicit; Si scrophulæ, (sic vocat Bronchocelen, quod notandum est) rubescant, colorem floridiorem esse, minusque lividum quam strumarum. Sed de his, quæ ad superiora pertinebant, nisi differentia strumarum & Bronchoceles fuisset ostendenda, satis.

LXXXIV.

ARTERIÆ TUMOR.

Post glandularum ægritudines, Arteriæ tumor referendus & venæ. In arteria ANEURISMA sese offert, de quo tamen, quid sit, obscurum est, aliis tumorem arteriæ ipsius, aliis arteriosi sanguinis in partes effusionem existimantibus. Omnes antiqui, ejus mentionem facientes, ruptam arteriam & effusum sanguinem esse tradidere, *Galenus* cumprimis & *Aetius*, qui tamen falso persuasus est, bronchocelen a nisu in partu accidentem esse Aneurisma, quod seduxit etiam *Aeginetam*, qui ex eo forte excerpsit, prout ipsum inspicienti patebit. Quod fieri id quidem potest, sed Aneurisma tamen etiam alibi visitur. Eandem quam veterum fovere, sententiam, amplectitur etiam Pareus aliique. At recentium nonnulli de eo dubitant, existimantes esse externæ arteriæ tunicæ, interna rupta, dilatationem: in qua sententia etiam est Sennertus noster. Hujus novi dogmatis primum auctorem fuisse Fernelium, Döringius apud Hildanum it parsuasum, & tamen postea Fallopium atq; Vesalium ei adhæsisse tradit:

II. de Tum. cap. 11. & *Tetrabibl. III*, 10.

Lib. XVII. cap. 37. 38.

Lib. XII. c. 32.

III. Obs. 44. *Ep. Ress.*

dit: quæ quam bene conveniant judicent historiæ Medicæ periti. Variis rationibus id assertum videas ab istis, sed meo judicio parum roboris in illis est; quin autopsia quoque & experientia contrarium abunde docet, quam ex *Bartholini singulari libro, Messanæ edito, Hornii* subnexa *epistola, Walæi epistola, Bogdani observatione*, & *Severini cit. loc.* abunde est petere. *Scultetus* quoque *Tab. XLIII.* idem declarat. *Sæpius Ulmæ accidit*, ait, *ut ab imperitis balneatoribus, & chirurgi titulo certe indignis pro vena basilica arteria comes aperiretur, unde plerumque vel nimia sanguinis profusio, vel Aneurisma magnum, quod male curatum, mortem intulit.* *V. Sennert. Pr. & Döring. Epist.*

LXXXV.

Est itaque *Aneurisma* (dictum ab εὐρύνειν, effluere, unde & Galenus Varicem vocat ἀνευρισμένην φλέβα), tumor ex sanguine ex arteria incisa vel rupta effuso in interstitia carnearum fibrarum, pulsans plerumque, nonnunquam in massam sanguine concrescente. Causas, neque anastomasin, nec erosionem, nec diapedesin esse opinor, sed fere duplicem. Plerumque enim ab imperitis chirurgis pro vena secta arteria, viam ipsi aperire certum est: aliquando tamen ex ruptura idem accidere, illorum testantur exempla, quibus in collo, pectore, pedibus, & alibi, ubi non solet ea administrari, exoritur. Vide *Hildanum Pareum L. VI, & Bourdelotii Zodiacum M. G.* in qua licet multa inepte disserit, causas tamen occasionales aliquas non rejiciendas recenset. Id saltem cave, ne Varices his

Quid.

Causa duplex.

Lib. III Obs. 48.
Lib. VI cap. 22.

Ann. III. Martii. Obs. III.

his confundas. Nam ex venis quoque exſudare poſſe ſanguinem,& conſtituere Aneuriſma ſummus ille Chirurgus Severinus putavit, ſed perperam, ſolo ejus pulſu facile refellendus, quo nullum carere Aneurisma, initio ſaltim, credi par eſt: etſi deinde ceſſet, ſi maximum occupet ſpatium.

LXXXVI.

Deſcriptio.] Eſt enim omne Aneurisma in principio exiguum, rotundum, poteſtq; digitis in arteriam rurſum impelli ſanguis, idq; ſæpe non ſine ſibilo: Paræum confer *cit.loc.* & Bartholinum. At poſt menſes duos vel tres, ubi negligitur, in immenſum excreſcit. Totum brachiū occupari Bartholinus & Bogdanus; pedem, Walæus & van Horne; pectus Hildanus; brachium ac anteriorem thoracis partem immani prorſus tumore Severinus videre: quæ utrum ex dilatata arteria contingere queant, videant qui eam ſolam admittunt. Mirum eſt, carneam maſſam ex ſanguine concreſcere cordi ſimilem, pulſantem ut cor. Quod notarunt *Bartholinus*, *Van Horne Bogdanus*, & *Bourdelotius*. Mirum autem poſt hæc non eſt, (quod obiter dico) carnem in vulneribus abſumtam recreſcere.

LXXXVII.

Prognoſis. Neutiquam neglectius habendum eſt aneurisma: niſi enim obſiſtas principiis, incrementum ſenſim capit, donec vel ſponte rupto, anima cum ſanguine effundatur, ut apud Severinum, vel, ſi ad collum ſit, ſtrangulationis immineat periculum, vel intolerabilis dolor perimat, ut apud eundem, vel Gangræna & necroſis ſuperveniat, ut Pareus monet. Eſt au-

autem in principio facile curabile: difficillimum, ubi diffusum & vastum est; Internum quoque difficile, imo incurabile est. Nam & in interioribus corporis visceribus illud observavit *Pareus*, & in his oriri illis præ ceteris pronunciavit, qui inunctione Mercuriali nimis attenuatum reddi passi sunt sanguinem, & plura talia vidit Dodonæus. Raro evenit, ut ruptum, sponte desinente sanguinis fluxu, evanescat, quod *a Moinichen* advertit.

LXXXVIII.

Curatio itaque, si fieri possit, statim ubi advertitur, instituatur. Tunc vero sola compressione arteria omnis coalescit: quin unico emplastro illud repressit Hildanus. Commodissime tamen & tutius id fit instrumento, quod ita formatum, ut unam comprimat arteriam, reliquis partibus vicinis intactis, ne compressione omnimoda æqualiter stringens, sanguinis per venas reditum intercipiat: Exemplum vide Bourdelotii, in seipso experti. At vero ubi increvit, ut neque sanguinem in arteriam retro pellere, neque hanc comprimere liceat, tum frustra hoc utaris: nec quid agendum sit, protenus obvium: Fortunatus fuit uterque æger Bogdani, quibus post sectionem & alterius insuper ustionem reducta est integra valetudo: sed ista imitari non licet. Veteres arteriam separare supra tumorem jubent, & dissecare. Verum hoc in minori locum habet, in majori neutiquam: præterea nemo hæc ferret, crudelia nimis delicato hoc seculo: & cum tentare ausus esset clarissimus Ruyschius, non fuit factus Voti compos: qui adeo in minoribus a Chirurgo Curatio.

de

de improviso sectis quanta difficultas operationem comitetur, expertus est. Itaque plerumque tum res desperata est, & in arena consilium capiendum, quod anceps remedium præstat expeririquam nullum: quod si succedit, ut modo allatum, non omnino nihil fortunæ beneficio debebit Medicus.

LXXXIX.

Tumor verus arteriæ

Hic tumor etsi non sit arteriæ tamen quoniam ex ea ortum duxit, nobis hic commode memorari posse, visus est. Est vero & alia arteriæ, veraque intumescentia, quando ampliatur ipsa, ac turget. Quod circa cor ita evenit alicui, Pareo inspiciente, ut pugnam caperet: ex quo tandem malo, rupta eadem, mors consecuta est. Hinc Fallopius duplex Aneurisma facit: unum arteriæ dilatationem alterum ruptionem; Rectissime, sed quia alterum hoc raro contingit, & si contingat, in internis partibus fere apparet, ubi curatio institui non potest, ultimo loco a nobis est expositum. Accidit hoc in majoribus potissimum arteriis ubi obstructio est, ut in cordis palpitatione est frequens: & tunc quoque pulsus percipitur novus, qualem in liene quoque ejus arteria, eadem de causa dilatata, evenisse legimus. Verum huic, ut dictum, remedium malo nullum paratum est, neque si esset, aperto corpore, adplicare liceret. Itaque arteria relicta, advenas transeamus.

XC.

VARIX.

Quod istis evenire, ultimo modo loco diximus, his quoque evenit, fitque Varix, κίρσος Græcis Medicis, quam afflictionem describit Galenus, eamque

qûe ſecuti breviter: ἀνευρισμένη φλέψ: Vena dilatata. Hujus cauſam olim credebant ſanguinem melancholicum, qui huc ſoleat ſecedere: Unde in exſcindendis iis maxima formidoloſitas non paucis, quod quia legerant in Hippocratis Aphoriſmo *inſaniam iis erumpentibus ſolvi*, quibus exſcinderentur melancholicos fieri crederent, verentes ſcilicet ne occluſo diverticulo, humor inundet cerebrum, ſpiritusque involvat; id quod etiam ſæpius eſſe factum, Sennertus auſus eſt prodere: nihilominus futile eſſe, & hic experientiam fallacem, nimis manifeſta ratio declarat; perinde atque alterum commentum, quod ipſum Coum auctorem habet, calvis magnas non accidere; ſi ſuperveniant, rurſus capillatos fieri. Neque illud credo, quod *lib. de articulis* prodidit: Gibberem iis ſolvi: Ceſſat ergo metus, Varices, quia ab aliis morbis præſervent, & liberent, corrigendi.

Lib. VI. Aph. 21.

An corpori ſalutares ſint.

Aph. VI, 34.

XCI.

Verius dixerim, quia non ſunt moleſtæ, vel quamdiu non ſunt, curandas non eſſe, cum ne morbi quidem tum ſint, quippe non lædentes actionem, etſi morboſi quid præ ſe ferant. Siquidem varias deſcriptas legimus: primum ſimplices, tum cum inflammatione exulceratas, denique prægrandes, & monſtroſas. Illæ nihil habent mali, non magis quam geſtationis tempore in mulieribus venæ uteri ita turgentes, ut totæ varicoſum opus haberi poſſint. Alia longe eſt reliquarum natura: nam inflammatæ dolorificæ ſunt: ulceroſæ, id eſt cum ulcere exiſtentes, impediunt hujus conſolidationem: Et notabile eſt, quod

Quando amoliendæ.

V. Schamm. Mir. Nat.

de Efficaci Medicina II, 37. Severinus habet, ulcere in imo existente, si varices multo sint superiores, ubi excisæ sunt, nil prorsus mali restare. Magnitudine autem conspicuæ, metus est ne rumpantur, & fiat profusio sanguinis cum vitæ periculo conjuncta, qualem vidit Fallopius accidere: duos vero inde mortuos notavit Severinus.

XCII.

Curatio. Patet ergo, quando tollendæ sint varices, quod etiam expedit Fallopius eleganter etsi prolixius, *L. de Ulcer.* Locum affert doctissimus Severinus, apud quem potest videri: Quod moneo, quia non extat in Francofurtensi Fallopii editione, quæ primo hujus seculi anno prodiit, ut necessum sit, alio exemplari usum Severinum. At quo potissimum modo curatio debeat fieri, maxime controversum videri potest. Veteres Græci, secta cute, separabant venæ partem sanguine turgidam, acu filoque traducto utrinque ligabant, & exscindebant varicem. Arabes pungere jubebant, præeunte illis uno Hippocrate: Celsus ante istos etiam urere solitus. Excidit quoque Severinus plurimas, ad veterum morem, qui valde crudelis est, & summis doloribus affligit: cujus tamen operationis, patente sanguinis circulo, necessitatem video plane nullam. Quid si ligatura venam intercipiendo, vel si profundior aut major sit vena, quam ut intercipi profusio sanguinis possit, instrumento quod ad Aneurismata compescenda commendavimus, eam comprimendo ab hæmorrhagia caveamus, venamque evacuemus, lanceola apertam, deinde colligatam spleniisque munitam

tam, emplaſtris aliisque conſtringentibus aggrediamur? Nam & Arabum compunctio talis fuit, quæ neſcio cur non ubique locum habeat. Evitabimus vero ſimul hoc pacto abſceſſum quem ſequi ut plurimum exciſionem venarum, Neapolitanus Chiron, isque unus monuit. Quod ſi hoc non placet, aliud in promtu eſt certisſimum: venam per medium diſſecare, & aqua ſtiptica tangere: Sic enim & via in varicem ſanguini in perpetuum negabitur, & hæmorrhagiæ nullum erit periculum. Sic puto: fateor tamen, expertum me non eſſe, cum Germaniæ meæ id beneficii contigerit, ut quemadmodum a multis aliis, ſic ab hoc quoque malo liberos & immunes fere incolas ſuos præſtet. Quod ſi expertum magiſtrum deſideras, vide Vigonem, qui multa utilia Te docebit. *Lib.IV.c.6.*

XCIII.

Hoc in artubus fieri commode poteſt, alibi quoque ligacula aptare loco commodo, difficile forte adeo non eſt. At in Ciſſocele id fieri nequit. Hinc ad illam trepidari video. Verum nihil eſt hic opus violenta manu: cataplasmate ſtringente & diſcutiente applicito res peragitur, vel catagmatico etiam emplaſtro, non neglectis internis vulnerarius, quibus remediis levatus elegans juvenis hæc ſcribenti adveniens, adſtat & gratias agit. Quod ſi hoc fruſtra eſt, non tamen magnum hinc metuendum incommodum, & ſæpe ipſum tempus, modo abſtineas a Venere intempeſtiva, malum aufert. CIRSOCELE.

XCIV.

Explanatis partium mollium tumoribus, ad duras OSSIUM TUMOR.

SPINAE VEN-TOSITAS. ras venio. Ex quibus carilagines nullo tumore affici observatum est, os vero uno, eoque difficili, non re tantum, sed etiam ipsa denominatione: Vocant enim *spinæ ventositatem*. Cujus vocabuli ratio satis spinosam sese exhibet investigantibus, & posset ab

Nomen. aliquo Helmontio videri excogitatum, nisi ab Arabum seculis ad nostra constaret pervenisse. Dubitat vero Severinus, an recte translatum sit: quod nobis supponendum. Est autem auctoribus spinæ ventositas, quando ab interna & in osse subsistente causa illud corrumpitur; quo differt a carie, quæ fit ab externa. Ventositatem ergo dictam vel quasi inflationem, quoniam tumor est, cum Pandolfinus, tum Severinus, optimi de hoc affectu scriptores existimarunt, spinæ vero, vel, ut nonnullis placet, quia sæpius Dorsi vertebris accidit, vel quia dolor acutus, qualis spinæ infixæ in carnem, conjunctus est. Græci τερηδών, teredinem nuncupasse videntur, quod ut vermis Teredo ligna, sic spinæ ventosæ materia ossa perforet: etsi non unum hoc in nostro affectu occurrat, sed facies ei sit varia: ut mox patebit.

XCV.

Tametsi vero ad ulcera cum osse subtus corrupto potius quam tumores pertinere rarissimus hic affe-

Quid ctus, videri queat, quia tamen in ossis tumore primus est mali fons, unde & ulcerosam affectionem, non ulcus ossium vocat Avicenna, huc potius referendum putavimus. Siquidem existimandum non est, quamlibet ossis corruptionem ulcerosam hic intelligi, sed solerti distin-

diſtinctione eſt opus. Aliud enim eſt ulcus cui corruptio oſſis ſupervenit, aliud quod ab acri ſero eroſo oſſe ſuccedit. Spina Ventoſa eſt oſſis a cauſa interna, ſero ſcilicet corrupto & ſubſiſtente, tumor, cum ſuperveniente ulcere, in totius oſſis corruptionem tendens, deſinensque, Vide M. A. Severinum. *De Pædar-rhr. cap. 2.*

CXVI.

Nunc, quibus potisſimum, & qua parte contingat hic oſſium tumor dicendum eſt. Dixi ex quorundam opinione dorſi potius oſſibus quam reliquis accidere. Verum non video huic asſertioni reſpondere experientiam, ſed frequentius multo in artubus eſſe obvium: Imo, ſi audiamus Severinum & Petrum Marchetti, in ipſis articulis, quibus tamen alii jure album calculum negant, & omnia pariter corporis oſſa ipſi obnoxia pronunciant. *Joſephus Pandolfinus*, Medicus Firmanus, pleroſque ejus oppidi pueros afflictos vidit Anno XIV. ſeculi currentis, & *M. A. Severinus* his tantum non ſolis contingere putat, unde & pertæſus inconditi illius veteris vocabuli παιδαρθροκάκην nominat, quaſi diceret malum articularium puerorum: Attamen alii & in adultis obſervarunt & contrarium plane perhibent, ut Petrus de Marchettis, qui ad vigeſimum quintum annum ut plurimum cum viros tum fœminas eo laboraſſe notat: Ut nulla ſit cauſa cur novum hoc Severini nomen a doctis in civitatem recipiatur. Vide doctisſimi Merklini in Pandolfinum commentarium.

Subjectum.

Vide Merobin. III, 3.

Singulari de hoc aff. libro, Proœm.

Obſ. Chir.

Ad cap. I. n. 26. & ad c. III, 1. p. 111.

XCVII.

Cauſa tanti mali non eſt Menſtrui ſanguinis re- Cauſa.

licta post variolas impuritas, ut statuit Severinus, quem prolixe, & quantum sat est, confutavit laudatus modo Merklin. Et sane cum hoc dogma duplici fundamento superstructum sit: Menstruum sanguinem esse natura corruptum atque impurum, & eundem talem esse materiam fœtus; utrumque vero hoc sit falsitatis abunde convictum, facile patet, etiam hoc ipsum protenus omne concidere. Longe itaque rectius, ipso prior Pandolfinus asserit, esse humorem corrũpentem, eumque vel acutum (acrem) vel salsum, atque nitrosum, vel aquosum phlegma, vel virulentum. Omnia enim hæc & competere possunt sero, & reapse in hoc morbo observantur. Neque acre & salsum idem esse quis putet, quod ipsum auctor prudenter & ex veterum mente distinxit. Tale itaque serum, quoties cetera sanis unum hoc accidit incommodum, vel sponte sua, & diuturna mora, vel a latente in ipso osse fermento maligno, acrimoniam pravumque morem contraxit: Quodsi vero simul in variis partibus erumpat, in ipso sero jam ante extitisse causam manifestum est: etsi non repugnet, morbum diutinum reliquam seri massam inficere, sensimque corrumpere, quod etiam evenisse videtur binis illis pueris, quos in exemplum adducit Merklinus c. 1. Uti omnia hæc Pandolfinus eleganter, etsi verbis Veterum utens, exponit.

Comm. in Pand. III, pag. 114.

XCVIII.

Mirum est & inter singularia referendum quod Lavaterum notasse legimus: se vidisse in Monasticæ

vitiæ

vitæ novitio, octodecim annorum, femoris ſpinam ventoſam, ex qua facta ſectione, nil niſi flatus exſpiraverit, cum ægroti interitu. Hunc ſane flatum, ſi cauſa mali fuit, valde acrem fuiſſe oportet, etſi magis ſit credibile humorem qui eroſerat, quacunque de cauſa in flatum fuiſſe verſum.

XCIX.

Colligitur itaque ſenſim hæc materia, vel nulla ex manifeſta cauſa, aut poſt variolas, aut luem Gallicam, aut poſt malignos morbos, vel in artubus, vel in cranio & maxillis, vel in vertebris, vel ſacro ileove uno aut altero, vel quocunque tandem alio oſſe, & ſeſe inſinuans, illud facit intumeſcere, ac rodit, id quod primum obtuſo & remittente nunnunquam cum dolore accidit, mox vehementius redeunte: tum inſignis fit, lancinans, ut æger referat, ſe veluti ſpina pungi: denique pars altius attollitur, & fit abſceſſus, id quod fere, annotante Severino, poſt alterum menſem ſolet accidere. Qui pure evacuato, tenui humore fluit, & ſinum oſtendit, quo dilatato, ſpecillo os corruptum deprehenditur. Eſt autem varia illa corruptio, pro humoris vel erodendi, vel corrumpendi facultate. Nam ſi lenis & mitior humor, exaſperatur fere, & excreſcit tantum; ſi acris, veluti lima vel verme, ut loquitur Pandolfinus, eroditur; ſi vero malignus, putreſcit. Hinc Petrus de l' Argellata focile (id eſt cubitum & radium) totum putrefactum vidit. Joh. van Horn calcis os tantum in magnitudinem inſignem adauctum, poroſque ejus ampliatos, &

Morbi hiſtoria.

Vide Merkl. in Pandolf. p. 130. ſeq. & pag. 217.

Chir. V, 22, 2. Microsph.

Microtechn. pag. 186.

mate-

materia cartilaginea repletos, collosaque crusta obductum os invenit: *Caspar Hoffmannus* pelvis ossa in puero tam foraminulenta, quam nullum potuit esse lignum cariosum, vel putridum: *Severinus* cariosum malleoli os, maxillæ, & pectoris, item os mediæ tibiæ tumore tentatum vidit. Mihi quoq; in cadavere puellæ quod publice in theatro secui, ulcerosum crus repertum cujus & tibia & fibula pene tota erat insigniter acuta, quam etiamnũ mecum asservo. Hæc autem tanta diversitas non ab alio, quam humoris corrumpentis diversitate produci credendum est. Neque dubitandum & ante omnimodam corruptionem ossis attolli carnes posse, ulcusque oriri, & esse aliam spinam ventosam in fieri, aliam in facto esse; etsi id nolit admittere doctissimus Merklin, adeoque Pandolfinum suum hic deserat. Nam & potest attolli os neque tamen corrumpi, & per poros transsudans humor carnibus se inferre, & abcessum facere, antequam corruptio solidissimæ partis perficiatur. Unde & teredinem Græcorum non exhaurire affectus latitudinem, sed esse ejus tantum genus aliquod, puto esse manifestum: cum omnem ab interna ossis parte provenientem corruptionem spinam ventosam vocent auctores, eam vero variam esse ostensum est. Insuper *Severinus*, aliam cum dolore, aliam sine eo esse, aliam etiam cum febre: nonnunquam cum macie totius corporis conjunctam prodidit, quæ de teredine dici non possunt.

Inst. Med. III, cap. 154.

cap. VI. Pad.

Ann. ad c. VI, no. 3, & 4.

C.

CANCER OSSIS CELSI.

Hic controversiam movent auctores de Cancro ossium Celsi, cujus meminit L. VIII. cap. 10. an is cum

noſtro affectu ſit idem: Primus Clarisſimus Tulpius id movit, & affirmavit: negavit vero Hornius, quem rurſus refellere tentat doctisſimus Merklin. Sed ignoſcant mihi viri celeberrimi, ſi non ſatis intellectum illis Celſum putem excepto van Horne, qui ſe non ſatis explicat, brevitatem nimiam ſectatus. Nimirum Celſus non loquitur de cancro osſis, ſed carnium: Quod ipſum attente legentibus erit manifeſtisſimum, ſic enim ait: *Si* (extenſio) *primis diebus omiſſa eſt, inflammatio oritur: ſub qua & difficile & periculoſe vis nervis adhibetur: Nam diſtentio* (an diſtentionem) *nervorum vel Cancer ſequitur, vel certum, ut diutisſime alatur pus.* Hic nulla cancri osſis fit mentio, & loquitur Celſus aperte de Sphacelo, quem cancrum ipſi vocari, evicit Hornius. Quis enim non videt, ab extenſione intempeſtiva; qua non osſibus, ſed muſculis vis infertur, nihil osſi metuendum, minime vero omnium ſpinam ventoſam, at carni plurimum? Quod & ſequentia deinde comprobant: dicit enim articulo ultimo, de communibus curationibus: *Gravius aliquanto eſt, cum osſis fracturæ carnis quoque vulnus accesſit, maximeque ſi id muſculi femoris aut humeri ſenſerunt: Nam & inflammationes multo graviores, & promtiores cancros habent.* Ex quibus res patet manifeſtime: itaque fruſtra excitarunt hanc diſceptationem viri de arte meritisſimi, & fluctus in ſimpulo concitarunt, recteque ſenſit Van Horne, ſed præcidit ſermonem ſuum & plus quam dixit, lectoribus cogitandum reliquit. Ceterum ego talem quoque morbum hunc deprehendi: Juvenis egregiæ indolis, ſed paulo triſtio- Obſervatio propria.

ris temperaturæ & ſedentariæ vitæ quam conſortii hominum amantior, conqueritur de dolore pedis, in ejus dorſo inſigni & lancinante: nihil apparet mali inſpicientibus. Ego ſpirituoſis & volatilibus oleoſis disſipare ſtudens rodentem materiam, nihil efficio: Tandem poſt menſem dimidium ingens tumor pedis oritur, ſine rubore: mox etiam coloris fit mutatio. Ergo emplaſtro pus movente utitur per biduum, & cum viderem illud ibi fluctuare, ſed cutim nondum poſſe perrumpere, nihil cunctatus, aperire jubeo tumorem, immaturum licet. Fit ulcus, ſanatur, neque tamen ceſſat dolor, ſed mox in vicino loco denuo apparet exiguum foraminulem, ex quo tenue ſerum exprimo. Eo ampliato prius, & mundificato, iterum conſolidationi ſtudemus: quæ etiam ſuccedit, verum alibi recrudeſcit ulcus, & variis foraminulis cutis perforata ſenſim apparet: hic ſpecillo immiſſo ad fundum, os metatarſi quartum aſperum & ſcabrum offendimus, cauſam mali: quo cognito injectiones adſtringentes mundantes oſſa, & balſamicæ variæ adhibentur, dilatatur ulcus, etiam facta ſectione, ut ſat amplum fieret, ſed os denudari tamen non potuit, adeoque inſanabile hactenus malum, cum exſcindere totum non videretur conſultum, relinquere fuimus coacti.

CI.

Quam difficile vero ſit, ſpinam ventoſam tollere, & ad ſuam integritatem os reducere, partim ex dictis patet, partim ipſa nos osſium natura docere poteſt, quam corruptam nulla ars reſtituere in integrum

Prognoſis.

va-

valet, sed sola natura: neque tamen hoc prius, quam omne quod corruptum est, auferatur, effectum dabit, cum enim nova calli materia per fibrarum ossearum tectitudinem affluat, ubicunque hæc pervertitur, quod ubique hic fit, tumore poros obstruente, illa permeare non potest. Ex quo patescit, nullum in consummata & vera præter excisionem remedium superesse. Quod si negligitur, non modo ne serpat malum periculum est, sed etiam ubi profusio puris aut seri augetur, & major fit exulceratio, ne cum tabe committatur ægrotans, tandemque consumtus, intereat. Et hoc agnoscit sane, quisquis ipsius affectus naturam satis novit. Ex quibus eminentissimam Chirurgorum trigam, *Severinum*, *Marchetti* & *Hornium* nominasse suffecerit; quorum ille etiam antiquissimum Del'Argellata in testimonium advocat: Petrus vero: incipientem, & minorem ossis corruptionem facilius cedere antiqua, & graviori, nunquam tamen sanari ait, nisi remota fluxione, & sublato osse corrupto vel igne vel ferro: Van Horne totam etiam tibiam amputavit. Quamvis in incipiente aliquam spem faciant vulgaris viæ sectatores, omnes morbos eodem modo, id quod vocant methodice, enarrantes: In cujus rei exemplum licet fortassis Pandolfinum citare, qui nulla non cumulat remedia, usque ad errhina & apophlegmatismos: quæ etsi in carnii corruptione fortassis aliquid possent, perperam tamen quis etiam ad pedes aliaque ossa laudaverit.

De Pædartr. cap. 20.

Obs. additam. ult.

Microtechn. II, 2. 33.

CII.

Quamvis itaque ad præservandum hæc possent for-

Curatio.

fortasse commendari, irritam! tamen & hanc reddit spem, quod malum in fieri, ut loquuntur, adhuc constitutum, vix animadvertitur, neque adeo de remediis in futurum cogitari potest. Interea quia etiam in constituto assidue nova materia affluit, & viscera perennem, Guern. Rolfincio judice, fomitem suppeditant: neque tum sunt omittenda purgantia, sudorifera, diuretica, & si in capite est, errhina, cum reliquis modo ex Pandolfino memoratis, quorum apud ipsum exempla ubertim extant. Sed præterea etiam vulnerariæ potiones propinandæ, ex siccantibus maxime, ut Scolopendrio, Osmunda, & reliquis capillaribus & reliquis, quæ dulcorant acre serum: item ex Chalybe paratæ, magisteria ac tincturæ aperitivæ, Antiscorbutica quoque, & præ reliquis Lignorum, sarsaparillæ, chinæ, corticis Saccorillæ, ligni Guajaci & aliis balsamicis parata; in quibus est eximium Barbettianum: Angelicæ etiam, Pini, Myrrhæ, Theriacæ essentia, mistura simplex, & viperarum sal, quas supra modum extollit M. Aurelius. Sed Mercurius etiam, fortis ille ichorosæ corruptionis domitor est arcessendus: cujus inunctione, succedente salivæ fluxu, felicissimus Rolfincius puellam hoc ipso affectu detentam sanatam memorat: Dum interim externe injectiones ex aqua Merculiali, Vitriolo, Alumine, Balsamo Peruviano, oleo Caryophyllorum, Hypericonis, & si tanti est, Momordicæ, ac similibus tentanda est mali pertinacia: quæ tamen omnia fuisse frustra, experientia doctus, asserere queo. Itaque potius primo quoque tempore fiat incisio, nullo licet apparente tumore, ait Marchetti,

Diss. Anat. Pr. c. 47.

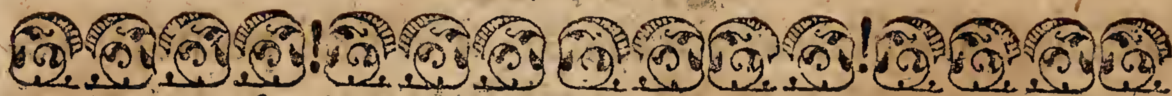
Chir. III. 3.

cit. l.

ossis-

offisque inæqualitas abradatur, ſi id fieri posſit, ſi vero altius corruptum eſt, excindi partem carioſam ac putridam neceſſum fuerit. Si neque hoc fieri poteſt, ut in manibus & pedibus, juncturis, & magnorum oſſium capitibus, van Horne imitandus reſtat, qui cum agnoviſſet affectum *in illuſtrisſima Duce de Merode, & juxta conſilium Argelatæ* (ejus verba refero) *non poſſet os morboſum removeri, neceſſe fuit, ad ultimam anchoram, amputationem ſcilicet tibiæ procedere.* Non poteſt autem os removeri, propter ligamenta, tendines, & vaſa conferta: Vel Marchetti amplectenda ratio, qui dilatato foramine ſectione, ſpongia præparata, radice Gentianæ, medulla ſambuci aut ſorgi, cannulam jubet immittere ferream & mox cauterio actuali os inurere quantum perito artifici videtur, cavendo, ne tendines offendantur, metu convulſionis: vel trepano parvo (imo terebra) ſi internodium affectum eſt integrum, utrinque perforandum, & medium forficulis affabre ad hoc paratis media pars eximenda. Reliquum curationis callum promoventibus, ſarcoticis & epuloticis conſueto more peragitur.

(o)

PARS ALTERA:
DE
Tumoribus quæ pluribus vel universis partibus accidunt.

I.

TUMORES PLURIBUS PARTIBUS COMMUNES.

Hactenus illi tumores expositi sunt, qui singulis partibus conveniunt; quos qui nunc sequentur, variis, iisque compositis fere solent accidere. Neque tamen omnes istos ad nos jam pertinere arbitror. Leucophlegmatia enim solis internis medicationibus cedere consuevit, & pertinet ad affectus universales, internis tantum non solis cedentes. De œdematosis vero qui totum crus, manumve occupant quidem, sed in carnosarum fibrarum interstitiis duntaxat hærent, jam actum est. Sed nec Herniarum genera tangi a nobis fas est. Ut enim Leucophlegmatia ad solos pertinet Medicos Physicos, quos vocant, ita hæ manuali unice operationi subsunt: Qui igitur tollantur, ex illorum, qui operationes istas tradidere seorsim, libris discenda sunt.

II.

QUI

Quæ autem cum externis maxime medicamentis, tum operationibus levioribus indigent, illi sunt. In-

Inflammatio, Abcessus, Gangræna, Sphacellus, Scirrhus, Cancer; & quæ de his participant. Qui, si postremum excipias, omnes prope a priori, inflammatione scil. pendent, uti mox apparebit: adeoque ad illam possent referri. Sed quoniam tamen aliquando etiam citra eam videntur oriri, atque ita a Medicis fieri consuevit singula seorsim spectabimus.

III.

INFLAMMATIONEM solas carnosas partes pati, *Galenus L. de Tum. c. 2.* memoriæ prodidit; quod secus est: Cum & cuti eam competere, ex Erysipelate constet, & membranis quoque glandulosis atque parenchymaticis partibus, sive visceribus, hoc est omnibus illis quæ sanguinem recipiunt, accidere, experientia testetur. Nam quoties omentum, hepar, pulmo inflammantur? quibus nihil est carnosæ pulpæ: ne quid dicam de Srrumis aliisque innumeris: quin imo nonnunquam ipsa ossa eam contingere fatetur Galenus, & plerique omnes, qui de spina ventosa scripsere, non obscuri auctores produnt. Etsi concedi illud possit, carnem præcipue, & facillime inflammari, quia tota est sanguine plenissima. Vide *Hier. Fabr. de Tum. p. II. cap. V. plane cum his consentientem.* INFLAMMATIO.

IV.

Est autem Inflammatio caloris naturalis in vehementem, & quasi flammeum in parte corporis conversio. Nam qui ad humores quoque & nominatim sanguinem extendunt morbum, cum contra recepta Quid?

dogma-

dogmata, & ἀκριβείαν citra ullam rationem peccent, causam cum morbo, morbum cum causa confundentes, institutum suum mihi non probant. Calere enim humores nimium, & æstuare, non inflammari dicendum videtur: inflammantur vero potius solidæ partes & ex eorum occulto igne patiuntur incendium, non flamma quidem, sed rubore manifestum. Hoc enim certum est: ut omnis calor naturalis in sanguine existit, & cum illo in partes influit, etiam hic tanquam in subjecto causæ, calorem in sanguine considerandum esse: quem non semper inflammatio consequitur, alias in omni inflammatione febris adforet comes. Influit scilicet in partem naturæ conveniens, ibique inveniens incendii causam, efferatur in majus: quod quomodo fiat, explicandum est. Interim videri Sennertus potest, qui sanginem esse inflammationis causam abunde probat. Quod si cui Galeni sententiam nosse sit animus, illam inveniet Meth. Med. L. XIII, cap. 6.

Subjectum.

V.

Ut vero cum eo facile hic in eandem conspiramus sententiam, ita nec illi nec Galeno adhærebimus amplius, ubi ad proximam causam perventum est: quam sic se habere existimamus. In sanguine esse ignei quid, quod calidum nativum appellamus; etsi enim non ignoremus, quid Dubitatores opponant illi sententiæ, securi tamen de his omnibus, tanquam certum istuc intrepide hic supponimus. Hoc autem motu & agitatione augeri, docet experientia. Non est igitur ambigendum, in partibus ubi fit inflammatio, mo-

Causa.

motum auctum esse. Is autem, cum vel intestinus sit, vel externus, quem fluminis vocant nonnulli, ille autem a peregrino fermento ac turbatione (quod novum, sed ineptius vocabulum magis ad palatum est quibusdam recentibus,) hic a corde contingat, facile patet, externum hunc, non intestinum accusandum: cito enim per totum liquorem diffunderetur, ut in febribus fieri, liquido patet. Unde itaque novum hic suscipiat incitamentum, dicendum est. Patrum memoria per affluxum fieri, ἀθρόως καὶ βιαίως in partem sanguine effuso, existimabatur. Hoc autem dogma cum circulatione sanguinis conglutinari nequit, quantum etiam laborem hic suscipias: Quin contra accidit, ut trasmissus placide sanguis ex parte iterum non dimittatur, obstructis vel obsessis vel interceptis viis, quibus itur ad venas. Hinc stagnat ante ostiola, &, dum alius continuo affluit atque impellitur per arterias, tumultuatur, & motu illo perpetuo ac præter naturali excitatur inclusus undulanti purpuræ ignis (est enim hoc igni omni familiare ac proprium) augescit, partes pingues & inflammabiles sanguinis rapiens veluti in flammam, sicque inflammationem constituit. Modus.

VI.

Qua re nihil est planius. Nam ut calida, aromatica, & spirituosa vinosa motusque animi ad inflammationem subeundam sanguinem disponunt, sic vulnera, lapsus contusiones, luxationes, infixa, & quæcunque tandem tubulatos carnis aliarumque partium fibrosarum meatus corrumpunt, pervertuntque, dis- Causæ præcedentes.

 positum

positum illico ad incendium invitant: hæc autem omnia ipsi remoram ponunt & circulationem sufflaminant. Quod si citra hæc oboriatur, obstructionem accusandam prodit, quod tumor omnis recens inflammationem mox habet sociam, modo in parte sanguinea excitetur.

VII.

Quæ, cum manifesta sint, nec fermentatione, nec effervescentia, nec salibus ad hæc opus esse, itidem manifestum arbitror. Nam quod nonnulli fingunt, salia obstruere poros partium, id ab iis qua talibus fieri, haut facile monstraverint, peraccidens vero, cum terreis juncta iisque incocta, id posse præstare, lubens concesserim, etsi nondum videam, quomodo in magna ac notabili inflammatione hæc potius argui debeant quam crassum & coagulabile ex facili serum; ut illa in minoribus pustulis, scabie aliisque prædominari, ipsis vicissim concedendum puto.

VIII.

Consequentia. Consequitur inflammationem qua cum calor coincidit, tensio primum, ac tumor manifestus, deinde ex ea dolor, & ubi major evasit, renitentia ac durities, ruborque adest, sanguinis per diaphanam cutim transparentis proditor. Signa. Hæc perpetua sunt ejus signa, quibus positis ponitur, sublatis tollitur affectus. Quibus accidat. Plerumque alias supervenit vulneri, ulceri, & reliquis nominatis: raro sponte & sine causa oritur. Differentia. Nihil habet ab invicem discriminis: nisi quod a puriore latice suauius rubeat, a corruptiore obscurius:

Com-

Commenta veterum de φλεγμονῇ ἐρυσυπελαῖώδη &c. nemo vel Lynceus cognoſcet: nec refert quicquam: nulla enim hinc curationis reſultat diverſitas.

IIX.

Prognoſis meretur attendi, quæ arctisſime cum curatione nexa eſt & ab illa pendet. Vel disſipatur enim ac diſcutitur malum, ſive in auras evaneſcant particulæ calida, ſive reſorbeatur quod partem in tumorem attulit; vel in pus vertitur ejus pars, tranſitque in abſceſſum; vel induratur & congelaſcit in ſcirrhum ſanguis; vel in gangrænam abit, ex qua dein ſphacelus, necroſis, totiusque partis, imo & vitæ, ni ocyus abſcindatur, amiſſio. Prognoſis.

IX.

Ad curationem jam animus applicandus eſt. Ut vero de cauſa inflammationis diſſentiunt immane quantum a veteribus recentisſimi ſcriptores, illis affluxum, his detentionem cauſantibus, & liberum tranſitum negatum euntibus, ſic etiam in curatione maxima horum & illorum discrepantia eſt, ut rem expedire difficillimum videri posſit: præſtandum tamen, niſi cum maximo artis opprobrio vel hanc nihil habere certi, ſed ad ludificandum ſimplices excogitatam eſſe, vel veteres aut recentes turpiter aberrare, & in curandi ratione protenus deceptos, velimus fateri. Primum itaque illorum, tum noſtratium rationem exponam, deinde qui posſint locum & quando hæc vel illa invenire, conabor oſtendere.

X.

Cum ergo affluxum ſanguinis putarent illi in

causa esse, quippe cum calor & dolor attrahant, hunc quantocyus & ante omnia inhibendum censebant: Distinguere itaque tempora accurate jubebant: In principio V. S. instituere, & affluentem adhuc sanguinem per revulsionis modum abstrahere ad remotam partem; ubi vero ultra principium processisset inflammatio, derivationis ergo eandem fieri in propinquo jubebant. Tum, si impurus sit sanguis (ut fere nunquam plane immunem a labe, existimare licet) etiam purgatione κένωσιν moliebantur. De hinc detensiva ac repellentia administrabant statim, quæ vel refrigerantia humida, vel adstringentia sicca commemorabant: *Herbas Endiviæ, Solani, Sempervivi, Plantaginis: folia Quercus, flores Rosarum bol. Armen. Balaustia, Sumach, & alia vel aquea vel adstringentia:* item amara, ut *Absinthium, Agrimoniam: Pentaphylum* huc referebant quoque, vulnerarias ficciores. Non tamen diu solis utebantur, sed antequam ex tensione dolor oriretur: Id est antequam affluxus plenior, infarcto sanguine, pedem fixisset: Nam hoc facto, statim quæ dolorem compescant, Galenus adhibere suadet, cujus dignum omnino lectu est *cap. 2. Lib. II. Cur. ad Glauc.* Paregorica vero talia commemorata leguntur: *Radices Althea, Lil. alb. Malvam, Sambuci folia, Linariam, Anethum, flores Chamameli, Meliloti, Verbasci, semina lini, Fœnugr. crocum, axungias, mucilagines, olea:* Galenus ipse mirum in modum *oleum Rosatum commendat.* Illa tamen non sola adhibebant, sed cum adstringentibus: Unde Galenus Attalum reprehendit, quod Theageni, Philosopho Cynico, hepatis inflammatione

matione laboranti mera relaxantia (emollentia) adhibuerit. Alii ergo hic, omisſis paregoricis, quæ, ne dolor attraheret, admittebantur, mox discutientibus agebant, miſtis repellentibus, maxime ſiccis, quæ adſtringerent. Discutientia vero illa ſunt, quæ tenuitate partium penetrant & reſolvunt, qualia ſunt fere *Anethum*, *Abrotanum*, *Origanum*, *Meliſſa*, *Serpillum*, *Chamæmelum*, *carvi*, *cuminum & ſimilia.* Quæ deinde augebant ſenſim, ſubtractis repellentibus, ſicque diſcutere tumorem & inflammationem ſolebant, quod niſi ſuccederet, ſuppurantia admovebant, & in abſceſſum degenerante inflammatione, illi proſpiciebant methodo deinceps tradenda.

XI.

Ab his recentes ſcriptores recedunt, maxime circa repellentia, & defenſiva, quorum uſum non modo putant circulationis dogmate protenus deſtrui, verum etiam illa, dum incraſſent ſanguinem atque inſpiſſent, inflammationem potius augere quam reprimere. Neque venæ ſectionem probant, ſed ea omiſſa, diaphoretica interne exhibent, & ſudorifera terrea, quæ inepte ab iis alcalica vocantur, præ ceteris commendant, ab acido ſanginem coagulante inflammationes fieri arbitrati. Externe vero applicare ſuadent calida potentia, balſamum ſulphuris, Vini ſpiritum, & ex diſcutientibus atque aromaticis fomenta, Emplaſtrum de ſpermate ceti, & ſimilia. Ut itaque, turbatis plane fontibus, hæreat aqua plurimis, qui non modo quid agendum, redduntur dubii, meritoque

 am-

ambigunt, verum & quo se vertant, & quomodo artem nobilissimam a calumniis salvam præstent, nesciant, quam, veteres tam longe aberrare prodentes, haut parum prostituunt. Si enim illi inflammationes inepte curarunt per tot secula, quis credat deinceps asserentibus, se intra paucos annos recte sapere præ illis cepisse, & non iterum falli, si decipi potuerunt majores omnes, quos ingenio & judicio acri longe modernos plerumque superasse, sine præjudicio libros ipsorum legentibus fatendum est. Si vero, quod concedi omnino debet, illi inflammationes, æque feliciter, ne dicam felicius recentibus sustulerunt, quid fiet de disciplina rationali, quam pro se allegant nostrates: cui repugnat & contradicit tot seculorum experientia? Itaque ostendendum est, in quo error lateat, & quid probandum utrinque atque rejiciendum sit, omnibus æqua lance sine ira ac studio, sineque arrogantia aut contemtu expensis.

XII.

Recte itaque in hoc recentiores pronunciarunt, stante circulatione sanguinis, quomodo affluere aliquid ad partes singulares, attrahi atque allici queat, intelligi non posse: hinc etiam nos a veterum dogmate recedere non dubitavimus. Ast cum pergentes, etiam causam negare, & ad acido inflammationem atque obstructionem derivare voluere, indeque adhibere in remedium alcalica pene unice jusserunt, merito reprehensionem vicissim incurrunt, cum ex falsa hypotheci ineptam curationem instituant. Siquidem nullum est certum acidi indicium, & quæ alcalica vocant,

cant, talia neutiquam deprehenduntur: præterea acida intra corpus aſſumta, ferventem potius ſanguinem compeſcere obſervantur & congrumatum ſolvere, externe vero discutere tumores, ſi ſuo tempore admoveantur: ut de aceto conpertum eſt. Perperam deinde ſanguinis detractionem prætereunt, vel etiam rejiciunt plane, cum nullum ſit promptius aut generoſius auxilium, quod duplici indicationi ſatisfacit: illi ſcilicet quæ ulteriorem affluxum, ſive confluxum impedire jubet, & quæ collectum diſſolvere. Nam dum pars effluit, alia quæ urgeretur mox verſus locum afflictum, in inane venarum ſpatium ſuccedit, & eadem opera æſtuanti ac hærenti in parte ſubtrahitur noviter affluxurus, tempusque interim conceditur, ut ſe expediat, dumque ſubſequens ſubtracta ſui parte, parcius & placidius illabitur, eluit molliter quod impetuoſius ante impegerat. Quod autem diaphoretica interne propinant, externe vero efficaciora excogitant, & discutientia calidiora, magisque ſubtilium partium miniſtrant, laudi eſt, in eoque medicinæ dignitatem augent: utrum tamen his ſolis rem omnem poſſint ubique peragere, ipſi viderint, quibus curta ſupellex domi, & qui vaſtum illud materiæ medicæ æquor ingredi recuſant, parvis navigiis ad littora Chemicorum proxima vagari contenti: unde ſola iſthæc fere ſolent commendare.

XIII.

Sane enim dum repellentia plane rejiciunt, falſa argumentatione ducti, non poterunt doctis probare ſententiam: Eſt enim non una inflammationis ratio, ſed

ſed pro partium quibus contingit, natura diverſa. Nemo neſcit in oculorum inflammatione maximo cum fructu repellentia, etiam actu frigida adhiberi; imo in illa utramque facere paginam. In criſtis ani, puerperis familiaribus, ubi ſummo & intolerabili dolore inflammatio excruciat tenerrimam partem, unguenta conſueta faciunt quidem officium, at nullum præſentaneum magis remedium quam aquam roſarum, in qua cydoniorum ſemina mucilaginem ſuam depoſuere, linteo intincto, frigide admotam, experimur. Capitis dolor quoque ab æſtu ſanguinis actu frigidis mulcetur; & aceto rutaceo, roſaceo, & ſimilibus aliaque multa licet comminiſcere exempla de frigidis. Scilicet nititur hæc curandi ratio æternæ veritatis regulæ & fundamento Methodi tot evanidis machinamentis quorundam inconcuſſa: contraria contrariis expelli, ut enim aqua igni, ſic frigidum inflammationi & nimio æſtui ſanguinis contrariatur, illumque extinguit vincitque. In hoc vero etiam decipiuntur, quod incraſſare hæc ſanguinem & altius impingere putent, non conſiderantes Defenſiva non in parte affecta, ſed extra illam applicari ſuis ſcriptoribus: quod Aquapendens illos docere poterat. Deinde non ſemper actu frigida, nec ubique eſſe hæc admota, verum calentia: quod, dum a vulneribus inflammationem arcent ſuo lacte virginis Chirurgi, norunt optime, & ſemper obſervant. Sed etiam terrea & adſtringentia non impingunt altius quod illi putant, & incraſſant hærentem in partibus ſanguinem, ſed ſtringendo earum tum poros, tum vaſa, impactum exinde, imminuto

ſpa-

ſpatio expellunt: experientia in ophtalmia atque alias manifeſtante: etſi non omnibus locis, temporibusq; ut dictum, conveniant, ſed inter initia, hiantibus adhuc poris, & materia exiſtente fluida, ut poſſit elabi; uti in contuſionibus indeque exſurgente tumore vel ſola frigidi ferri compresſio juvat. Unde & noſſe poterant, ſi attente legiſſent veteres, in magnis inflammationibus non facile frigida actu, ſed calefacta admoveri, quo pori aperti ſint: & ne aquoſæ ac adſtrictivæ ſolæ agere jubeantur, plerumque admiſtum aliquid illis fuiſſe tenuium partium, coagulationi ulteriori præcavendo, oxycratum ſcilicet, roſaceum, aut vinum, aut ex plantis aliquid: adſtringentia quoque partes roborantium nomine uſurpata. Sed & ipſi quod verbis negant re comprobant obnitentes: quid enim aliud agunt ſuis plumbeis, quam repellunt, quemadmodum & aſtacorum (quos cancros fluviatiles vocant) ſuccum, plantaginis item, ſolani, ſempervivi, aquam de ſpermate ranarum, concedunt, & defenſivis vulgaribus ſubſtituunt; Nam quod in his alcali occultum fingunt, ex illis eſt, quæ cautione Arithmeticorum opus habent: ſalvo errore calculi: qui in his, accuratius ſubductis ex arte rationibus, facile oſtenditur. Et ne huic ſoli adſcribendum putent egregium, quem ex ungventis infrigidantibus percipimus effectum, ſciant me inflammationes tam validas, ut etiam e longinquo admota manu, ad duorum digitorum diſtantiam calor ſentiretur, unguento Alabaſtrino & infrigidante Galeni æque ac de Ceruſſa, aliisq; plumbeis plus vice ſimplici quam optime represſisſe, magno cum ægri ſolatio.

Vide Aquap. de tum. 1. cap. 5. p. m. 14.

Vide Gal. M M. XIII, 16. & de Comp. K R. I, 4.

XIV.

Ex quibus patet, quædam in recentium doctrina esse admittenda, quibus veterum peritiam, (quod eorum erat officii) auxerunt; at non omnia ipsorum æque laudem mereri, sed in quibusdam necessarias esse illas cautiones, non in omnibus. Quod non ignorarunt illi, sed cum repellentibus caute incedere jusserunt, prout quidem septem ex Galeno cautiones in principio primæ partis allegavimus. Itaque distingue loca & tempora & res erit salva. Nam nec discutientia quæ sola atque una commendant, statim in principio convenire, vicissim monent antiqui, sed si subtilissima discutiantur, crassa remanere, & in scirrhum abire, haut immerito verentur. Itaque patet, antiquorum rationem & pleniorem esse, & tutiorem, verum tum demum speratum obtineri eventum, si quodlibet suo loco atque tempore adhibeatur: quæ ex specialibus Methodis addiscenda sunt. Unum adhuc monendum habeo, quod scrupulum injicere posit, de Angina quam nuperus Bontekoei discipulus Gehema non repellentibus esse tentandam, sed gargarismate ex vini ardente spiritu, quo sæpius se cito eam dissolvisse, sibi ipsi est testis: quod quidem novum ejus experimentum non quidem omnino temere imitari velim, sed nec ausim prorsus rejicere, memor ejus quod legi apud Martianum, judiciosissimum Hippocratis interpretem, qui eum nunquam repellentia in angina suasisse, & a Galeno perperam ex methodo universali hæc fuisse præscripta, non contemnendis documentis ostendit, solis discutientibus uti præcipiens.

Lege attente Aquapend. c. l. p. m. 15.

Comm. in librum de Vict. ac. p. m. 381.

Quod

Quod etiam veræ methodo optime congruit: ut alias oſtendetur. Attamen tot ſeculorum experientia in contrarium declinans, non eſt propterea prorſus rejicienda. Videri interim in exemplum curationis inflammationum Galenicæ poteſt, cumprimis Galenus ipſe, qui & hepatis, & cerebri, & oculorum inflammationes curare docet accurate L. XIII. Meth. med. capitibus aliquot, & deinde doctiſſima ſub immortalis Conringii præſidio habita diſſertatio commentatoria in h. l. ſi ad manum ſit. Nos jam ad ſuppurationem deduximus inflammationem, ad quam pomovendam ubi fruſtra diſcutientia adhibentur, Medicus properare debet: Itaque & nos eo properamus: Fit autem tunc

XV.

II. ABSCESSUS.

ABSCESSUS, ab abſcedendo, ut Græcis eadem de cauſa ἀπόςημα, quia in eo aliquid a reliquis corporis partibus abſcedit: differt vero ab ἀποςασία Hippocratis, quæ, & ἀπόσκηψις, ἀποσκήμμα, eidem; aliis apothesis & metaſtaſis dicitur: etſi recte dicatur, alium abſceſſum fieri αὐτομάτως, alium per metaſtaſin. Eſt vero abſceſſus proprie dictus & reſtricta ad ſuos terminos voce, tumor, ſub quo plerumque puris, ſeu materiæ purulentæ in parte aliqua fit collectio: etſi non repugnet, aliquando & alia ibi reperiri: Plinius ſuppurationes nominat, ea autem quæ præter pus in iis reperiuntur, admodum varia ſunt, & aliquando maxime mira: quæ vide recenſita a Sennerto.

Quid.

Prax. V, 1. cap. 2. & 3.

XVI.

Cauſæ varietas.

Ex quibus facile patet, non a ſola inflammatione ab-

abſceſſus eſſe expectandos, ſed a variis etiam aliis cauſis internis externisque : ex quibus ſupernaturales minime ſunt excludendæ. Etſi enim illa quæ rebus naturalibus ſimilia ſunt, ut oſſa, lapides, vermes, & quæ alias in corpore p. n. deprehendi ſolent, non ſtatim ἀπὸ τῶν ὑπερφυσικῶν promanaſſe, exiſtimanda ſint, tamen illa quæ a natura animalium nimis aliena ſunt, ut ligna, teſtæ, carbones, non poſſunt pro naturæ partibus haberi: multo verò minus artificem manum prodentia, ut acus, & ſtupæ contortæ cilindri, quos novimus in ſuras ac femora maximo & ſenſibili dolore, adſtantibus nihil ejus cernentibus, intruſos, & chirurgica manu facta apertione inde exemtos. Solent autem talia plerumque abſceſſus etiam producere, & ruptis iis vel apertis deinde cum pure ex mediis carnibus erumpere.

XVII.

Differentia. Magnam itaque abſceſſuum differentiam continens hæc cauſa & contenta conſtituit eaque etiam genuina & eſſentialis haberi debet. Alii videlicet, abſceſſus ſponte ſua & αὐτομάτως γινόμενοι obſervantur, alii per μετάστασιν, alii per ἐπιγένεσιν fieri: ſic enim diſcernere ſolertius lubet, ut per μετάστασιν Criticos vocemus qui natura aliunde admovente materia naſcuntur; per ἐπιγένεσιν vero, ſymptomaticos ex abundantia materiæ præter naturæ inſtitutum turgentis oborientes. Sed ſpontanei materia rurſum diverſa prorſus impleri ſolent: alii ſcilicet humoribus, alii ſolida ſubſtantia, eaque vel naturali, ut ſunt oſſa corrupta, vermes,

mes, & ſimilia, vel præternaturali, ut ferrum, glomi filorum, & reliqua quæ apud auctores commemorata leguntur. Sed illi quibus humor ſubeſt, rurſum boni ſunt alii, & laudabiles, exigui illi, rotundi, faſtigiati, rubicundi, uniti & æquales, alii mali ac pernicioſi, humiles, lati bicipites ſemirepentes Hippocratis, circa articulos ac tendines orientes: quæ omnia etiam ſymptomaticis evenire ſolent. Diagnoſis.

XVIII.

Horum autem omnium licet una ſit, in univerſum indicatio, quod intus latet, eſſe educendum, hoc tamen exequi non uno licet modo. Si enim ab inflammatione abſceſſus eſt, ſuppurantibus utendum, & ut ad maturitatem perductus, vel ſponte diſſiliat expectandum, vel ferro aperiendus eſt. Curatio illius qui ab inflammatione.

XIX.

Ubi itaque inflammatæ partis locus aliquis magis intumeſcit & circa illam dolor & calor augetur, & pulſatio quaſi aliqua percipitur (Teuto id elegantisſimo & ex natura ipſa deſumto vocabulo effert, difficillime aliis nationibus pronunciando: Es qvurt) denique attollitur in acumen, ad ſuppurationem tendere, & ibi collectionem fieri exiſtimandum eſt. Quare adjuvandus ſtatim naturæ conatus, maturantibus, & pus moventibus medicamentis: qualia ſunt quæ emolliunt, mitigantque dolores, ſive in cataplasma ſeu unguentum, ſeu denique emplaſtrum redigere commodius ſit, quorum quod eligendum ſit præ ceteris ſitus indicat & natura partium. Nam facilius Indicans.

R 3 obe-

obediunt carnes: ubi vero circa tendines, & articulos, vel etiam in glandulosis partibus pus movendum est, difficilius ac tardius res procedit, valentioribus ergo indiget. In illis igitur althææ, malvæ folia ac radices, Liliorum alborum bulbi, flores meliloti utriusque, Chamæmelum, Lini, Milii, Fabarum & Fœnigræci semen, Hordei, vel ex dictis postremis seminibus parata farina, adipes, butyrum, olea & similia possunt sufficere, additis caricis, croco, vel aliis: quibus etiam in glandulis salivalibus & tonsillarum abscessu in gargarismatis idoneis cum successu fuimus usi. Vulgus butyro cum pane subacto & imposito solet pus movere; imo novimus qui pice sola omnes tumores calidos minoris momenti, feliciter curabat. In difficilioribus vero & frigidioribus abscessibus gummata & resinæ in auxilium trahenda, ubi empl. diachylon cum gummatis est celebratissimum, quod proinde vocant das Zugpflaster / quia dispersam materiam urget & colligit in unum, adeoque pus movet potenter. Est autem vehementer calidum: itaque in iis ubi moderatioribus opus est, cum aliis temperandum.

XX.

Puris signa. Pure confecto, evacuatione opus est. Sunt autem ejus signa, si tenuis sit cutis, transparentis color albus; si crassior, versus acumen nigricantior, cum flosculo ex livido fusco, deinde mollitudo tumoris, & puris, manifesta fluctuatio: etsi pro loci ratione & cum crassitie cutis, tum & profundo abscessus situ non æque semper hæc appareant, unde profundis plane se-

ctioni-

ctionibus non raro opus est. Igitur pure animadverso, id educendum vel sponte rupto abscessu, vel aperto scalpello: nam Galeni rationem sequi, & discussionem puris tentare prius, minus tutum esse apparet: interim enim pus acre reddi potest, & exedere, vel corrumpere partes subjectas. Quare cavendum quidem est, ne crudus secetur perperam, ubi conceditur mora: quod ex duritie & colore optime cognoscitur; non tamen & rursum in longum extrahenda, si quid metuitur, apertio; & sæpe non expectata perfecta puris absolutione maturandum opus. Uti ejus rei exempla tota die apud Chirurgos occurrunt, effluente serosa tenui & cruentata materia, & pure mox postridie bono subsequente.

XXI.

Fit autem tutissime, si non sponte rumpatur abscessus, quod ubi densior est cutis, raro fit, scalpello apertio: neque ægroti consulendus est timor, sed eo inscio, quasi aliud agendo, justa mensura loco declivi ferrum adigendum est. Quo facto, pus leniter exprimendum, & digestivo invitanda est pars, ut totam prodat mali materiam, addito dein melle rosato, & si sordidum sit ulcus, ungvento apostolorum, fusco, vel Aegyptiaco mundandum, denique consuetis sarcoticis & epuloticis consolidandum est. Inter secandum vero, ne pars nervea, ne vena, ne arteria paulo major, ne musculorum fibræ secentur, cautio est, ne profundius adigatur cultellus, aut apertura fiat ultra modum ampla, vel nimis exigua. Quodsi locus commodus sectioni

Apertio.

V. Horn. Microt. II, 1, 34.

ctioni non est, tum demum cauterio potentiali utendum, aut, si etiam hoc opus, (rarissime vero opus est) candente ferro urendum.

XXII.

Abscessuũ internorũ curatio. Hæc in iis valent, qui oculis sunt expositi: in profundioribus autem & altius abditis, difficilis deliberatio est. Si viscus quoddam obsedit, discutientibus frustra adhibitis, naturæ opus committendum, cujus beneficio abscessum hepatis ex ipso abdomine pus effudisse conspeximus ad libram unam fere quotidie, sed funesto tandem exitu. Ubi vero hæc sunt immunia, non parcendum est, sed audacter secandum profundius: quod nisi fiat, ne introrsum erumpat alicubi, & gangrænam inferat partibus, metus est: cujus rei exemplum Sennertus narrat, ubi & bina alia ex Hildano reperies, qui alta admissione novaculæ inevitabilem ceteroquin mortis necessitatem declinavit. Addam quod notum & mihi, memorabile & lepidum. Matrona quædam, ruri vivens, cum ex ancillis quædam alterius mammæ inflammationem passa, ingentem ejus tumorem, & flammæ instar rutilantem summeque dolorificam amarissime plorans, ostenderet, adjiciens, se ferre amplius non posse, illa familiam lustrans, & forte scalprum excisorium, quo fabri lignarii utuntur, manu gestans, ostendere mammam, jussit, eaque contrectata, cum pus subesse existimaret facile, magna violentia scalprum in eam repente conjiciens, ad ima adegit: Ruit in terram pallida & exanimis puella, ex mamma vero exilit puris bilibra plus minus: quo evacuato, &

Prax. V, 14. 3. in calce.

mun-

mundificato ulcere, insolita licet medicandi ratione, quam nunquam admisisset rogata, qua vero non admissa, ingens institisset periculum, servata est.

XXIII.

Hæc de abscessu bono, cui quod subest, sanguini debetur: qualis vel ex inflammatione est, vel illam tamen conjunctam habet: Sive jam sponte ortus sit, nulla alia prævia occasione, seu morbo primo vel secundo modo supervenerit. Horum qui symptomatici sunt, raro ad suppurationem veniunt, sed recedunt fere, ac evanescunt, crudi & rebellis humoris pleni. Critici non ut priores plane, sed pro loci & materiæ ratione, paulo aliter nonnunquam cupiunt curari: ut si ad glandulas materia desidat, vel maligna sit ac pestilens, quale quid observatur in bubonibus & carbunculis, contagiosa lue obortis. Hic Theriacalia & quæ malignitati resistunt, adhibenda sunt, atque admiscenda, præsertim si ad suppurationem ventum sit; ibi fortius attrahentia & maturantia requiruntur: quorum effectus sæpe non expectandus, sed ante tumor perrumpendus est, ut jam supra monuimus.

Symptomatici.

Critici.

XXIV.

Alterum autem genus, quod non pure, sed quavis potius alia materia naturali vel non naturali scatet, alias curas postulat. Et in hoc quidem præcipue argumento explicando ille rarissimæ eruditionis Chirurgus M. A. Severinus, totus est, itaque hujus

Anomali.

de Recondita abſceſſuum natura opus unice hic commendandum: interim quid agendum, per compendium quoq; ediſſerendū eſt. Non eſt autem dubitandum quin materia, quæ intus eſt, unice hic legem ferat. Ea igitur probe expendenda, diſcuti an ſuppurari poſſit, an denique utrumq; recuſet. Quo adverſo, incidendum eſſe, patet, & quovis modo educendum quod moleſtum eſt, vel acri rodenteq; medicamine utendum, vel ignito etiam ferro ſive per ipſa initia ſive poſtea, ad eradicandum penitus malum adhibere placeat: etſi apud nos hoc fere extra uſum ſit, cum interim tamen non ſine fructu aliquando uſurpetur, ut in parotidibus ex febre maligna, in quibus generoſo hoc remedio feliciſſime ſe uſum narrat laudatus Severinus: c. l. quem vide. Idem vero in peſtilentibus quoque admovemus maximo cum fructu, ubi nihil uſitatius, neque ſalubrius quam anthraces exurere. Si vero abſceſſus talis ad ſuppurationem tendit, pariter adjuvandus, deinde, rupto eo, ſollicite an quid ſubſit toto genere p. n. explorandum. Patet autem hoc, ſi ad ſuperficiem eſt, ipſis oculis, ſi altius latet, ex eo, quod ſanari recuſat. Itaque ſpecillo explorandum, & quovis modo educendum eſt, ſive telum illud ſit, ſive ferramentum: eo enim non ſublato, nunquam tuta erit curatio: ſoli plumbei globi, ſi non poſſint attingi, coaleſcere vulnera ſinunt, neque tamen ſine moleſtia retinentur: verum hoc ad vulnera potius pertinet. Quodſi vero oſſis particula abſceſſit, eximenda: ſi totum os quoddam corruptum ſit, radendum eſt, vel ſiringa injectis variis corrigendum, iis præſertim, quæ ſupra de

De Abſ. Crit. cap. 31.

Præternat. continens.

de ſpina ventoſa memoravimus: etſi hoc rarius ſuccedat. Memorabile exemplum ferri in abſceſſu faciei altius latentis apud Hildanum reperies: & talia passim extant. *Hildan. Cent. III. Obſ. 24.*

XXV.

Neque de illis deſperandum abſcesſibus, qui ſupernaturalia oſtendunt contenta: ſolet enim Dæmonum vis tandem quoque medicamentis cedere, eductis crasſis humoribus, corporeque fortioribus purgantibus exterſo: exemplum ejus rei extat memorabile apud Cabrolium, qui in abſceſſu cauterio aperto invenit pilos, ungues, clavos, caſtaneas, uvas, ficus, caſeum, pulmentum, mel, oſſa, aut eis ſimilia, & animalcula quædam: quæ ſane (nam illud *Eis ſimilia* non niſi ad proxima his verbis referenda puto, certe ad clavos caſtaneas & uvas non extendetur temere) naturæ lege ibi naſci non potuere: tamen eum perſanavit; Quin etiam recrudeſcentem poſt triennium, & prodigioſa magis materia refertum feliciter iterum represſit, idque oleo vitrioli, ſulphuris, & Mercurii: ut ait. In tali caſu ergo poſt univerſalia ferrum & oleoſa illa acerrima multum valere, hoc diſcimus exemplo. Commodum vero & fuerit, potiones vulnernarias præſcribere, quibus plantæ addantur ſociæ, quæ ab antiquis temporibus contra veneficia creditæ ſunt valere, quæ recenſentur cum alibi tum in Ill. Conringii Disſeratione de incantamentis circa morbos. Supernaturalia. *Obſ. Anat. XXVII.*

XXVI.

Ut Phlegmone ſæpe in abſceſſum degenerat, Scirrhus.

idque non omnino male, sic in scirrhum aliquando pessime. Hic Avicennæ Seriphos dicitur, nonnullis apostema lapidosum, non satis bene. Barbaris etiam Sclirus, a Græco sine dubio, σκληρὸς, quod durus sit. Est enim scirrhus tumor durus & indolens, cum sensu vel exiguo vel prorsus nullo: A qua tamen regula exceptionem patitur musculosarum partium & cancrosus glandularum, ut mox patebit.

Quid.

XXVII.

Subjectum scirrhi.

Contingit enim & hic partibus corporis permultis: mollibus scilicet plerisque omnibus, tam internis quam externis: nominatim vero musculis, visceribus, & glandulis. Sic vidi in hac patria mea in pellione quodam scirrhum totum brachium partemque pectoris occupantem: cui omni ex parte similis quoque Aquapendenti observatus est, qui: *ego vidi*, inquit, *aliquando in spatulis, circa humerum & circa pectus scirrhum, qui ægrotum interemit.* In Hepate & Liene frequens est, & auctoribus celebratus pluribus: utero contingere Hildanus deprehendit: in glandulis Mesenterii quoque, puerorum præsertim, frequentissimus est, ut quoties atrophia ipsorum medicam manum eludit, nihil certius sit quam immedicabile hoc malum adesse, uti in defunctis & adapertis constanter id deprehendi, ac nuper quoque mirabili ratione, quam anno huic Ephemeridum nostrarum inserendam transmisi. In salivalibus scrophulas fieri, ex supra dictis patet.

L. de tumor. cap. II.

XXIIX.

XXIIX.

Cauſam duplicem potisſimum veteres fecere, internam quidem, Pituitam, præternaturalem, & humorem melancholicum, naturalem: a quibus ſi exhalet quod tenue ſit, craſſum relinquatur, indurari in tumorem ejusmodi exiſtimarunt: ſive ſponte id fiat, ſive medicorum imperitia. Quod inflammato hepati contingere, quoties nimis fortiter reſolventia adhibeantur, omisſis ſtringentibus, prolixe monet Galenus, & ex eo alii. Sed & tum fieri, ubi frigida actu & repellentia intempeſtive admoveantur, idem Pergamenus notat. Quæ quidem poſtrema ut recte habent, ſic de prioribus ſi non ſentire, loqui tamen aliter nos jubet poſterior ætas, humorem melancholicum naturalem pernegans: Quin & pituitam indurari in dubium vocans. Cauſæ ex veterum mente.

XXIX.

Videtur vero noſtratibus in ſangvineis viſceribus per obſtructionem retentum ſanguinem, partibus ſubtilioribus diſcusſis, conſiſtere, & coagulari, dein in ſummam duritiem adduci, quod quidem ab acido fieri putant multi. Quandoquidem vero illius rei nullum eſt indicium, acidumque tam vehemens in corpore neque exſiſtit forte unquam, neque ſi eſſet, tantæ duritiei cauſa eſſe poſſet, utpote quod non niſi coagulat, rectius forte putaverim id fieri a calore ipſo interno, ut in farciminibus fieri per cocturam, videre eſt. In carnoſis vero partibus, & muſculis ſerum potius craſſum aut chyli crudioris partem ſubſiſtere Recentiorum.

 cre-

credibile est. Quin imo pinguedinem membraneis inhærentem staminibus induratam intermistam esse, non omnino ineptum, cum tale quid in dissectis non raro deprehendamus. Et hoc est quod dicunt auctores hujus ævi, crassum, viscidum glutinosum & frigidum humorem eum componere: quod alias uno nomine pituitam veteres vocavere, eamque nil esse aliud quam serum frigido vel alia quadam occultiore ratione, exhalante subtili, concretũ, nimium hodie manifestum est. Ut adeo in scirrho viscerum sanguineorum calor sanguinem, in musculis frigus serum cogat, mox eodem calore in justam duritiem excoquendum. Præcedente ibi obstructione a sanguine, hic seri stagnatione, unde ut ille inflammationem sic iste œdematosum tumorem sequi solet. Aliquando tamen utrumque misceri videtur, ut nuper in cadavere, scirrhosum Lienis viscus ea facie qua externum latus & diaphragma spectat, membranam crassissimam albidam & duram instar cartilaginis ostendebat, altera qua dorsum, cruentum & ad nigredinem inclinans a nobis repertum est. Præcedunt autem hunc scirrhum sæpe mensium, hæmorrhoidumve suppressio, & quicquid ad cachexiam indirecta vel directa via perducit. Hinc Galenus, sapientissime, ut solet: *tum scirrhos nasci potissimum, monet, si quod viscus phlegmone laborat, & crassis cibis, succisque lentis quis utatur.* At glandulæ quomodo indurescant, patet, idque facilius contingit in pueris, ubi licentior diæta, & voracitas crassum, ipsius ætatis indole legeque naturæ, chylum reddunt, segniorem, & nimis impurum, adeoque aptissimum qui in glan-

XVI. Meth. Med. cap. 6.

glandulis hæreat: ubi volatilibus, ſubtilibusque particulis pulſis, ſubſiſtit reliquum, totamque receptaculi poroſitatem occupat.

XXX.

Scirrbus viſcerum etſi non doleat, quoniam ipſamet ſenſum valde habent obtuſum, pondere tamen ſuo, quaſi lapis, proximis partibus incumbens, non tantum permoleſtus eſt, ſed cum inſuper affectorum actio ceſſet, ſanitatem prorſus non raro pesſundat. Itaque quantocyus curandus, vel potius, ne perficiatur, cavendum, & naſcenti pro virili reſiſtendum eſt: ſi enim perficitur, corrigi deinde amplius non poteſt: cujus rei reddit rationem, etſi ex veterum mente, ſufficientisſimam tamen, ſi quis recte ea ſciat uti, *Hieron. Fabritius*, ut nihil deſiderari posſit. Neq; impune circumfertur in corpore ſcirrhoſum, ut innuimus, viſcus. Si enim hepar vel lien affecti ſint, hydrops certo ſequitur. Exempla notavit Hildanus: & ipſa id ratio manifeſtisſima dictitat. Inteſtinorum ſcirrhum idem recenſet, Ileum induxiſſe in cœco, retracto in ileum. Scirrhus in utero ſterilitatem infert, quod idem expertus affirmat, isque, quia attingi non poteſt, incurabilis eſt. Quodſi prægnans ſit mulier, partum impedit.

Prognoſis ſcirrhi viſcerum.

De tum. c. l.

Obſ. I, 61.

Obſ. I, 65. 66.

Obſ. I, 76.

XXXI.

Aſt *Glandularum ſcirrbus*, difficilis eſt, eandemque habet cum priori rationem: quod ipſe Galenus confirmat: nec minus ex eo conſummato periculum, quia plerumque malignitatem contrahit, & in cancrum

Glandularum.

Meth. Med. Lib. XIV. cap. 11.

crum degenerat. Sic de mammarum ſcirrho memorabile exemplum reperies apud Hildanum, uti & de ſcirrho glandulæ bubonalis, apud eundem Chirurgum expertisſimum. Neque aliud eſſe ſcrophulas quam ſcirrhos cancroſos, veterum teſtimoniis non minus ac ipſa re fecimus liquidum antea: in meſenterio quoque, niſi mors præveniret, idem futurum arbitror. Quin nuper factum vidi, in illo puero, cujus Diſſectionis hiſtoriam communicaſſe me Ephemeridibus inſerendam, dixi modo.

Cent. II, Obſ. 78.
Obſ. VI, 75.

XXXII.

Muſculoſarum partium.

Denique is, qui in muſculis oritur, ſi verus ſit, (nam atheromata & ceteros tumores diſtinctim propoſui) ubi major, ſummum in periculum ægrum inducit, eſtque prorſus etiam incurabilis. Vidimus in pellione ſupra allegato, cui ex oedematoſo ſcapulæ & brachii tumore ſenſim aucto & indureſcente, ſcirrhus oriebatur, usque ad extrema digitorum tumore maximo extenſo, & ex altera parte ipſum thoracem occupante, horrendum exemplum, nullis prorſus remediis cedente malo, donec homo robuſtus, & ætatis optimæ, citra aliam affectionem, niſi quod immanibus doloribus, qui ex cancroſo ſero acerrimo orti, huic generi videbantur peculiares, excruciatus miſer, plerumque inſomnes inter ejulatus noctes duceret, tandem interiiſſe. Eadem fuit illius quem Aquapendens vidit, fortuna. Vix autem in horum utroque viſcera immunia fuiſſe arbitror: nam ſolet talis externus tumor plerumque interiora ali-

qua

qua in consensum trahere, contagio in eodem corpore serpente: quod tale est, ut etiam lactantes mulieres infantes inficiant, notante id rursum experto Hildano. *Obs. cit. II, 78.*

XXXII.

Quamvis autem sit tanta mali atrocitas, tamen sine omni auxilio relinquendus æger non est, sed omnia potius tentanda. In scirrho itaque viscerum, præmissis universalibus, quæ eleganter exponit Aquapendens, emollientibus cum digerentibus ac discutientibus est agendum, sive sanguis sive chylus substiterit: ita tamen, ut in hoc fortioribus & calidioribus, in illo lenioribus & temperatis res peragatur: Cataplasma ex Althæa & ejus radicem cum pinguedine anserina se usurpasse dicit Galenus, silvestremque malvam: quorum bina extrema emolliunt, digerit medium, his flores Chamæmeli, Meliloti Sambuci admisceri par est, &, si scirrhus, quia inveteratior, discuti his, tanquam levioribus, recuset, gummata & resinæ, Colophonium, Styrax, Bdellium Ammoniacum postea arcessi possunt: non tamen initio, cum iis facile in lapideam duritiem adigi tumor queat. Galenus per initia butyro, resina & cera candida utitur, non vetusta, Gummi porro Ammoniaco in aceto soluto, quod sæpe unum suffecisse affirmat, emollientibus alternatim succedere voluit. Vide ipsum, qui expertissimus, id cumprimis laudat. Ex recentibus commodissimum hic esse emplastrum de Mucilaginibus, consideranti, ex quibus componitur, patescet; nec dubito emplastrum

CVRATIO: Scirrhi viscerum.

Lib. VII. x. y. Vide & de Fac. Med. simpl. V, 7. 8.

T de

de Ranis Vigonis fore egregiæ virtutis. Unguentum ad splenem induratum & emplastrum de cicuta Hildani præstantissima sunt: nec minus egregium Fabricianum videtur ceratum ex G. Ammoniaco aceto soluto, succo Tabaci, resina terebinthinæ: succo Ebuli, oleo de Capparibus & Cera, quo plurimos sanatos a se, asserit. Meminit etiam spongiæ ex aqua calcis expressæ & exemplum curationis ea perpetratæ insigne refert. Neque omittenda sunt interius exhibendæ potiones humectantes, attenuantes, discutientes, roborantes, eo ordine, ut si pituitosus, id est ex Chylo coagulato tumor, ortus sit calefacientibus & incidentibus utamur admistis; si a sanguine esse suspicio sit, emollientibus & diluentibus felicius successurum opus credatur, roborantibus ubique esse locum, siquidem stringendo leniter, emollitæ materiæ expulsionem adjuvant. Interim nec alia etiam interna negligenda prorsus sunt, vel hoc solo nomine, quod raro scirrhus unus in corpore est, sed duplicatus, triplicatusve, quod non modo expertissimus Collega G. W. Wedelius scribit, & exemplo illustri confirmat, sed ipse quoque in apertis cadaveribus observavi. Non frustraneum erit MPil. Tartarear. Quercetani purgationem præmittere, decocta humectantia propinare & diluentia, ut sunt lignorum: vel resolventia exhibere ex ♉ diaph. C. C. phil. parato: Crocus ♂ sacharinus, vitriolumque ejus ad roborandum partes idonea sunt: licebit & dare antiscorbuticam misturam, simplicem, seu de tribus, aliaque plura addere ejusmodi. Vide *Guilielmi Fabrit. Observ. Cent. II, 49.* decoctum spleneticum insigne.

Desc. Ep. de therm. pip. p. m. 657. Op. Chir.

Pathol. II, 12. p. 391.

XXXIV.

XXXIV.

Glandularum ſcirrhos Strumas conſtituere, parte priori oſtendimus, & cum ibi curatio earum ſit tradita, de ea amplius non eſt ut ſimus ſolliciti: id unum rurſus notare lubet, cum tantus ſit metus, ne cancroſam naturam induant, nihil tutius eſſe quam mature exſcindere: exemplo Hildani, qui omnino hic legi meretur. Etſi aliquando eisdem cedat, quibus viſcerum ſcirrhus, remediis, ut apud ipſum rurſus videre eſt. In iis vero ſcirrhis, qui oculis patent, cum materia nec in pus facile verti poſſit, nec discuti ſe patiatur medicaminum vi, ſcarificationes & cucurbitulæ in uſum trahendæ; ſunt enim, ut ait Sennertus, efficax plane remedium, ad ea evacuanda, quæ in alto hærent, & jam in ſcirrhum abitura videntur. Poſſunt vero iſtæ ſcarificationes Aegyptiorum more profundius inſtitui, eo modo quo Proſper Alpinus docet. Reliqua omnia externa, præter unam exciſionem, ſi forte minor ſit & circumſcripta concretio quale exemplum iterum Hildanus habet, irrita & inania usque adhuc deprehendimus.

GLANDULARUM. *Obſ. Cent. II, 78.* *Cent. ead. obſ. 80.* MUSCULOSAR. *Prax. V, 1. 5.* *De Med. Aeg.* *Obſ. III, 79.*

XXXV.

Ut multo eſt Scirrhus ceteris tumoribus difficilior, ſic CANCER ſcirrhum vincit: Græcis *καρκίνωμα*. Eſt tumor rotundus, nigricans, vel lividus, durus, immobilis, per initia quidem torpidus ſæpe, poſt vero dolorificus, venas inflatas, liventes, & cancri pedum in modum recurvas oſtendens circum: *Vide Aquapendentem.* In principio ciceris aut fabæ magnitudinem Cancri vix

CANCER. *I, 22. De Tumor.* Quid.

æquant, in processu ovum superant, venæ, ut dictum modo, in orbem nigro sanguine turgent. Malum oriri consuevit in oculis, naribus, auribus, labris, palato, sede, muliebribus, aliisque quibuslibet partibus, sed præcipue in fœminarum mammis: Et quidem a variis causis, quarum præcipua esse vulgo putatur melancholicus humor: argumento ex eo petito, quod nigricantior sit sanguis qui malum circumsedit: cujus tum in victu, tum suppressione evacuationum consuetarum, & maxime lienis pravitate, aliisque variis, causas quærunt. Quæ ut ex Galeni doctrina fluxere, ita mirum in modum hodiernis quibusdam displicent: Et hoc quidem non sine omni ratione. Hæc enim non esse adæquatas mali causas, saltem ex eo potest patere, quod non omnibus talia passis idem eveniat, aliis vero, alia omnia, pariter accidant. Sic non ex lacte modo coagulato fieri in mammis cancrum, fidem gemina observatione *Hildanus* facit, sed etiam ex levi contusione, imo compressione paulo fortiore, si temeraria manus licentius lascivierit, ibidem oriri visus est. Scirrhum vero glandularum in eum facile degenerare, modo ostendimus: Idem vero & illo falsum ostenditur, quod, qui eum humorem gustare non sunt veriti, aliquando quidem acidum, aliquando muriæ admodum salsæ, nonnunquam & aquæ similem deprehenderunt, in qua notabilis portio salis Ammoniaci soluta esset, observante id alicubi *celeberrimo Meibomio Nepote*: Quo tamen experimento nonminus illorum, qui vel ad acidum, vel alcali in universum referunt cancri sævitiem, sententia corruit.

Subjectum.

Causæ præcedentes.

Cent. II, 78.

Proxim.

Disput. de Cancro Mam. XXXIII.

XXXVI.

XXXVI.

Tametsi vero non semper bilem atram in causa esse, ex his constet; aliquando tamen esse, non licet forte ex toto negare. *Johannes* enim *Scultetus* observavit, ex obseratione pori Cholidochi in internis partibus cancrum generatum: semel in utero, semel iterum in colo, ejusdem bilis parte ad oculos apparente. Non est autem dubium, eam ex stagnatione vel sponte vitium contraxisse, vel acido accedente, acerrimam redditam, & cancrum inde natum: Recte igitur docuerunt hoc veteres, Galenus, Avicenna, Oribasius, ac reliqui prope omnes: cancrum oriri ab atra bile: talis enim fit, acido commixto: Neque obstat, quod bilem atram, vel melancholicum humorem non existere in corpore natura, contendant: ut enim hoc recte moneant, Galeni tamen interpretes omnes dudum de præternaturali sermonem esse monuerunt: quod an menti auctoris ejus consentaneum per omnia sit, licet possit dubitari, negari tamen nequit, atrum atque acerrimum humorem cum alias, tum in cancro non raro observari. Nam aceto, vel stillatitiis humoribus in illo similem perhibent; quoties acidus sit: atque eodem modo suam atram bilem describit Galenus, effusum nempe in terram, ebullire ibi, & fervere. An bilis atra.

XXXVII.

Est autem hic ubi increverit, omnium maxime & molestus, & periculosus, & lethalis: neque solum Prognosis.

misere eo ægri plerumque intereunt, sed miserius etiam, donec mors venerit, vivunt. Est tamen quædam ejus differentia non levis: Dum enim exiguo tuberculo malum circumscribitur, curari haut raro, nec difficulter potest: aliquando etiam relinqui, etsi non negligi se patiatur. Ast cum in ulcerosam degeneravit pravitatem, tum & summis doloribus affligit, & ferocit, serpit, depascit, non secus ac ferum aliquod animal, quod carnibus humanis vescens, non unquam satiatur, donec ad ipsum cor submisso veneno, vel sævis doloribus atque vigiliis confectum, hominem enecet. Non autem amplius fidendum illi est, qui venis circum lividis aut pallentibus tumet, tamen nec tentandus medicamentis, sed ferro exstirpandus: si modo id fieri potest, nec altiores egit radices.

XXXVIII.

Curatio non exulcerati.

Ad duplicem itaque hanc faciem curatio accommodanda. Primum omnium est, non exulceratum non tangere, quod monuit *Hippocrates*; externis puta. Nam internis uti remediis, tantum abest, ut prohibitum sit, ut *Galenus* potius tales se curasse asseveret non paucos, idque purgantibus, *iteratis, & instituta optima victus ratione, quibus promte succumbat*, quod experientia nova firmavit expertissimus Spigelii discipulus, Johannes Scultetus, qui *solius decocti purgantis usu multos fuisse curatos*, liquidus testis est. Verum etiam si non tollat, tamen perdiu cum tali possunt vivere: ut feminam, per quadragin-

draginta annos cancrum in mamma gestasse, *Hildanus* notaverit, Tulpius etiam quinquaginta. Hic dicat aliquis: tamen exempla legi, externis quoque egisse medicos nonnullos, idque feliciter. Sed hoc movere nos non debet. Ut enim difficile est, inter illa initia cancrum cognoscere, sic forte illi tubercula benigniora pro cancris acceperint; qualia strumas appellare Severinum, supra monuimus. Fugienda vero sunt emollientia præ ceteris, quæ illico, in usum tracta, malum exulcerant.

XXXIX.

In exulcerato major sollicitudo, imo maxima difficultas est. Præsertim si altius egerit radices: nam alias perinde ac alter, exscindi etiam potest, quod postea non licet tentare. Ne quis ergo speret unquam se talem funditus curaturum, summorum medicorum auctoritas obstat: ineptientibus plane, qui soli Hippocrati & Galeno incurabilem fuisse putant, modernis vero quibusdam beneficio alcali sulphurei (σιδηροξύλῳ) citra partis jacturam tolli. Arsenicum a multis quidem commendatur, & cumprimis a *Joh. Agricola* & *Petr. Joh. Fabro*, verum istorum hominum non magna est apud me auctoritas. *Fallopius* tamen etiam & *Greg. Horstius* prædicant, sed non video ab aliis præstantibus & dignis fide viris confirmari, quin imo causticum ex arsenico cum maxima noxa adhibitum Scultetus vidit, & Doctissimus *Pechlinus* nihil eo in cancro mammarum se profecisse ingenue fatetur. Vide omnino *Hildanum*. Exulcerati.

Itaque

Itaque vel totus cum parte tollendus talis, vel mitigantibus ſaltem & anodynis mulcendus eſt, non omisſis internis, acrimoniam ſævi laticis infringentibus. Fit autem hoc vel attemperantibus & diluentibus, quæ in omnibus affectibus, ubi acrimonia humorum, maxime vero atræ bilis affinium, regnat, longe ſunt utilisſima; vel pulveribus abſorbentibus. Præ ceteris inſervit Lac, ſerumve caprillum, vel aſininum, neque dubitaverim, decoctum pugillare, quo, loco herbæ Thee, quædam propius ad malum reſpicientia bullierint, præſtantisſimum futurum, ipſamque Theam maxime laudabilem. Hæc omni competunt: quod ſi acidus ſit humor, etiam terrea & quæ vulgo abſorbentium nomine veniunt, propinari poſſunt, uti quidem Joh. Crato in ſedandis doloribus immanisſimis lapillos cancrorum plurimum poſſe ait: poſſunt vero eadem etiam inſpergi, exemplo Sculteti, qui tutiam, alumen uſtum, lapidem Chryſolithum (aliæ gemmæ parem referunt utilitatem) & ſcordium ſocia. Et hoc quidem ad putredinem inſigne eſt: Verum & alia externa, eaque non una commendantur: quæ antequam recenſeamus, ſudorifera quoque laudanda ſunt inſipida, alexipharmacis mixtis, ſed non acribus valde.

XXXX.

Externa jam ut proſequar, pulveribus inſpergendis accenſeri debent etiam ea, quæ Felix Platerus laudat, Cortices Granatorum, (ipſa balauſtia addi poſſunt) Galla, Bolus Armena, Calaminaris lapis, ac

cremor

cremor calcis in superfusa eidem recenti aqua supernatans; Paucis: omnia terrea & adstringentia, sed non sola usurpanda, verum cum plumbeis maritata, quæ omne probavit ævum: etsi in illis ubi salsum non acidum in humore peccat, ut nonnunquam fieri, irrefragabilis experientiæ testimonio freti, asseruimus antea, aut veterum acre, sine dubio frustra adhibeantur. Ubi vero prosunt, commodius in unguenta coguntur; vel sola cum oleo, vel cum succis plantarum, hic summe laudatarum: neque tamen earundem promiscue. Solanum præ reliquis omnibus commendatur, jamtum Galeno usurpatum, æque ac unguentum Diapompholygos. Reliqua nota sunt: Persicaria, Portulaca, Sempervivum, Geranium Robertianum, in quibus tamen minus est præsidii, temperant enim tantum, cum Solanum sit anodynum insuper. Præstantius est paulo Polygonum, Virga aurea, Scrophularia, & solatium illud vulnerum atque ulcerum, Plantago. Sed præcipue narcotica etiam prosunt, Cicuta, Hyoscyamus, Mandragora, Tabacum: Quo refer & succum gammarorum, quorum Paracelsus meminit, cancrorum, & ranas, Helmontii delitias; item theriacam. Non autem emplastra tantum, quorũ descriptiones innumeræ apud auctores leguntur, verum & cataplasmata hinc fiunt, quorum in censum & Stercus humanum, nisi nimis esset sordidum, recipi posset. At Stercus vaccinum etiam conducet, & Humanum quidem interne etiam prodesse, si quis devorare sustineat, anserinum externe, *Vide Eph. nostr. An. II. obs. 14.* Præter ista vero a quibusdam & poma putrida commendantur.

Supra laudatus doctissimus Meibomius Mercurium vivum conferre expertus est, & aliquando plus præstare quam plumbum. Etmüllerus quoque amalgama Mercurii cum Saturno laudat, quale quid etiam clarissimus Tulpius describit. Verum in exulcerato hæc: In non exulcerato irritam declarat ☿i potestatem Bartholini *historia Anat. I, 7.* Expertissimus Wedelius, Magisterium Mercurii album a se inventum adhiberet: idemque inunctionem Mercurialem, si quid aliud, profuturam, conjectat. Istud mirum est, quod narrat Petrus Marchetti, feminam cancro exulcerato nasi laborantem, solo unguento de cerussa potius ad dolorem sedandum, quam curationis causa præscripto, nec ullo alio remedio adhibito, brevi persanatam esse. In hac nec sanguinem infectum fuisse, nec aliud præter acidum illud peccasse, recte quis colligat. Ex emplastris Saturninum Mynsichti præstat, & Diasulphuris Rulandinum, quod a Medico illo maximo, Guernero Rolfincio, antecessore & Avunculo meo magno cum fructu usurpatum memini, cum adolescens ipsi domesticus, artis discendæ gratia adhærerem, quod revocat mihi in memoriam *Galenum*, qui medicamentum ex Chalcitide in usu habuit. Hæc enim cum Colcothare, Rulandini parte, coincidit, etsi Chalcitis isto sit mitior. Alia vide apud *Phil. Jac. Sachs. in Gammarologia.* Quam necessarium sit etiam, aerem ad ulcus non admittere, disces ex *Tulpio* c. l.

Obs. I, 47.

Obs. XXIX.

Cur. ad Gl.

L. II, S. 12, 4.

XLI.

Tametsi vero hæc mitigent, non tollunt tamen

mor-

morbum. Eſt autem huic ſævo ac refractario ultimum in ſectione præſidium: Et quidem tam exulcerato quam non exulcerato par, non tamen facile iſti adhibendum, quoniam & cum eo poſſunt ægri ſupereſſe, modo coerceatur: tam crudele itaque remedium citra cauſam urgentem haud facile eſt tentandum. Ubi vero venis eſt lividis circumfuſus, & graviora minatur, tum vero & non exulceratum tollendum eſſe, patet. Maxime vero exulcerato debetur exciſio, modo commodus ſit locus cui inhæret, ut in mammis maxime eſt, minime in utero, oculis, faucibus. Unde plerumque hic incurabilis, ad mortem ſenſim poſſesſores abducens. Ubi vero patet ſectioni, nec jam profundius abiit ac radicatus eſt, præmiſſa corporis præparatione ſollicita, cultro vel incurvato inſtar falcis, ſi in mammis ſit præſertim, ut vult Hornius, vel recto, ſed lato tamen, ubi locus talem admittit, profunda & celeri manu fortiter prehenſæ exciſio fiat. Si mamma eſt affecta, ſeparatio a muſculo pectorali non cultro ſed digitis molienda eſt, nec acu trajici ſemper opus. Vide Joh. van Horne elegantisſimam Microtechnen. *Parte altera §. 19.* Facta exciſione, ſanguis non ſupprimendus eſt, ſed ejus fluxui paulum indulgendum, ne recidiva oriatur: dein ſi radicum inhærentium ſuſpicio ſit, candente ferro admoto conſumendæ, ſi non, abſtineamus ab hoc, & ſanguinem ſiſtentibus pulveribus vel liquore ſtiptico contenti ſimus. Exempla exciſi cancri inhærentis variis partibus habet Hildanus: *Obſ. III, 88.* labio Marchetti, *Obſ. XXX. & XXIX.* in quo novaculam non forfice utendum eſſe, Scultetus te docere pote-

Ad Tab. 43. *Obs.* 52. *seq.* *Obs.* V, 27. 28.

rit, suo sapiens damno; Mammæ, idem Scultetus; Ad radicem ocularis dentis extantis, itemque in mala, rursum Hildanus, ubi simul exemplum est bene præparati corporis, ejusdemque rei necessitas docetur. Sed de cancro satis: superest ultimum tumorum genus & terminus laborum, si tamen tumor est Gangræna & Sphacelus.

XLII.

GANGRAENA.

GANGRÆNA autem dicitur affectio illa, quæ est in parte, dum emoritur: SPHACELUS vero, dum emortua est, ut eleganter *Hieronymus Fabritius* loquitur: Cum ergo utraque passio sit mortificatio, nec nisi gradu differant, una opera de ambabus agi, par erit. Ut autem in aperto est affectio, sic quo pacto fiat ut pars emoriatur, vivente & vidente homine, non facile dicitur: Difficile enim est creditu, cum vitæ principium, id asserente ipso æterno Numine, sit in sanguine, cumque eo manifeste influat, etiam mortis causam ex eodem fonte manare, nec qui fiat patet, si in eo vitium omne est, ut in circulum illo perpetuo redeunte, non æque omnia quæ tangit, illico destruantur affricta labe. Hunc igitur in ipsa parte corrumpi cum illa, ibique subsistere, putridæ instar paludis, certum est. Vulgo putant calorem partis extingui: sed cum illa sibi proprium nullum habeat, nec alio gaudeat præter eum qui cum sanguine influit, non potest hoc dogma emunctæ naris hominibus placere.

Quomodo fiat.

XLIII.

XLIII.

Itaque forte non erit abs re, causas tanti mali propius intueri,& sollicitius rimari. Videmus autem oriri gangrænam tam a calore nimio, & quasi assante, qualis est in inflammatione gradus extremi, quam etiam a frigore,quo pars affecta penitus mollescit: non secus ac pomis accidit, quæ glaciata,illico in putredinem abeunt. Notum in hoc est, per frigora iter facientibus pedes, manus, nares, aures emori. Aliquando & interna viscera id pati, memorabile testatur exemplum quod anno currentis seculi LXXXIV. in Polonia patuit, cum hyems rigidissima magnam partem exercitus in hyberna sero tendentis, nova hostis insurgens confecit: Apertis cadaveribus, omnibus intestina sphacelata inventa sunt. Simile contigisse Germanis anno M D LXXXVIII, a Gallis fusis, sed in extremis artubus, *Hildanus* memoriæ prodidit. Cumprimis vero frigus in partes erysipelate affectas vel quavis alia de causa æstuantes injurium est: ut etiam manus febre ardente laborantis in aquam frigidam demissæ, sphacelatæ retractæ sint: plura exempla habent *Ephemerides nostræ Acad. Leopoldinæ passim:* & *Gregorius Horstius*. Porro in quas partes humor acris post variolas, pestem, malignamque febrim decumbit, sphacelum prompte incurrunt, quod etiam contingit tibiis acri sero hydropico inundatis, & liquore ex aculeis animantium venenatorum perfusis. Raro etiam nulla prævia causa, ex sanguinis corruptione spontanea in corpore oriri observatur. Ulterius, contusiones

Causæ.

L. de Gangr. cap. 4.

XIII, 57. *XIV*, 104. *Obs. II*, 4. 24.

nes magnas, maleque curatas, & ulcera difficilia consequitur. Denique intercepto ſanguinis circulari motu, non quidem in prorſus ſanis, ſed vicino vulnere aut fractura, vel ſcirrho laborantibus. Quorum omnium plura exempla notavit Guilielmus Fabritius, Lib. de Gangræna & Sphacelo: quibuscum, an posſint componere ſuum alcali, qui huic & acido tantum non omnia acceptum ferunt, ipſi videant. Mihi ſic videtur: non hic intemperiem, non acrimoniam ſolam ſufficere, ſed utrumque eſſe admittendum: acre ſcilicet ſalſum, vel aliud etiam, in peſte, & ubi per metaſtaſin gangræna naſcitur, & in hydrope, manifeſtum eſt; At calidum & frigus in reliquis: Quod eo modo agere, quo ignis ſolet humidior, utique ſum perſuaſus. Utraque vero cauſa non partis temperiem, ſed ſubſtantiam pervertit, totamque corrumpit.

XLIV.

Symptomata. Teſtantur vero immanes dolores lancinantes & urentes, quid fiat in parte; horror & rigor, quid fibrillæ ſentiant; color vero mutatus lividus, nigricansque, quid factum ſit: Puſtulæ aut veſicæ magnæ ſalſo ſero refertæ cuticulæ aduſtionem oſtendunt, nam a ferro candente pariter elevatur, & a ſubjecta cute abſcedit, lineæ autem rubicundæ ex centro excurrentes, igneum ſunt microcoſmi meteoron, infauſti præſagii: pulſus denique ſenſim ſubducens ſe, putridum fœtorem, quem ſpargit membrum cadaver, ſpiritibus quoque necroſin inferri, perſuadet.

XLV.

XLV.

Curationem non admittit Sphacelus: Nec Gangræna quæ integrum membrum, sive pes sive manus sit, ad corpus usque occupavit, sine ignominia artis tangi potest: Sed nec illius cura suscipienda est, quæ febrim acutam, & vomitum, & syncopticos insultus conjunctos habet, etiamsi non nisi extremam pedis infimamque partem insederit: Hæc enim signa lethalia sunt: sed illius demum, quæ modo orta est, ac nondum plane tenet. Et hinc quoque si a calore ortus fuit, sine ulla mora tempestive succurrendum, ne pars sensim emoriatur & brevi temporis spatio hominem jugulet: Nam exempla quidem prostant, quod aliquandiu sine ullo motu & sensu existentes partes gestentur impune, quale habet *Smetius L. X.* & vidimus ipsi in quodam Typolico, Juris studioso, post febrim malignam sphacelatum crus, cunctante medico & chirurgo, per integrum triduum, citra corruptionem partis vicinæ stetisse. Sed hoc in iis duntaxat contingit, quibus vel frigus admissum est acre, vel ex humoribus per metastasin fit sphacelus. Senes sæpe unica die pereunt, interdum pluribus juvenes, ut *Fabritius* recte perhibet. Idem dicit, raro se vidisse feliciter terminatam, quæ ab humorum affluxu eveniat. Si eam intelligit, quæ fit per metastasin, quod verosimile est, recte ait & hoc: Non enim admittit medicum ex peste, febre, & similibus oriens, quoniam Gangræna non persistat, sed sphacelus confestim adest, ejusque curam excludit. Prognosis.

XLVI.

XLVI.

Curatio. Ex quibus apertum fit, curationem aggredientibus probe ante omnia expendendum esse, ex qua contigerit causa: Si enim ab inflammatione oritur, (quam fortis ligatura solet non raro inferre,) & sangvinis urgeat copia, *Galeno* docente, vena secanda erit, quæ ab ipsa parte laborante, sangvinem celeriter avertat: tum potionibus refrigerantibus, quando causa continens non minus urget, est utendum, pulveribus, aliisve cordialibus roboranda virtus vitalis, & a sangvine arcendus inflammatorius calor: Huic inservit cumprimis succus Citri, illius cortices, confectio Alkermes, Theriaca, Diascordium & Mithridatium. Camphora quoque utcunque adhibita, vel propter instantem putredinem in subsidium venire debet: Externe epithemata cordialia, & spiritus instaurantia odoratissima quæque ex usu sunt. His dum partes internæ & sangvis muniuntur, pars affecta quoque altero oculo spectanda est, & defensivo cavendum, ne latius malum serpat: egregium emplastrum, & quod in usum servari aliquandiu potest, *Gu. Fabritius* describit. *Barbette* laudat Defensivum rubrum, aut ceratum Vigonis: Ungventum Wurzii quoqve, & quod fortissimum est, Butyrum antimonii huic usui commoda sunt. Quodsi interim altius inhærere malum videtur, scarificare profundius partem convenit, non curando, si venæ minores simul dissecentur. Hanc lanienam crudeliorem visam, si reformident æger vel adstantes, simplex fiat, appositis cucurbiculis,

De Gangr. & Sphac. cap. 13.

quæ

quæ ſanguinem corruptum vel nimium incaleſcentem proliciant: hinc, poſt profundiorem maxime, abluatur pars lixivio forti cui acetum additum ſit æquali portione; vel incoctæ ſint plantæ putredini reſiſtentes, amaræ; vel aqua calcis, igneas particulas adhuc occultante, ſpiritu vini maritata; quam recentes Medici præprimis commendant. Sed ſcarificatione non ſemper opus eſt: ſufficitque decoctum modo laudatum: ſunt autem plantæ huic accommodatæ Abſinthium, Ruta, Scordium, Carduus benedictus, flores Sambuci, Chamæmeli, Roſarum, radix Carlinæ, Angelicæ, Vincetoxici, &c. ſane decocto tali ex ſcordio, Abſinthio, Roſis, ruta, ſale & aceto feliciter uſus eſt *Bogdanus*: *Joh. Mauritius Hofmannus*, amicus noſter, farina Orobi, Scordio, Sambuci floribus cum aqua eorum deſtillata & Oxymelite ſimplici pedem reſtituit. Addi poſſunt & Aloes, Myrrha, Camphora: quæ quidem ipſo etiam in principio mali, ſpiritui vini immixta, ſolent eſſe præſtantisſima, & vel ſola ſufficere, ſi præſertim ſpiritus theriacalis inſuper addatur, & pars imbutis hac mixtura linteis involvatur ſollicite, ſubinde renovandis. Olibanum porro, & Maſtiche laudantur, eadem vi pollentes reſiſtendi putredini, & balſamicis virtutibus clara. Unguentum Aegyptiacum in vini ſpiritu ſolutum prædicat *Ranchinus*, quod ubi profundius ſerpit, ex uſu eſt. Salis quoque & Aluminis & Vitrioli magna eſt efficacia, unde aqua nigra Chirurgorum celebris eſt: Hæc non modo adſtringunt, fibrasque partis roborant, ut posſint expellere hærentem ſanguinem, verum

& hunc ipſum, ſerique pravitatem enecando ac deſtruendo emendant. Alii aliis remediis utuntur: Memini matronam honeſtisſimam decocto cerevifiæ lupulatæ cum pane & butyro in formam pultis, ex inflammatione gravisſimi vulneris jam imminentem gangrænam coercuiſſe. Stercus equinum valde laudatur: ℞. F. equini g. v. coque lento igne in aceto acerrimo, colaturam ℞. & cum mica panis redige in cataplasmatis conſiſtentiam. Ioh. Crato ſæpe ſe vidiſſe ait Gangrænam hoc victam ſequente: Farinæ Lupinor. Fabar. a ℥iv. ſucci Rutæ ℨij Oxymel. ſ. ℥vj. lixivii. g. ſ. addito Scordii pulvere nonnunquam: Videntur autem farinæ tales ea facultate agere qua primo gradu calida valere dicit Galenus. Et his quidem Olibanum & Maſtiche commode addi poſſunt. Cataplasma Euporiſton contra Gangrænam proponit etiam Scultetus, ex ſola Malvæ farina, & aqua Roſarum. Reſtincto incendio, & oppreſſo malo, danda eſt opera, ut corrupta ſeparetur caro: quod obtinetur unguento Aegyptiaco, mixto digeſtivis, Apoſtolorum, & præ ceteris præſtantisſimo illo quod componere nos docet *Fabritius Hildenſis*: dein obtegenda pars cataplasmate ex farina Lupinorum, quam mire prædicat, alterius tamen experientia, Cl. Etmüllerus, additis reliquis tum farinis tum herbis, & reſinis ſupra enarratis. Meretur autem de modo præparandi hæc cataplasmata conſuli ipſe auctor doctisſimus. Sed Operæ pretium forte eſt, audire & *Laz. Riverii* rationem: Sic ait: *Ego locos ſacrificatos humectari jubeo ſpiritu ſulphuris, quo caro mortificata* &

Ep. Lib. II.

De ſimpl. Med. far.

De Gangr. &c. c. l.

Cent. I Obſ. 84.

& exusta est: post foveri jubeo totum brachium calide spiritu vini, in quo aloes & Myrrha infusa est, postea inspergebantur toti brachio pulveres ex Aloe & myrrha, magna quantitate, & supra pulveres admovebantur lintea spiritu vini madefacta, quo remedio per aliquot horas usurpato, brachium miraculi instar calorem nativum recepit, tumore imminuto: & Gangræna fuit extincta. Notari & hoc forte meretur, Joh. Petr. Fabrum unicam curam ejus in spiritu salis posuisse. Nam sal, inquit, acre & mordax quodcunque, si in spiritu salis rectificato solvatur, *ad miram reducitur dulcedinem.* Sed quid de iis dicendum, qui liquorem insipidum jactant, domitorem tanti mali? Non de nihilo omnino est: vidit enim post omnia remedia vulgaria frustra tentata colem ex Lue Grangrænosum Elegantissimus Medicus, Joh. Nic. Pechlinus, aqua non adeo acri ab empirico servatum.

De sulphuris Balsamo Rulandino vide Amman. Med. Crit. cas. XCIX.

XLVII.

His Gangrænæ ex causa calida & inflammatione ortæ occurritur, quæ quia frequentissima est, plurima remedia adversus illam excogitata sunt, & in libris Chirurgicis plerisque, aliis morbi generibus omissis, sola memorantur. Diversa tamen nonnihil est ratio illius, quæ ex principio interno, vel per metastasin generatur, vel sua sponte. Illa plerumque ut dixi, tam celeriter decurrit ad metam, ut locum medelæ nullum relinquat, sed statim Sphacelus adsit. Vidimus ipsi ex ardenti febri pe-

GANGRÆNA II. GEN.

dem & crus citius pene phacelosum quam Gangrænosum, excisione totius mox tollendum: idque sic fieri plerumque assolet, ut deliberatio de Gangræna corrigenda, frustra instituatur. At quæ sponte generatur, etsi difficillime tollatur & sit plerumque lethalis, moram tamen aliquam concedit. Hic ergo quo modo curatio instituenda sit, ex *Guil. Fabritio* potissimum, qui optime omnium eam depinxit, trademus: Primum injiciatur clister, ut alvus laxa sit, deinde sudorifera potio & alexipharmaca propinetur sine mora. Inservient decocto & infuso, Radix Angelicæ, Contrayervæ, Levistici, Herbæ Cardui Benedicti Fumariæ, Scordii, Rutæ, Diptamni albi nostratis una cum radice, & Cretici. Diascordium, & reliqua electuaria & opiata notissima sunt. Aqua theriacalis, Alexipharmaca, Rob Sambuci internis potionibus materiam præbent: Pulveribus ejusdem ordinis & confortantibus C. C. Antimonium diaphoreticum, Lapis Bezaar, terra sigillata & pulv. bezoardici compositi Salia fixa, & volatilia, crocus: quibus species liberantes, theriaca & alia addi possunt. Misturæ quoque bezoardicæ dictæ præstantissimæ credi debent. Purgantia (quamvis qui istis in morbo acutissimo & celerrimi motus locus sit, non video, præsertim eo quo volunt auctores modo, inter initia scilicet, præmittendis,) & Venæ incisionem minime convenire, & hic notat auctor, & Barbette se experientia didicisse confirmat. Contra sudorifera, etsi non semper sudor insequatur, tamen proficua prædicantur, idque rectissime: continuandus ergo alexi-

phar-

pharmacorum usus est,& externe interim,ut in priori loco recensito sphacelo, agendum, scarificatione profunda, ablutione, unguento Aegyptiaco, fusco Würzii, cataplasmatis, donec corrupta omnia sint consumta: Et, quod non negligendum, ulcus diu tenendum apertum: donec scilicet internis præscriptis vitium seri, ex quo malum ortum est, correctum fiet: Nisi malis Barbettum sequi, viaque brevissima per ferrum candens totum exuere, & sub ipsis initiis e medio tollere. Quo quidem ego, si locus permittat, nullum esse salubrius consilium existimo.

XLIX.

Huic generi adnumeranda venit Gangræna quæ ex summa humorum acrimonia scorbuto supervenire aliquando, Barbetto (nam apud alios vix legitur) observatum est, cui & peculiaria remedia adaptavit, signum ejus predens, quod a pollice (pedis forte) initium sumere soleat, maculisque ac lineis subnigris se manifestare, quæ in crustam siccam degenerent, dolore aliquando nullo, nullo prorsus foetore. Commendat autem ad eam emplastrum ex semine Genistæ, Urticæ Romanæ, Rutæ, Absinthio, Gummi Galbano & Ammoniaco: Linimentum ex oleis Lumbricorum, Laurino, Rutaceo, cum Castoreo & spiritu vini, item infusum ex lignis, radicibus & plantis scorbuticis, de quibus ipse inspiciendus est, si affectus occurrat, quod rarius fieri existimo, modo debita scorbuti cura habeatur. Superest Gangræna ex frigore, quæ septentrionalibus regionibus, ubi frigus regnat intensius, est peculiaris.

III. Genus ex scorbuto.

L.

IV. GENUS EX FRIGORE.

Hæc ut natura a reliquis diversa est, sic non eadem ipsi debetur curatio. Quin imo dubitari posset, num Gangræna dici mereatur: Verum enim par est ratio caloris & frigoris, idemque in carnem humanam utriusque effectus, ut apertius constabit alias, & nunc vel ex hoc patet, quod neglecta abeat in sphacelum. Cognoscitur, si pars rubet, & dolor punctorius atque urens sentitur, quod accidit si mediocris est: si major adustio, sensus omnis amittitur, & nisi idonea adferantur remedia, putrescit quod affectum est male.

LI.

Curatio ejus.

Præsentaneum huic paratum remedium est, vel nive, si ea in promtu sit, probe partes confricare, vel in aquam mittere frigidissimam: quo facto, postquam glacies totum illud quod corruptum est, circumsedit, sine alio auxilio sanescit, & restituitur. Hocque expertum & certissimum æque ac vulgatissimum populis Septentrionalibus solatium est: sed jam olim etiam multis retro seculis, Avicennæ scilicet temporibus, non ignotum fuisse, ostendit sæpe hic nobis memorandus Guilielmus Fabritius; Qui & exemplum recenset viatoris jam rigidi gelu, cui, in frigidam demerso, ita illud erupit, ut glacie quasi cataphracta ferrea contextus conspiceretur. Verum hoc cito fieri oportet, nulla mora: si enim ad ignem accedas vel leviter, non modo non juvat amplius, sed illico etiam,

De Gangr. e. Sph. c. 13.

etiam, ante quam adhiberi possit, pars computruisse reperitur, nec in alterum dilata diem hæc immersio utilis est. Cur autem salutaris sit, docebit Te Medicorum decus magnum, *Pechlinus*, Libro *de aeris & alimenti defectu.*

LII.

Post eam lenes frictiones adhibendæ, fotusque ex lacte dulci, cui herbæ odoratæ & aromaticæ incoctæ fuerint instituendus: Rosmarinus puta, Lavendula, Mentha, Lauri baccæ, Salvia, Origanum. Muria & halec etiam juvat, & Raparum decoctum. His jam accedat, si major est læsio, sudor in lecto, theriaca vel mithridatio, vel bezoardica dicta essentia in potu calido spirituoso, ut spiritu sambuci, vel simili concitata. Illini quoque potest pars oleo lateritio, ceræ, terebinthinæ, petroleo maxime, adjunctis destillatis ex plantis supra laudatis vel aliis, quibus penetrantissimis calor partis emortuus allecto novo sanguine resuscitetur. Quod si magis desperata res est, scarificatio, & unguenta exedentia corruptionem adhibenda sunt, & ulcera excitanda, sanandaque ut alibi docetur. Et hoc est quod in calcaneo PERNIONES solemus appellare, qui ad sphacelum sunt gradus proximus.

LIII.

An ferrum candens locum habeat.

De GANGRÆNA peregisse videri possem: sed nulla de cauteriis ignitoque ferro facta est mentio:

quod

quod tamen tot laudibus plerique Chirurgiæ doctorum extulere, præsertim etiam Hildanus: qui incessit dictis acerrimis Wurzium, hæc paulo vehementius increpantem. Verum enim vero, quod potest jucunda fieri & minus sæviente manu, cur potius cum cruciatu perficias? Ego autem tutis atque certis potentialibus transigi cum hoc malo posse, si opus sit aliquo ejusmodi, sum persuasus, neque semper his opus esse, præsertim si in tempore advoceris: Quin tota pars jam sphacelata sæpe illinatione butyri antimonii separata est. Ad rationes illorum qui ignem præferunt, non difficile est respondere, quas idem Guilielmus ordine recenset. Primum enim non Arsenico, non sublimato quod videtur supponere, agi necessum est, sed aliis potest indicationi satisfieri; æque (quod ad secundum) determinate agentium ac ignis actualis: Tertia objectio majoris momenti est, cito scilicet operari ignea præsidia, medicamenta tardius; esse vero periculum in mora. Sed neque hoc plane insolubile: alia enim quæ corrigant malum, præcedant necesse est, nec nisi corrupta jam pars, reliqua sana, & extra periculum posita, tollenda est. Nisi enim hoc supponis, quid poterit etiam hic candens ferrum, unum aut alterum si tangas locum: neqve enim credo totum Gangrænosum quam late patet, exurere licet, alias nervos omnino tangere necessum foret, quod a perito Chirurgo non fieri, dicit ipse Hildanus. Ex quibus patet, non fuisse causam eidem tam duriter tractare Felicem Wurzium, maxime, cum ejus de nervis ratio non omnino sit contemnenda, ipseque

que cogatur fateri, non in ea convenire adustionem, quæ fiat ab inflammatione, gangræna. In secundo igitur genere, cum alexipharmaca & putredinem coercentia cataplasmata sint aptiora, in tertia vero plane non sit his locus, quum nulla tam crudele facinus exigat ratio, in aprico est constitutum. Verum solet fere, nescio qua de causa, Hildanus Wurzio esse paulo iniquior. Cum quo non ita tamen facio, ut plane omne ignitum ferramentum damnem, sed in secundo genere, si æger sit patiens injuriæ, & videatur præ ceteris præstare; itemque cum pars exigua, & quæ nequeat excindi, corrupta appareat, ut casus sunt varii, non omnino pertimescendum esse arbitror. Interim de cauteriis quid ipse *Avicenna*, pro Wurzio allegandum dicat & fateatur, vide *c. l. cap. 17. p. m. 803.*

LIV.

DE SPHACELO restat dicere, qui ut est terminus postremus valetudinis, sic nobis quoque terminus hac vice, & extrema erit linea laboris. Sic autem vocatur corrupta partis substantia, quando citra spem omnem restitutionis emoritur, desinitque in putrilaginem. Ex quo patet, restitui eam non posse, nihilque aliud superesse, quam miserum, ut ait Celsus, sed unicum auxilium: ut cetera pars corporis tuta sit, quod mortuum est, abscindere. Hoc itaque, qua potissimum ratione fiat, edocendum est. Notandum vero, & hic properandum esse maxime, ut ex

SPHACELUS. Quid. Prognosis. Curatio.

supra dictis patet, tum saltem cum malum serpit. Duplex autem curandi ratio est, suo quæque loco adhibenda. Si enim insit sphacelus parti quam totam exstirpare, aut non licet, aut non necesse est, quod rarius contingere solet, jubet Hildanus excedente remedio, quod vocant cauterium potentiale, consumere corruptum, & eschara mox cultello ablata, ut ulcera alia sanare.

LV.

Quoties autem integer digitus, pes, manus, brachium corrupta sunt, quantocyus exscindenda, ne pars sincera trahatur. Ubi duplex occurrit dubium. Primum, quali instrumento id fieri debeat, alterum, quo loco. De priori Botalli sententia est, id perficiendum securi, vel simili findente, fortiter adacto, vel ex alto demisso cum pondere, quod ex suo auctore describit elegantissimus Hornius in Microtechne. Ex quo duplex beneficium jubemur expectare: Nam in momentaneo ictu, vix dolor ullus est, adeo, ut putent ægri, scintillam ignis in membrum incidisse; & præterea magna sanguinis profusio evitatur, dum in serra ducenda nonnullam ducit Chirurgus moram. Verum quod ad hoc attinet, nullum esse ex Hæmorrhagia periculum, modo ligatura instituatur fortis, asserit expertus Van Horne, & Hildanus dudum monuit, ipseque aliquoties vidi. De cetero miris modis improbat eum postremo nominatus Vir Præstantissimus, & putat, ossa neutiquam

æqualiter findi, ſed comminui in fruſtula, quæ dum periostio adhæreant, indeque tarde abſcedant, multum negotii poſſent Chirurgo faceſſere: Quod non æque Hornio, judicio in his pollenti viro, metuendum eſſe, viſum eſt.

LVI.

Videri poſſet, dum crebrior experientia vel firmaverit metum hunc, vel ſuſtulerit, nihil certi eſſe ſtatuendum, cum hunc poſtremum modum Guilielmus Fabritius inexpertus rejiciat, Clariſſ. Hornius vero alieno teſtimonio diffidens, laudare non audeat: Si tamen aliqua ſit eligenda ſententia, in partes Hildani lubenter pedibus irem: ſive enim experientiam conſulas, ſive rationem, utraque disſuadebit hunc modum. Ratio quidem, quoniam & cava omnia, ſi ſimul dura ſint ac rigida, per transverſum findi non poſſe, certum eſt, ſed vel acuto etiam inſtrumento percuſſa, in fruſta fortuita disſilire; & illa quæ fibris rectis gaudent, niſi ad ductum earum adigas ferrum, ægerrime per rectam lineam dividi ſolent, omnium vero difficillime per transverſum, neq; id æqualiter, ſi itidem duritie ac rigiditate gaudeant. Quod ſi cavitas inſuper accedat, fiet facile ut aliquæ fibræ adferri impulſum ſecutæ ductum ſuum naturalem, hinc vel illinc abripiant partem aliquam ſui, adeoque inæqualiter reſiliant a ſociis. Experientia vero etiam hoc confirmare videtur; Dum enim Lanii aut qui culinis præſunt, partes animalium in fruſta ollis perçoquenda

discindunt, quod fit securi præacuta, maximaque adacta vi, subjecta ossa neutiquam ad perpendiculum frangi, sed inæqualiter, & ruditer dissilire, nec legem recipere observantur. Idem ergo omnino in humanis ossibus futurum, existimandum venit: ut hinc Potali sententia minime recipienda, isque hunc modum potius excogitasse ingenio, quam ex usu notasse, atque laudasse videatur. Adhæc Hildanus, in tanta chirurgicarum operationum, quam acquisiverat experientia, iniquus profecto fuisset, si modum compendiosissimum & tutissimum inexpertus damnasset: Hæc ita videntur; dum ut dixi, res ipsa & usus aliud docuerit: quod fieri facile per occasionem posset, si & chirurgi hujus rei sint cupidi, & qui præsunt bello, tot occasionibus sese offerentibus, in conservationem humani generis proni, consentiant in operationem ambiguam, sumtusque non magnos tali instrumento fabricando impendere non renuant.

LVII.

Alter modus, ab omnibus usque adhuc probatur: ut carnibus falcato cultro divisis, serra os rescindatur, quem, ut perficere deceat, ubi prius aliud, quod restat dubium, exposuero, paucis tradam. Est illa vero de loco dubitatio, cum enim plerique in carne viva, fieri sectionem oportere autument, alii in emortua eam jubent institui, eadem bona ex hac electione promittentes. Et cum objiciunt priores, altius sæpe malum intra carnes, quam in cute appareat, perreptasse, ossaque ipsa cor-

rupis-

rupisse intimius, quoniam occlusus calor, humorque in imo magis putredini obnoxiam carnem habeat; illi exurere cauteriis quod superest pravi, assolent. Verum hæc nondum in salvo collocant istum secandi modum, cum, si sanam partem igne tetigeris, evitari, quod cupis, dolor non possit, si eo extendere ustionem nolueris, de curatione certus esse haut queas. Verum & crusta inustione producta, obesse plurimum videtur, dum cohibet putredinem, efficitque, ut in recenti santitate facile novus fomes malo non satis certo abolito subnascatur; maxime, cum nec sanguis effluere, quantum sat esse, commode possit. His atque aliis, quæ apud Hildanum, legi possunt, nova illa methodus labefactatur, qui & rationibus pugnat, & exemplis, eos, quibus eo modo crura amputata fuere, non satis tutos esse, ostendens, & simul fontem erroris detegit.

LVIII.

Ad operationem ipsam nunc accedo. Hæc aliter in minoribus partibus, ut digitis, aliter in manu, aliter in membris integris tollendis institui desiderat. Et in digitis quidem non esse utendum forcipe aut tenaculis excisoriis, sæpe celebratus Guilielm. Fabritius sedulo inculcat, sed novacula incisa cute, & ligamentis in articulis separationem esse instituendam. Idque in prima & secunda articulatione promte ubique succedit. In pollice, si ad tertium os serpere corruptionem contingat, ministro quatuor reli-

quos firmiter tenente, attrahitur ad se a Chirurgo pollex, sicque incisione recta ad carpum ducta, primo vel altero ictu totus pollex aufertur. At in mediis digitis, si tertia articulatio solvenda sit, hac fieri ratione commode non potest. Excogitavit ergo scalprum excisorium Hildanus, rotundum, qualia Scriniarii etiam, sed minora, ad cavata opera perficienda adhibent, eoque, manu in tabula locata, malleo valide percusso, uno ictu digitum a metacarpo separat. Hanc operationem a clarissimo quondam Collega, medicoque æque ac chirurgo felicissimo Henrico Meibomio, feliciter institutam novimus, uti reliquorum digitorum amputationis dicto modo peractæ exempla ipse narrat Hildanus.

LIX.

Manum vero in ipso carpo amputandam esse tradit, ligata, & fortiter retracta ad cubitum cute. Ad quod notare atramento lineam jubet quam chirurgus sequatur: minister cordatus teneat brachium, ipse cutim & carnem incidat, parumque deprimat manum, & celeriter operationem absolvat. Hoc optime procedere, anatome docet: Nam carpus non nisi externis ligamentis radio innectitur, quibus dissectis, decidit manus. Non est autem necesse, lineam ducere, neque enim potest aberrare, si tubercula cubiti radiique prominentia observet, & manum fortiter deprimat. Id tantum teneat, carpi os postremum duplex in cavitatem sat

pro-

profundam inſeri: adeoque introrſum nonihil inclinata cultri acie, cuſpideque, ubi opus, inſinuata, ligamenta diſſecet.

LX.

Neque tamen prorſus rejiciendus eſt ſcalpro exſcindendi manum modus, a Sculteto, contra Hildanum, ut ipſe ait, depictus: ſi enim digitus ſic exſcindi poſſit, quidni & manus? Verum hoc habet incommodi, quod oſſa poſtrema carpi ſcalpro franguntur, ac deinceps tamen ab adhærentibus ligamentis liberanda, illaque abſcindenda videantur, quia ſcalprum intra cavitatem rotundam penetrare non poteſt. Videtur ergo nihilominus Hildani modus, tanquam expeditior, præferendus. *Tab. XXII. Fig. XV.*

LXI.

Venio nunc ad artuum integrorum amputationem. Quæ ut eſt omnium operationum Chirurgicarum generoſiſſima, ſic multo plus & apparatus & difficultatis habet. Cum autem illa prolixe quidem a Guil. Fabritio, integro illo, quem toties citare neceſſum habuimus, libro; per compendium vero nuper a Doctiſſimo Hornio ſufficienti ratione expoſita ſit, licebit mihi eſſe breviorem. Primum itaque omnium apparatus ad eam neceſſarius omnis erit ſollicite diſponendus, ut in promtu ſint, quibus uſus eſſe poſſit, cum, ſi ullibi alias, hic celeritate quanta maxima opus habeamus; & paulo momento res de-

duci

duci in periculum posſit. Dein, cardiaco propinato, & vel ad ſcamnum alligato membro, eum in modum quo vult Hildanus; vel fortisſimis miniſtris idem tenentibus, culter falcatus in parte ſana, ligatis probe infra ſupraq; vicinis, & attracta ſurſum cute, celeri manu circumducatur, & pariter, ſi unum os reſeçandum, abradatur perioſtium, ſi duplex, μαχαιρὶς ϛηθοειδὴς Hippocratis, in auxilium veniat, quo non modo perioſtium utrinque radatur, ſed etiam intercedens inter utrumque ligamentum tendinoſum pertundatur: tum ſerra ponderoſa æqualiter ducta & adacta fortiter, os tribus vel quatuor ductibus repetitis ſecetur; ſi ad malleolos eſt malum, infra genu, ſi in femore, brachiove, unius digiti interſtitio a parte corrupta. Quo peracto ſolvatur ſuperius vinculum, niſi admodum recens ſit ſphacelus, ut nihil corruptionis ſuperare, posſis eſſe ſecurus. Proxima cura eſt, ut qui laxatis habenis, prolixe erumpit cruor, ſiſtatur. Ubi nec ferro candente agendum, nec volſellis arreptæ arteriæ ligandæ ſunt, ſed optimum quia placidum & ſufficiens, Van Hornii remedium erit, quod protinus admovendum eſt, ſi modo crepitus ille Lupi (quem rarisſime in Thuringia aliisque mediterraneis Germaniæ locis inveni) ſit ad manum: qua ſi deſtituaris, ſtuppa locum ſuppleat, Oxycrato & pulvere a Hildano deſcripto turgens. Cui & colcothar utiliter additur, & fortisſime ſtringens alumen, quo uno Chirurgum uſum eſſe adſiſtendum in hac operatione ſanguinem, Botallus teſtatur. Pulvilli autem ſeorſim parati exigui

gui apponantur magnis vasis,& fungus vel stupa cum pulvere super illos applicetur.

LXII.

Sed non tacenda hic aqua styptica est, quæ in Anglicanis navibus probationem sustinens, magno præmio inventorem suum beavit. Hæc enm si adsit, non alio opus est remedio, etsi posset idem pulvis tutius forte adhuc illi superaddi, ut sit oxycrati loco. Vide de ea Joh. Cornelium Weberum, qui talem descriptum dedit: non tamen fortassis illum, qui tantam Serenissimi Britanniæ Regis munificentiam proliciebat: Potest enim variis modis parare, & est mihi elegans, & paratu facilis ad manum, quem nulli alii cedere, persuasus sum, cujus conficiendi modum tradam alias. Nunc reliqua peragenda subjungam. *Obs. IV. 50 & 7.*

LXIII.

Admotis quæ ad sanguinem sistendum apta sunt, unguentum defensivum adstringens, quale Hildanus cap. 13. vel potius 19. describit ex Chalmeteo, cum emplastro diapalma vel alio applicandum est, quo etiam cruciatim imposito, firmari fungus pulveribus conspersus optime potest, & denique fascia cruciata, quam Scultetus delineavit, contineri omnia. Hæc non ante tertium diem solvantur, ægerque interim cordialibus & refrigerantibus remediis, victuque tenui sustentetur, totumque brachium

aut femur bis de die oleo rosaceo vel myrtino inungatur: defensivum quoque cotidie reiteretur. Ubi primus tandem apparatus tollendus est, in promtu sint pulvilli parvi, albumine ovi & pulvere adstringente inspersi, si priores sponte decidant, in eorum locum substituendi: jamque etiam ossibus filamenta carpta, nec quicquam admoveatur aliud: reliquum ulcus digestivis unguentis & mundificantibus curandum, attracta sensim cute, & mox glutino inductis linteolis arctissime adhaerentibus, filoque per haec traducto, non autem per ipsam cutim, sensim arctetur: denique, ubi prius etiam os ipsum catagmaticis pulveribus conspersum, particulas corruptas deposuerit, siccantibus & cicatrizantibus percuretur.

LXIV.

Unum superest monendum: Hildanum suadere, ut, ægro admodum debili, sanguinis profluvium illico sistatur. Quem in finem cultro candente ad secandam carnem utitur, quem vocat cauterium cultellare, quo vasa majora corrugentur, sanguinisque profluvium omnino præcaveri possit: & graviter increpat Chirurgos, qui hoc præstantissimum remedium rejiciant, quo ipse aliquoties cum fructu sit usus. Verum enim vero, cum metum istum magnæ profusionis nobis ademerit penitus doctissimus Hornius, & oculorum fides, & in ægro debili tantus impetus sanguinis, qui pulveres repellat, (quod

(quod ipse causatur) neutiquam sit metuendus, præterea igne actuali corrugatio nervorum fiat, maxime, ut ipse fatetur, periculosa, summusque sit dolor, & inflammatio facile excitetur, denique aqua styptica non minori vi polleat quam ignis, nullo cum periculo conjuncta, non video quomodo & hic locum habeat ferrum candens, & aspectu terribile, ut vel solo oculorum intuitu ægrum exanimare possit.

Et nunc quidem de Excrescentiis quoque appendicis loco agere decretum erat: Polypo scilicet narium, Sarcomate uteri, Natta aiis, que similibus, quæ neque ad tumores recte referuntur, nec ad reliquos tamen affectus chirurgicos pertinent, verum sunt quasi excessus quidam tumorum: sed revocant animum aliæ, quæ eum sibi jam totum vendicant, curæ: itaque in aliud tempus istæc quidem differre cogor, & hic filum abrumpere.

SOLI DEO GLORIA.

GUNTHERI CHRISTOPHORI SCHELHAMMERI

MED. D. ET ANATOMES IN ACAD. JEN. P. P.

PROGRAMMA ANATOMICUM,

QVO

PHILIATROS SVOS

POSTREMVM ALLOCVTVS EST.

JENÆ
Sumptibus JOHANNIS BIELKE. Bibliopol.
Litteris KREBSIANIS. 1695.

Vod præſagiebat animus, linguaque ingratiis pronunciabat, cum poſtremo in horto Academico vos compellabam, NOBILISSIMI ARTIS CANDIDATI, CVLTORESQVE EXIMII, id nunc ad eventum plane ſpectare, notum eſt vobis omnibus. Relinquenda rurſum eſt patria, Vosque, O cariſſima ſalutis publicæ ac felicitatis pignora, quæ aſpectu veſtro toties exhilaraſtis, freqventia excitaſtis, amore traxiſtis docentem, una cum Academia hac florentiſſima deſerendi mihi eſtis, & alterius curæ relinquendi. Non is erat animus cum ex Helmſtadienſi Lyceo, in quo per integros undecim annos docueram, in Parnaſſum hunc Salanum concederem: prorſusque futurum ſperabam, ut du ıɔ[in patria, ad notos fontes, & montium ſylvarumque amœna conſeneſcerem, & ad latus Parentis, eodem officio hic functi, ſpolia mortalitatis olim meæ deponeretur.

Sed aliter viſum eſt illi qui res mortalium nutu temperat, cujus imperſcrutabili voluntate nihil minus cogitanti promovere pedem, rurſumque migrare neceſsitas imponitur; quam, cum nondum ſatis agnoſcens, tergiverſarer adhuc, ægriusq; avellerer, cum amore patriæ retentus, & ſuaviſſimorum cognatorũ, tum Celſiſſimorum Principum Clementiſſimo in me animo, eaq; gratiquam nunquam ſatis potero deprædicare, ſubmiſſa devo-

venetionerabor semper:ea subito intervenere,quæ nemo eventura facile sperasset. Ex quibus illa propius videbatur innotescere, nec jam elicere, sed urgere, & impellere nolentem. Postquam igitur

Talia secla suis dicebant currite fusis
Concordes stabili Fatorum numine Parcæ

parendũ esse,intelligebam, & eundum quo illa vocabant. Quo cum res esset perducta, recordabar Ossifragii,quod in novissima anatome Vobis eram pollicitus, multumque dolebam, eo me redactum esse, ut hoc nomen meum expungere, & stare promissis, occasione destitutus, prohiberer. Et jam convasare ceperam, sarcinasque componere, cum optata spes affulgeret, & primum vir quidam, mox puella elegans, vir rursum, ἀυτόχειϱ, in sectiones publicas destinaretur: qui singuli rapacibus,quibus alienis bonis inhiaverant manibus, me quoq; occupare videbantur, & ex itinere retrahere. Sed mira quadam evenit fortunæ volubilitate, ut priores, carnificis manibus erepti, serius quam expectabamus, terræ gremium subituri, evaderent; tertii cadaver in horas expectatum, citius quam vellemus eidem committeretur, & postremam quoque hanc spem eluderet. Qua decollata, cum solito more theatro Anatomico pedem inferre haut liceret, ne prorsus officio deessem, quo pacto vel aliquod memoriæ& amoris mei documentum abituriens Vobis relinquerem, & animo menteque, exiguum saltem monentum vobiscum illuc versarer, cepi cogitare. Qua in meditatione hærenti, temporis quod vivimus ratio, meique ipsius conditio', argumentum mihi singulare, suppeditare visum est, dum memoriæ obtulit imaginem

BIFRONTIS JANI,

——— ———Modo qui *PATVLCIVS* idem
& modo sacrifico CLVSIVS ore cluit.

Cum hoc enim biformi veterum Deo in limine ambiguo & loci & temporis constitutus & utrinque veluti ex alta specula in emetitum emetiendumque mare prospicientis subit animum recodatio, eorum potissimum quæ à tergo sunt: hoc est quæ vel publicis in sectionibus, vel alias me Præside & prosectore sunt acta. Clavem itaque claudentis & aperientis Dei mutuatus, clausam Theatri januam reserabo, & præcipuas observationes ibi olim obvias mentibus vestris, *Suavissimi consortes, & pars laborum istorum carissima*, recolendas objiciam: Præcipuas inquam, id est quæ rarius visa, vel aliorum forte diligentiam protenus subterfugerunt: non jactandi Vobis industriam meam gratia, à quo longissimè animum abesse nostis, conscium scilicet sui, & non immemorem summorum in hoc studium aliorum meritorum, sed quo istarum rerum memoriam apud vos refricem, & forte conservem.

Sex omnino cadavera per quadriennium quod ante hos aliquot menses elapsum est, cultrum subiere: in quibus multa quidem singularia, & rarioris observationis, naturæ quodam lusu occurrebant, sed quæ ego, quia ad scientiam parum vel nihil faciunt, soleo ferè negligere, aut certe non magni facere; tum verò ex communibus atque utilioribus sequentia exhibita fuere luculenter.

I. Cerebrum vidiſtis, aliquando quidem ex parte corruptum, non tamen nunquam ad Vieuſſenſii rationem per partes ſuas expoſitum: cujus ego viri incredibilem in hoc diligentiam mirari ſatis non poſſum, poſtquam præterita hyeme ad ejus ductum accurate vobis explanare omnia licuit, ita ut nihil forte poſſetis ulterius deſiderare. At

II. Sinus ab eodem auctore deſcriptos ſemper non eſſe obvios omnes, etſi in diverſis omnes fuerint reſerrati, perſpicuum fuit: ita ut fruſtra quis expectet, minimum octo, quod ille ait, adfuturos.

III. Muſculos faciei, colli, & qui intra fauces obvii ſunt, ſemel vidiſtis omnes, nunquam non plurimos: quot ſcilicet temporis atque cadaveris conditio permiſit detegendos.

IV. In ore membranam pituitariam, ejusque appendicem uvulam, obſervaſtis, hanc paulo accuratius quam in libris deſcripta extat, idque in capite etiam Cervino, privatim diſſecto, ubi multo luculentiora ſunt omnia.

V. In linguæ parte poſtica foraminula quæ ocellos vocavi, ſeptem, ordine per ſuperficiem poſita, ſub forma literæ V. bis demoſtrata, quæ mox in Argentoratenſi Academia quoque, cum id ibi innoteſceret, fuiſſe notata accepimus. Lingvam ipſam, prout ab immortali Malpighio deſcripta eſt, accurate examinavimus, & quantum ad papillas & ſuperficiem, a bovina diverſam invenimus.

VI. In larynge novas valvulas, nunquam ab aliis viſas, ter demonſtravi.

VII. Glandulas ſalivales Rivinianas non ſemper

proprio

proprio suo ductu gaudere, sed in Wartonianorum communem rivum lympham fermentativam plerumque effundere, aliquot exemplis patuit.

IIX. Nukianam novam, quam sub oculo collocat, nullibi in homine reperiri, perquirentibus adversum est.

IX. Oculi musculos in orbita sua demonstratos, quales à Bartholino delineantur, eo non exemto, oculis licuit usurpare.

X. Auris structuram multorum animalium variam, & Labyrinthum avium pulcherrimum vidistis haud semel.

XI. Cor ad Lovveri ductum in fibras suas resolutum: canalis arteriosi & foraminis ovalis obliterati etiã in adultis manifesta vestigia: valvulas quoq; non uno modo præparatas vobis plus simplici vice exhibuimus.

XII. Pulmonariam bronchialem arteriam atque venam Ruyschianas, à magnis pulmonum vasis diversissimas estis intuiti.

XIII. Diaphragma in cane, neutiquam verò in homine ex duplici musculo compingi, secus quam persvadere voluit eruditis Bartholinus Nepos, in omnibus cadaveribus conspeximus.

XIV. Ventriculi tunicas Willisianas, non tam aperte in homine quam canibus habuimus obvias.

XV. Quod etiam de gulæ fibris obeservatum est, in homine longè alio, quàm istis, ductu decurrentibus.

XVI. Mesenterio non nisi Jejunum & Ileon connecti, neutiquam duodenum vel colon, nisi exigua sui parte, contra quam vulgo persvasum est, experti sumus.

XVI.

XVII. Unde & Arteria meſenterica inferior vix talis eſt appellanda, cum maximam partem ad colon excurrat.

XVIII. Glandulas Peyerianas inteſtinales, longe plures etiam quam a Cl. auctore deſcriptæ ſunt, in canum præſertim inteſtinis deprehendimus, potiſſimum in Ileo,ad valvulam coli,&cœcum.

XIX. Valvulam coli nil minus eſſe quam valvulam, conſpexiſtis, ſed pendulam Ilei ad angulum rectum colo inſerti partem, ut

XX. Cœcum (in homine quidem, nam in avibus aliter res habet) nil niſi coli appendiculam, quo flatus & ſtercora retrograda divertant. ideoque tam arctum & plerumque inane, quia non niſi retentis & copia abundantibus iſtis, rectoque ductu ex colo regurgitantibus impletur: id quod in homine contingit rariſſime.

XXI. In canibus privata opera diſſectis, ſi id veniam datis hic quoque commemorare, novum chyli ſub renibus aliquando receptaculū ſeſe in conſpectum dedit

XXII. Ductum pancreaticum, ut in avibus ſemper, ſic in quadrupedibus aliquoties, in homine bis quoque duplicem, quod cum cera alba eum impleviſſem, jucundum erat.apprime ſpectatu.

XXIII. In hepate aliquando perexilem, aliquando magnum hepaticum ductum: quod in pathologicis uſum habe t.

XXIV. Uti & illud: inteſtinum rectum aliqnando novum colon amplitudine æquaſſe; Ileum verô nonnunquam prope inſertionem in colon tam anguſtum & exile fuiſſe, ut vix digitum admitteret. XXV.

XXIV. Veſicam ſelleam illæſam ab hepate ſeparatam ſemper, ſed ſemel tamen porum in hepate reſtitiſſe hiantem, ex quo bilis exſtillabat: veſicula interim inflata non minus turgente, nec flatum ullibi emittente.

XXV. Aliquoties etiam ductum cyſticum ſtylum nec a ſuperna, nec inferna parte admittentem, cum bilis interim e cyſti preſſa libere effflueret, argumento, ſuo pyloro eam gaudere annulari.

XXVI. Hujus in inteſtinum ingreſſum plerumque cum pancreatici ductus oſculo coincidentem, ſed aliquando etiam unciam ab eo diſtantem.

XXVII. Renum ſtructuram longe aliam eſſe quam pingitur vulgo, clariſſime compertum atque oſtenſum eſt, glandularum ſerie proxime ſub membrana poſita, tubulorum verò ſtriatorum toto ordine in ductus hiantis ureteris, ex pelvi emiſſos, turmatim concurrente: papillarumque ſimul vanitas, & Cl. Bellini figurarum obſcuritas animadverſa eſt.

XXVIII. Renis ſuccenturiati dextri talis ſtructura, qualis in bibliotheca Anatomica deſcribitur, ſed ſine valvula: ſiniſtri vero cum rene ejusdem lateris manifeſta per venas communicatio obviam fuit.

XXIX. Highmorum pingere ſplenem bovis, non hominis notavimus facile: nec obſcuram celeberrim Malpighii deſcriptionem huic ſatis aptari poſſe.

XXX. Teſtium virilium deſcriptionem Grafianam veram videri, licet ſuillus videatur potius conſtare ex Glandulis.

XXXI. In utero proſtatas ab ipſo dictas glandulas adeſſe, ſed vix humorem albicantem fundere.

XXXII. Tubas Fallopianas ſtylo ſæpe impervias: ſed flatui patuiſſe.

XXXIII. Et hæc quidem in viſceribus obſervata fuere: In Muſculis vero, quos aliquoties accurate omnes, pauciſſimis exceptis, proſecuti ſumus, multa falſo hucusque tradita fuiſſe, percepiſtis, aliqua nova, quæ hic commemorare longum foret, conſpexiſtis.

XXXIV. Articulationes quoque omnes ac ſingulas, præſentibus quibus hæc in pretio ſunt, non ſemel evolvimus, & accurate luſtramus.

XXXV. Lamellas in maxilla, uti & in genu articulatione, & hic quidem ſemilunares, alibi alias, ex mediis ligamentis erui, præſertim capitis cum collo, ejusque motum ſuper primam vertebram prorſum retrorſum; ſuper Atlantem volubilem demonſtravi.

XXXVI. Arteriæ verticalis miram qua caput ac cerebellum ſubit, flexuram admirati ſumus.

XXXVII. Radii ad cubitum ſuperne in annulari ligamento ſeſe rotantis motum, & contra hujus inferne ſuper illum pronationem multa jucunditate ſumus contemplati.

XXXVIII. Manifeſtam, nec tamen vulgo commemorari ſolitam in medio carpo articulationem invenimus.

XXXIX. Digitorum pulpam glandulas globoſas pellucidas occultare, & ſtratum coccineum ſub unguibus poſuiſſe naturam, liquidò compertum eſt.

Denique XL. non aqua, non igne, ſed ferro, ac cultri acie a cute ſeparata cuticula, glandulas ſub illa poſitas manifeſto humorem exſudare deprehendimus: ex quo veri ſudoris fontes patuere.

Hæc

Hæc in theatro oculis vestris exposita sunt, Auribus aliud animisque oblectamentum erat paratum, cum manus ab opere cessabat, & ex illo in ἀκροατήριον nos conferremus. Hic per integrum prope semestre, quantum scilicet a sectionibus & ossium emundandorum labore vacabat, Osteologiam vobis explanavi, ubi minuta quoque sectatus, connexionum, & præcipue articulationum omnium rationem curatius indagavi, earum divisionem in multis emendavi, & arcana in his condendis Naturæ consilia non infeliciter forte detexi. Alia vice in infante recens nato dissecando (quantum quidem ejus, minime ad hoc vocatus prosector meus intactum reliquerat) occupati fuimus, Sceletoque ex ossiculis composito, osteologium infantilem, adhibita in auxilium Kerkeringii Osteogonia, sumus scrutati, & in quibus ab adultorum ossibus distent, instituta collatione, ostendimus: inde ad Cloptonem Havers sæpe digressi, ejus de generatione ossium sententias cum naturæ opere componere sategimus. Rursum alia vice de Ligamentorum, Membranarum, & porro alia, de Musculorum fabrica solliciti fuimus, quorum artificium atque doctrinam omnem prolixe exposui: in qua proh! quantas invenimus difficultates! quam innumera in obscuro adhuc delitescentia! quæ nulla ingenii vi, aut labore quamvis assiduo potuimus superare, deficientibus, vel falso recensitis anatomicis experimentis, quæ ad intimiora sese recipiens Natura, industriæ humanæ usq; negavit. Id patuit unum: Mathematica lege, magno judicio, maxima diligentia constructas demonstrationes J. A. Borelli in multis deficere, adeoque ad priora dilapsos nos nihil vel parum de motus animalis prima & vera ratione adhuc

huc pernoviſſe. Hæ delitiæ fuerunt Hybernæ: quibus dum rigor ac gelu obſiſtebat, Floræ regnum ingreſſi, hortenſibus indulgebamus: non obſecundantes Horatianis ad Taliarchum monitis, nec audientes dicto, ſi quando calida juventus, & fervens ille ſanguis ad alia omnia ætatem aptisſimam vocabat. Quod ad Vos potisſimum pertinet, AUDITORES, induſtriè, qui ſpretis illecebris æſtivis, ſpretis hybernis dum alios compotatiunculæ, alios concitatis equis inſtituta nivalibus vehiculis itinera curſusque oblectabant, mihi vel diſſerenti, vel in intenſisſimo frigore proſecanti conſtantia incredibili adhæſiſtis. Et nunc quidem hinc abiens, alii qui præluceat veſtris ſtudiis, lampadem hanc traditurus ſum: antequam tamen omnem ad vos aditum mihi præcludat nunc regnans Deus Cluſius, quando per paucas adhucdies commorari hic cogunt me negotia quædam domeſtica, ne pretioſum tempus ſine fruge vobis mihique effluat, ſi non omnino, at quantum licet, quod pollicitus ſum, præſtare conſtitui, aliquot demonſtrationibus, diſcurſu perpetuo comitatis, ſiccam anatomen exhibere, & oſſa ex alio cadavere reſidua diffringere, ubi, tametſi medullam quam non unius generis oſſa continent, educere, oculisque exponere veſtris non erit integrum, internam tamen osſium faciem, variasq; in calvaria potisſimum, cavernas conſpicietis. Huic itaque poſtremo conatui noſtro favete, eoque peracto, ſi merui, Plaudite!

P. P. Prid. Cal. Januar. M DC XCV.